

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İŞLETMECİLİK PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRKİYE’NİN ORGANİK ÜRÜN İHRACATININ DÜNYA
ORGANİK PAZARINDAKİ YERİ VE ORGANİK ÜRÜN
İHRACATINA İLİŞKİN SORUNLARIN BELİRLENMESİ**

Nilay ATAKAY

Danışman
Prof. Dr. İkbal AKSULU

İZMİR – 2017

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Türkiye’nin Organik Ürün İhracatının Dünya Organik Pazarındaki Yeri ve Organik Ürün İhracatına İlişkin Sorunların Belirlenmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../2017
Nilay Atakay

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

**Türkiye'nin Organik Ürün İhracatının Dünya Organik Pazarındaki Yeri ve
Organik Ürün İhracatına İlişkin Sorunların Belirlenmesi**

Nilay Atakay

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İşletme Anabilim Dalı

Uluslararası İşletmecilik Programı

Günümüzde sık sık duymaya başladığımız organik tarım, çevreye ve sağlığımıza olumsuz etkileri olan konvansiyonel tarıma alternatif olarak uygulanmaya başlamıştır. Bu çalışmada öncelikle organik tarımın önemi, gelişimi vurgulanmış, ilkeleri ve kuralları belirtilmiştir. Dünyada organik tarım sisteminin gelişimi incelenmiş, organik tarım ile ilgili uluslararası kuruluşlar belirtilmiş, başlıca yönetmelikler ele alınarak dünyada organik tarım mevzuatı açıklanmıştır.

Türkiye'de organik tarımın gelişimi ve kurumsal yapı açıklanmış, ülkemizde yapılan organik tarımsal üretim ve organik tarım sisteminin işleyişi incelenmiştir.

Dünyada organik ürün pazarının durumu incelenmiş, Türkiye'nin organik ürün ihracatının dünya pazarındaki yeri ihracat verileri doğrultusunda değerlendirilmiş ve organik ürün ihracatı yapan firmalarla anket uygulaması yapılarak organik ürün ihracatına ilişkin sorunlar belirlenmiştir. Ankete Türkiye genelinde organik ürün ihracatı yapan firmalar katılmış ve elde edilen verilen veriler SPSS ile analiz edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Organik tarım, ihracat, organik ürün pazarı.

ABSTRACT

Master's Thesis

**The Place of Turkey's Organic Product Export in the World Organic Market and
The Determination of Problems about Organic Product Export**

Nilay Atakay

Dokuz Eylul University

Institute Of Social Sciences

Department of Business Administration

International Business Administration Program

Nowadays, organic agriculture, we have often started to hear, is implemented as an alternative to conventional agriculture which has negative effects on our health and environment. In this study firstly the importance and development of organic agriculture are emphasized and this system's principles and rules are specified. The development of organic agriculture system in the world is examined, the relevant international organizations with organic agriculture are specified and organic agriculture legislation around the world is described by considering the main regulations.

Institutional structure and the development of organic agriculture in Turkey are explained, the organic agricultural production and functioning of organic agriculture system in our country are examined.

The situation of organic product market is analyzed, the place of Turkey's organic product exports in the world market is evaluated in accordance with export data and the survey is applied to the companies which engaged in the export of organic products and problems about export of organic products are identified. Firms which are engaged in export of organic products in Turkey participated to the survey and the data has been obtained were analyzed with SPSS.

Keyword: Organic agriculture, export, organic product market.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	xi
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM ORGANİK TARIM

1.1.ORGANİK TARIM SİSTEMİ	6
1.1.1.Organik Tarım Kavramı ve Gelişimi	6
1.1.2.Organik Tarımın Tarihsel Gelişimi	10
1.2.ORGANİK TARIMIN AVANTAJLARI VE DEZAVANTAJLARI	13
1.2.1.Organik Tarım Sisteminin Avantajları	13
1.2.2.Organik Tarım Sisteminin Dezavantajları	14
1.3.ORGANİK TARIM İLKELERİ	15
1.3.1.Sağlık İlkesi	17
1.3.2.Ekoloji İlkesi	17
1.3.3.Hakkaniyet İlkesi	17
1.3.4.Koruma İlkesi	18

İKİNCİ BÖLÜM DÜNYADA ORGANİK TARIM

2.1. DÜNYADA ORGANİK TARIM MEVZUATI	19
2.1.1.Avrupa Birliği Yönetmeliği	19
2.1.2.Amerika Ulusal Organik Programı	21

2.1.3.Japon Tarım Standartları	23
2.2. ORGANİK TARIM İLE İLGİLİ ULUSLARARASI KURULUŞLAR	25
2.2.1.Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu (IFOAM)	25
2.2.2. Organik Ticaret Birliği (OTA)	27
2.2.3.Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)	28
2.2.4.Uluslararası Ticaret Merkezi (ITC)	28
2.3.DÜNYADA ORGANİK TARIMSAL ÜRETİM	29
2.3.1.Dünyada Organik Tarımsal Üretimin Kıtalara Göre Dağılımı	34
2.3.1.1.Asya	35
2.3.1.2.Afrika	37
2.3.1.3.Avrupa	40
2.3.1.4.Latin Amerika	42
2.3.1.5.Kuzey Amerika	45
2.3.1.6.Okyanusya	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE ORGANİK TARIM

3.1. TÜRKİYE'DE ORGANİK TARIM İLE İLGİLİ YASAL DÜZENLEMELER	51
3.1.1. Türkiye'de Organik Tarım Mevzuatının Gelişimi	51
3.1.2. Türkiye'de Organik Tarım ile İlgili Kurumsal Yapı	53
3.1.2.1.Yürütme ve İzleme Organları	54
3.1.2.1.1.Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	55
3.1.2.1.2. Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü (TÜGEM)	55
3.1.2.1.3.Alternatif Tarımsal Üretim Teknikleri Daire Başkanlığı	56
3.1.2.1.4.Organik Tarım Ulusal Yönlendirme Komitesi (OTUYK)	56
3.1.2.1.5.Organik Tarım Komitesi (OTK)	57
3.1.2.1.6. Organik Tarım Ulusal Ticaret Komitesi	57
3.1.2.1.7. Organik Tarım Birimleri (81 İl, Tarım İl Müdürlükleri)	58

3.2.TÜRKİYE’DE ORGANİK TARIM UYGULAMALARI	59
3.2.1. Türkiye’de Organik Tarımsal Üretim	61
3.2.1.1. Üretici ve Ürün Çeşidi	62
3.2.1.2. Üretim Alanı Toplama Alanı ve Toplam Alan	63
3.2.1.3. Yıllar İtibari ile Organik Tarım Üretimi	64
3.2.1.4. Toplam Alan ve Üretim Miktarı	65
3.3. TÜRKİYE’DE ORGANİK TARIM SİSTEMİN İŞLEYİŞİ	66
3.3.1. Başvuru	66
3.3.2.Müteşebbis Kavramı	69
3.3.2.1. Müteşebbisin Sorumlulukları	70
3.3.2.2. İşletme ve Müteşebbis Kontrolü İçin Müteşebbisin Bulundurması Gerekli Bilgi ve Belgeler	70
3.3.3. Kontrol ve Sertifikasyon	71
3.3.3.1. Kontrol Sistemi	71
3.3.3.1.1. Kontrolör Kavramı	73
3.3.3.1.2. Türkiye’de Organik Tarım Kontrollerinde Karşılaşılan Sorunlar	75
3.3.3.2.Sertifikasyon Sistemi	76
3.3.4. Sözleşmeli Tarım	77
3.4. TÜRKİYE’DE ORGANİK TARIMIN KURALLARI	79
3.4.1. Organik Tarımda Toprak Verimliliğinin Korunması ve Organik Gübreler	79
3.4.2.Organik Tarıma Uygun Olmayan Araziler	80
3.4.3.Organik Tarımda Bitki Yetiştiriciliği ile İlgili Genel Kurallar	81
3.4.4.Organik Hayvancılık ile İlgili Genel Kurallar	81
3.4.5.Organik Ürünlerin Ambalajlanması ve Etiketlenmesi Kuralları	82
3.4.6.Organik Ürünlerin Depolanması, Taşınması ve Pazarlanması Kuralları	84
3.5.TÜRKİYE’DE ORGANİK TARIMA VERİLEN DESTEKLER	85
3.5.1.Faiz İndirimli Tarımsal Krediler	86
3.5.2.Doğrudan Gelir Desteği	87

3.5.3.Çevre Amaçlı Tarımsal Arazilerin Korunması Programını Tercih Eden Üreticilerin Desteklenmesi (ÇATAK)	88
3.6.TÜRKİYE'DE ORGANİK TARIMIN ZAYIF VE GÜÇLÜ YÖNLERİ	89
3.6.1.Türkiye'de Organik Tarımın Zayıf Yönleri	89
3.6.2.Türkiye'de Organik Tarımın Güçlü Yönleri	91
3.7.EKOLOJİK TARIM ORGANİZASYONU DERNEĞİ	92

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'NİN ORGANİK TARIM İHRACATININ DÜNYA ORGANİK TARIM PAZARINDAKİ YERİ

4.1.DÜNYA ORGANİK PAZARI	94
4.1.1. Dünya Ticaretine Konu Olan Organik Tarım Ürünleri	94
4.1.2. Dünya'da Organik Tarım Ürünlerine Olan Talep	95
4.1.3. Dünya'da Üreticilerin Organik Tarımı Tercih Sebepleri	97
4.1.4. Dünya Organik Tarım Ürünleri Pazarının Durumu	101
4.2. TÜRKİYE'NİN ORGANİK ÜRÜN İHRACATI	102
4.2.1.İhracat Miktarları	103
4.2.2.İhracatın Ükelere Göre Dağılımı	104
4.2.3. Türkiye'de İhracata Bağlı Organik Tarım Sisteminin İşleyişi	105
4.2.4. Dış Ticarete İlişkin Sertifikasyon	106

BEŞİNCİ BÖLÜM

ORGANİK ÜRÜN İHRACATINA İLİŞKİN SORUNLARIN BELİRLENMESİ

5.1 ARAŞTIRMANIN KONUSU VE MODELİ	107
5.2.HİPOTEZLER	108
5.2.1.Temel hipotez	108
5.2.2.Alt hipotezler	108
5.3.METODOLOJİ	109
5.4.FREKANS ANALİZİ	110

5.5.ORGANİK ÜRÜN İHRACATI YAPAN İŞLETMELERİN KARŞILAŞTIKLARI SORUNLARIN BOYUTLARINA İLİŞKİN FAKTÖR ANALİZİ	119
5.5.1.Fark Testleri	123
5.5.2.Korelasyon Analizi	129
SONUÇ	131
KAYNAKÇA	139

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ÇATAK	Çevre Amaçlı Tarımsal Arazilerin Korunması Programını Tercih Eden Üreticilerin Desteklenmesi
ÇKS	Çiftçi Kayıt Sistemi
GDO	Genetiği Değiştirilmiş Organizma
EC	Avrupa Topluluğu
ETO	Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği
FAO	Birleşmiş Milletler Tarım- Gıda Örgütü
GAP	Güneydoğu Anadolu Projesi
FIBL	Organik Tarım Araştırma Enstitüsü
IFOAM	Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu
IOAS	Uluslararası Organik Akreditasyon Hizmetleri
ITC	Uluslararası Ticaret Merkezi
IUCN	Uluslararası Doğa Koruma Birliği
JAS	Japon Tarım Standartları
KKGM	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Koruma Kontrol Genel Müdürlüğu
KM	Kilometre
KMO	Kaiser-Meyer-Olkin
KSK	Kontrol ve/veya Sertifikasyon Kuruluşu
NOP	Amerika Ulusal Organik Programı
NOSB	Ulusal Organik Standartlar Komitesi
SOEL	Ekoloji ve Tarım Vakfı
OTA	Organik Ticaret Birliği
OTB	Organik Tarım Birimi
OTBİS	Organik Tarım Bilgi Sistemi
OTK	Organik Tarım Komitesi
OTUYK	Organik Tarım Ulusal Yönlendirme Komitesi
TMMOB	Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği

TÜGEM

Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü

USDA

ABD Tarım Bakanlığı

WTO

Dünya Ticaret Organizasyonu

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Türkiye’de Organik Tarım ile İlgili Kurumsal Yapı	s.54
Tablo 2: Organik Tarımsal Üretim Verileri (Geçiş Süreci Dahil)	s.61
Tablo 3: 2016 Yılı Organik Tarım Destek Miktarları	s.86
Tablo 4: Organik Tarım ve İyi Tarım Uygulamalarında Yapılan Destekleme Ödemeleri	s.89
Tablo 5: 2015 Yılında En Çok İhracatı Yapılan Organik Ürünler	s.103
Tablo 6: 2015 Yılında En Çok Organik Ürün İhracatı Yapılan Ülkeler	s.104
Tablo 7: Kuruluş Yılları	s.110
Tablo 8: Eğitim Durumu	s.111
Tablo 9: Firmadaki Pozisyon	s.111
Tablo 10: Firmaların Organik Tarım Sektöründe Faaliyet Gösterdiği Yıl	s.112
Tablo 11: Firmadaki Çalışan Sayısı	s.112
Tablo 12: Firmanın Hukuki Yapısı	s.113
Tablo 13: İhracat Departmanı	s.113
Tablo 14: İhracat Faaliyetinde Bulunduğu Yıl Sayısı	s.114
Tablo 15: İhracat Yapılan Ülke Sayısı	s.114
Tablo 16: İhracat Sıklığı	s.115
Tablo 17: Organik Ürünler Dışında İhracat	s.115
Tablo 18: Eğitim Gereksinimi	s.116
Tablo 19: Eğitim Gereksinimi Duyulan Konular	s.116
Tablo 20: Devlet Destekleri	s.117
Tablo 21: Devlet Desteklerinden Yararlanma	s.117
Tablo 22: Destek Türü	s.118

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Organik Tarım Arazilerinin Gelişimi (1999-2013)	s.31
Şekil 2: En Geniş Organik Tarım Alanına Sahip 10 Ülke (2013)	s.32
Şekil 3: En Çok Organik Tarım Üreticisine Sahip 10 Ülke (2013)	s.33
Şekil 4: Bölgelere Göre Organik Tarım Alanlarının Dağılımı (2013)	s.34
Şekil 5: Asya: Organik Tarım Arazilerinin Gelişimi (2000-2013)	s.35
Şekil 6: Asya: En Geniş Organik Tarım Alanına Sahip 10 Ülke (2013)	s.36
Şekil 7: Afrika: Organik Tarım Arazilerinin Gelişimi (2000-2013)	s.37
Şekil 8: Afrika: En Geniş Organik Tarım Alanına Sahip 10 Ülke (2013)	s.38
Şekil 9: Afrika: En Yüksek Organik Tarım Alanı Oranına Sahip Ülkeler (2013)	s.39
Şekil 10: Avrupa: Organik Tarım Arazilerinin Gelişimi (1999-2013)	s.40
Şekil 11: Avrupa: En Geniş Organik Tarım Alanına Sahip 10 Ülke (2013)	s.41
Şekil 12: Latin Amerika / Karayipler : En Geniş Organik Tarım Alanına Sahip 10 Ülke (2013)	s.42
Şekil 13: Latin Amerika / Karayipler : En Yüksek Organik Tarım Alanı Oranına Sahip Ülkeler (2013)	s.43
Şekil 14: Latin Amerika / Karayipler : Organik Tarım Arazilerinin Gelişimi (2000-2013)	s.44
Şekil 15: Kuzey Amerika: Organik Tarım Alanı (2013)	s.45
Şekil 16: Kuzey Amerika : Organik Tarım Alanı Oranı (2013)	s.46
Şekil 17: Kuzey Amerika: Organik Tarım Arazilerinin Gelişimi (2000-2013)	s.47
Şekil 18: Okyanusya: Organik Tarım Alanı (2013)	s.48
Şekil 19: Okyanusya: Organik Tarım Arazilerinin Gelişimi (2000-2013)	s.49
Şekil 20: Okyanusya: Organik Tarım Alanlarının Oranı (2013)	s.50
Şekil 21: Organik Tarımda Üretici ve Ürün Çeşidinin Gelişimi	s.62
Şekil 22: Organik Tarımın Üretim Alanı, Toplama Alanı ve Toplam Alan Bakımından Gelişimi	s.63
Şekil 23: Organik Tarımın Üretici, Toplam Alan ve Üretim Bakımından Gelişimi	s.64
Şekil 24: Organik Tarımın Toplam Alan ve Üretim Bakımından Gelişimi	s.65
Şekil 25: Araştırma Modeli	s.108

GİRİŞ

Dünya genelinde 20. yüzyılın başından itibaren meydana gelen hızlı nüfus artışı gıda gereksinimini de beraberinde getirmiştir. Kişi başına düşen tüketim artmasa bile nüfusta yaşanan yoğun artış besin, barınak, giysi ve insanoğlunun ihtiyaç duyduğu diğer mal ve hizmetlere olan talebi arttırmış bu da üretimin artmasını zorunlu kılmıştır. Artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak için tarımsal üretimde verimliliği arttırmaya gidilmiş bunu sağlamak için kimyasallar kullanılmaya başlanmıştır. Yeşil devrim adı verilen konvansiyonel tarımda, yoğun ve bilinçsiz şekilde tarımsal girdiler kullanılarak birim alandan daha fazla verim alınmaya çalışılmıştır. Yeni tarım alanları arayışına gidilmiş bu da yine ormanların tahribatı ile sonuçlanmıştır.

Yüksek verimi ve kazancı amaçlayan üretim sistemleri ekosistemi olumsuz etkilemiş ve ekolojik dengenin bozulmasına neden olmuştur. Üreticilerin birim alandan olabildiğince fazla verim elde etmek adına kullandığı sentetik kimyasal maddeler, hormonlar, monokültür tarım sistemi, antibiyotikler, kimyasal tarım ilaçları, hayvan yetiştiriciliği konusunda yapılan hatalar ekosistemi olumsuz yönde etkilemektedir ve günümüzün en büyük sorunlarından biri olan çevre kirliliğine neden olmaktadır. Kullanılan kimyasal ilaçlar ekosistemin devamlılığı için gerekli olan predatör¹ böcekleri, arıları, topraktaki organizmaları yok etmektedir. Toprak tarafından emilmeyen kimyasal ilaçlar akarsulara ve denizlere karışmakta bu da denizlerdeki canlıları olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca konvansiyonel tarım nedeniyle sulara ve besinlerde bulunan nitrit ve nitrat birçok ülkede sağlığı etkileyen önemli bir sorundur. Tek bir tarım ürününün yetiştirilmesine dayanan monokültür tarım ise toprağın kendisini yenilemesine imkan vermemekte, toprağı sömürmektedir ve bu uygulama sürdürülebilir tarım önündeki en büyük engellerden biridir.

Dünyada yaşanan endüstriyel kirlenme, toprağın kirlenmesine neden olurken aynı zamanda iklim değişikliğine de neden olmaktadır. Dünyanın ikliminde ortaya

¹ Predatör: Besin olarak diğer canlıları yakalayıp öldüren canlılardır.

çıkan değişiklikler sorunları daha da arttırmaktadır. Yaşanan iklim değişiklikleri tarımda da verimi etkilemektedir.

Günümüzde çevreyi kirleten etmenler arasında konvansiyonel tarımın olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Organik tarım da, konvansiyonel tarımın yarattığı çevre kirliliğini engelleyecek alternatif bir tarım yöntemi olarak kabul edilmektedir. Ancak organik tarımın yeni ortaya çıkmış bir sistem olduğunu söylemek doğru olmaz. Dünyanın birçok yerinde tarımda kimyasal maddeler kullanılmaya başlanmadan önce organik tarım araştırma konusu olmuştur. Yerine konması mümkün olmayan doğal kaynakları koruma çabası organik tarımın tekrar tercih edilmesini sağlayan nedenler arasındadır. Çevre konusunda tüketicilerin bilinci arttıkça organik tarıma olan talep de artmaktadır. Ancak hala organik ürünler konusunda bilinç sahibi üretici ve tüketiciler sınırlı sayıdadır.

Organik tarım doğayla uyumlu, çevre ve sağlık için en az risk taşıyan bir üretim sistemidir. Organik tarım sisteminde toprağın sağlığı da dikkate alınan konular arasındadır. Bu nedenle, organik tarımda toprağın içinde bulunan organizmaların korunması da temel ilkelerden biridir. Organik tarımda amaç kısa sürede birim alandan maksimum verimi almak değil toprağın uzun sürede verimli şekilde ürün vermesini sağlamaktır. Kimyasalların bilinçsizce kullanılmadığı organik tarımda toprak kendini yenileyebilmektedir. Bozulan doğal dengeyi yeniden kurmak ve gelecek nesillere kaliteli gıdalar sunmak, gelecek nesillerin yaşayacağı sağlıklı bir çevre sağlamak için organik tarım sistemi benimsenmiştir. Organik tarımda amaç nicel artışı sağlamaktan öte ürün kalitesinin artmasını sağlamaktır ve organik tarımla üretilen ürünler doğal dengeler doğrultusunda üretildikleri için çok daha lezzetlidirler. Organik tarımda kimyasal ilaç yerine dayanıklı, sağlıklı tohumlar tercih edildiği için hastalanma riski minimum seviyeye indirilmektedir. Organik tarım sera gazı emisyonunun azalmasını sağlayarak iklim değişikliği ile mücadele etmede de yardımcı olmaktadır. Organik tarım her aşaması kontrol edilen bir sistemdir ve bütün ilgili paydaşlar açısından daha iyi yaşam kalitesini amaçlamaktadır. Organik tarımda amaç sadece güvenilir ve sağlıklı besinler üretmek değildir, üreticilerin sağlığını korumak ve emniyetli çalışma ortamı sağlamak da organik tarımın amaçları arasındadır.

Organik ürünlerin üretimi konvansiyonel ürünlere göre daha masraflıdır. Bu da ilave fiyat farkına neden olur. Organik tarımın maliyetli olmasının nedenlerinden biri kontrol ve/veya sertifikasyon kuruluşlarına verilen ücretlerdir. Ayrıca organik tarım ürünlerinde birim alana düşen görece verim azdır ve organik tarımda insan gücüne daha çok ihtiyaç duyulduğundan dolayı ürünler daha pahalıdır. Organik tarım konusunda yeterli bilince sahip olmayan tüketiciler de bu fiyat farkını gereksiz bulmaktadırlar. Tüketiciler bu nedenden dolayı organik ürünleri tercih etmemektedir ve organik tarım gelişimi istenen düzeyde olamamaktadır.

Ülkemizde organik tarım sistemi ihracat talepleri ile başlamıştır. 1984-1985 arası dönemde kuru üzüm ve incir gibi ürünlerin talep edilmesine bağlı olarak organik ürün ihracatında gelişme yaşanmıştır. Ülkemizde ihracat amacıyla başlayan organik tarımda daha sonra iç talep de artmıştır. Ülkemizin konumu, iklim ve toprak şartları nedeniyle tarım potansiyeli yüksektir ve ayrıca ülkemiz kimyasal maddeler kullanılmadan üretim yapılan geniş tarım alanlarına sahiptir. Diğer yandan kimyasal maddelerin ülkemizde bilinçsizce kullanıldığı da bilinmektedir. Dünyanın en tanınmış çevre örgütü olan “Yeşil Barış (Greenpeace)” üyeleri tarafından 2009-2010 arası dönemde farklı ülkelerin farklı bölgelerinden 76 çeşit sebze ve meyve toplanıp incelenmiştir. Çıkan sonuç ülkemiz için tam bir hayal kırıklığı olmuştur. Çünkü incelemeyi yapan uzmanlar en fazla kimyasal maddenin kullanıldığı ürün olarak 24 kimyasal madde ile Türkiye’de üretilen biberi tespit etmişlerdir. Armut ise 9 kimyasal madde ile ülkemizde ikinci sırada yer alırken Türk üzümü 9 kimyasal madde ile 3. sırada yer almıştır. Ülkemizde yapılan üretimin organik tarım kuralları çerçevesinde yapılması kimyasal kalıntılar yüzünden yaşanan ihracat sorunlarını da ortadan kaldıracaktır.

Ülkemizde organik tarıma gereken önemin verilmesi köyden kente göçün durdurulması için bir çözüm yolu olacaktır. Organik tarım özellikle Türkiye’nin kimyasal gübre ile kirletilmemiş, organik tarım için uygun arazilere sahip az gelişmiş bölgeleri için bulunmaz bir fırsattır.

Organik ürün pazarı dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de artan bir ivmeyle büyümektedir. Ülkemizde organik tarımın kanun ve yönetmeliklerinin uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilmesi için çalışmalar devam etmektedir ve ülkemiz dünya organik ürün pazarında gün geçtikçe daha fazla rol almaktadır.

Organik ürün dendiğinde akla ilk olarak gıda maddeleri gelmektedir. Dünyada da organik ürün ticareti ilk olarak gıda maddeleri ile başlamıştır ancak günümüzde gıda dışı ürünler de pazarda yerini almaktadır. Dünyada organik ürün ticaretinin gelişimi de ülkelerin uluslararası standartlar konusunda birbirleriyle uyum sağlamasına bağlıdır. Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu (IFOAM) farklı ülkelerdeki farklı standartlar arasında benzerlikler oluşturarak dünya organik ürün pazarına katkıda bulunmaktadır.

Dünya nüfusunun yakın gelecekte 7,5-8 milyar olacağı tahmin edilmektedir. Gıda üretiminin de en az nüfus artışı kadar hızlı olması gerekmektedir. Bunu başarabilmek için doğal kaynaklar en iyi şekilde kullanılmalıdır. Tarımsal üretimi arttırmanın bir yolu yeni tarımsal araziler yaratmaktır. Tarımsal arazi yaratmak için ormanların tarım alanına çevrilmesi gerekmektedir ki bu da iklim değişikliği, erozyon gibi ekosistemi tehdit eden önemli sorunların daha da artması demektir. Tarımsal üretimi arttırmanın bir diğer yolu ise tarımsal girdileri arttırmaktır. Ancak günümüzde yaşanan birçok çevre sorununun nedeninin tarımda kullanılan sentetik kimyasal girdiler, böcek ilaçları, suni gübreler olduğu bilinmektedir.

Gıda sorununa çözüm olarak ortaya çıkan genetiği değiştirilmiş ürünlerin (GDO) doğru yol olmadığı geniş kitlelerce kabul edilmektedir. Ancak GDO'ların dünyada açlık sorununa yönelik tek çözüm yolu olduğunu iddia edenler de bulunmaktadır. GDO'lu ürünler genetik mühendislerinin kalıtsal değişikliğe uğrattığı organizmalardır ve GDO'lara karşı ciddi tartışmalar da devam etmektedir. ABD gibi GDO'lu üretimi destekleyen ülkeler GDO'lu tarımın açlığa çözüm olacağını iddia ederek savunmaktadır. Bir canlının genetik özelliklerinin bu özellikleri taşımayan başka bir canlıya aktarılmasının ekolojik düzen üzerinde olumsuz etki yaratacağı düşünülmektedir ancak GDO'lu ürünlerin insan sağlığı üzerine etkilerini tespit edebilmek için ileri çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Dünya nüfusunun artış hızıyla ortaya çıkan gıda sorununa organik tarım sistemiyle çözüm bulunup bulunamayacağı ayrı bir tartışma konusudur. Organik tarım sistemi tüm dünyada yükselen bir ivme ile gelişmektedir. Nitrat ve nitrit ile kirletilmemiş toprak ve yer altı sularına sahip olmak, sömürülmemiş topraklarda tarım yapmak, sağlıklı gıdalar tüketmek isteyen tüketici ve üreticiler organik tarım konusunda gereken önemi göstermektedir.

Nüfus bilimci Malthus (1766-1834) gelir arttıkça nüfusun geometrik olarak artacağını ancak gıda artışının aritmetik artışla devam edeceğini söylemiştir. Malthus'a göre nüfusu kontrol etmenin tek yolu salgın hastalıklar, savaş ya da doğal felaketlerdir. Malthus, nüfus artış hızına kaynakların yetişemeyeceğini belirtmiştir. Nüfus artışını açıklarken kullandığımız anahtar sözcük olan "geometrik artış" sayıların katlanarak artması demektir bu da nüfusun 1, 2, 4, 8, 16, 32, 64... biçiminde artmasıdır. Besin maddeleri ise aritmetik dizi (1, 2, 3, 4, 5...) şeklinde artar. Başlangıçtaki miktar belirlenen zaman süreci içinde sabit bir miktarla artıp çoğalıyorsa buna "aritmetik artış" denir. Yeryüzünde insan dahil tüm canlılar, geometrik olarak çoğalırlar. Diğer yandan sadece organik üretim yapıldığını varsayarsak dünyanın gıda ihtiyacının karşılanması mümkün olmayacaktır. Yetersiz gıda nedeniyle yiyecek fiyatları çok artacak, bu durum da birçok insanın açlık nedeniyle ölmesiyle sonuçlanacaktır. Konvansiyonel tarımın da kaynakların azalmasına neden olduğunu düşünürsek karamsar bir tabloyla karşılaşmamız kaçınılmazdır. Bu şartlar altında tek çözümün nüfusun kontrol altında tutulması olduğunu söylemek doğru olacaktır.

Türkiye'nin organik tarım ihracatının dünya organik ürün pazarındaki yerinin ve organik ürün ihracatına ilişkin sorunların belirlenmesi amacı ile hazırlanan bu çalışma beş ana kısımdan meydana gelmektedir. İlk bölümde organik tarım sistemi ayrıntılı bir biçimde anlatılmıştır. İkinci bölümde dünyada organik tarım, dünyada organik tarım mevzuatı, organik tarım ile ilgili uluslararası kuruluşlar ve dünyada organik tarım üretimi başlıkları altında incelenmektedir. Üçüncü bölümde ise organik tarım sisteminin Türkiye'de uygulanışı, bunun için gerekli yasal düzenlemeler ve organik tarım üretimi, Türkiye'de organik tarım ana başlığı altında açıklanmıştır. Dördüncü bölümde Türkiye'nin organik ürün ihracatının dünya organik tarım pazarındaki yerinin değerlendirilmesi amaçlanmış bu nedenle dünya organik ürün pazarı ve Türkiye'nin organik ürün ihracatı konularının üzerinde durulmuştur. Çalışmanın beşinci bölümünde tez çalışmasının uygulama kısmı ayrıntılı şekilde anlatılmıştır. Organik ürün ihracatına ilişkin sorunların belirlenmesi amacıyla anket çalışması yapılmış ve elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ORGANİK TARIM SİSTEMİ

1.1.ORGANİK TARIM KAVRAMI VE GELİŞİMİ

1.1.1.Organik Tarım Kavramı

Günümüz dünyasında insanlar, amaçları doğrultusunda doğal kaynakları tüketmekte, gelecek nesiller için yaşam koşulları adına zorluklar oluşturacak tükenmişlikler yaratmaktadır. Aslında kısa ve orta dönemde petrol, bakır, gaz gibi doğal kaynaklarda bir tükenme beklenmemektedir. Fakat çevre açısından esas sorun, su çevrimi, atmosferin bileşimi, atıkların çözünümlü vs. gibi yaşam destek sistemlerinde yaşanacaktır.² Bu sorunun çözülebilmesi, en azından söz konusu tahribatların engellenebilmesi için organik tarım kavramı ve bu doğrultuda tüketim kültürünün oluşturulması her geçen gün artan bir öneme sahip olmaktadır.

Organik üretimle birlikte tüketicilerde ve üreticilerde çevre bilincinde bir artış meydana gelmiş olup bu duruma bağlı olarak kimyasal tarımın yol açtığı toprak kaybı ve kirliliği, yer altı su kaynaklarının kirlenmesi gibi tüm dünyayı tehdit eden sorunların da azaltılması, hatta ortadan kaldırılması mümkün olabilecektir. Organik tarımın bu süreçte önemi çok artmaktadır. Kimyasal girdilerin kullanımının azalması veya hiç kullanılmaması ile birlikte toprak doğal dengesini yeniden kazanabilmekte ve yeraltı kaynakları korunabilmektedir.³ Diğer bir deyişle, organik tarım sayesinde insanoğlu çevreyle dost üretim yapabilmekte ve sürdürülebilir çevre politikalarına sahip olabilmektedir. Unutulmamalıdır ki, dünyanın dördüncü en büyük tatlı su kütlesi olan Aral Denizi, çevresinde yıllarca yoğun bir şekilde sürdürülen konvansiyonel tarım sayesinde günümüzde kullanılamaz hale gelmiştir.⁴

Konvansiyonel tarıma alternatif olarak kabul edilen organik tarım farklı ülkelerde farklı şekillerde adlandırılmaktadır. Almanya ve Kuzey Avrupa dillerinde

² Wayne Ellwood, DTÖ:Kimin Ticaret Örgütü, Metis Yayınları, İstanbul, 2002, s.84.

³ Otto Schmid ve Diğerleri, Organic Action Plans: Development, Implementation and Evaluation, Research Institute of Organic Agriculture (FiBL) and International Federation of Organic Agriculture Movement (IFOAM) EU Group Publication, Brussels, 2008, s.7.

⁴ Vandana Shiva, Su Savaşları, Bgst Yayınları, İstanbul, 2007, s.140.

“Ekolojik Tarım” olarak adlandırılan bu üretim şekli İngilizce’de “Organik Tarım”, İspanyolca, İtalyanca ve Fransızca’da “Biyolojik Tarım” gibi isimler ile anılmakta iken ülkemizde ise “Organik ya da Ekolojik Tarım” kullanılmaktadır.

Organik tarım genel itibariyle şu şekilde tanımlanabilir; “Ekolojik sistemdeki hatalı uygulamalara bağlı olarak bozulan doğal dengenin yeniden tesis edilmesine yönelik olarak insanlara ve doğaya zararı olmayan üretim sistemlerini içeren, genel olarak sentetik kimyasallar ve gübrelerin kullanılmasının yasaklanmasına ilaveten insanlara ve doğaya zararı olmayan ya da çok az zararı olan yeşil gübreleme, münavebe⁵, toprağın korunması, bitki direncinin artırılması, parazit ve predatörlerle mücadeleyi öneren, tüm bu imkanların kapalı bir ortamda yapılmasını isteyen, üretimde miktar artışından ziyade ürün kalitesinin artırılmasını amaçlayan üretim şeklidir”.⁶

Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu’nun (IFOAM) Dünya Konseyi tarafından 2008’de kabul edilen organik tarım tanımı ise şu şekildedir; “Organik tarım; toprak, ekosistem ve insan sağlığı açısından risk teşkil eden uygulamalar yerine belirtilen unsurların devamlılığını sağlayan üretim sistemidir. Bu sistem, negatif etkileri bulunan girdilerin kullanılmasından ziyade ekolojik işleme süreçleri, biyolojik çeşitlilik ve yerel koşullara uyumlu döngülere dayanmaktadır. Organik tarım yaşadığımız çevreye fayda sağlamak ve ilgili bütün taraflar için iyi yaşam kalitesini yaygın hale getirmek için gelenek, yeni buluşlar ve bilimi bir araya getiren bir tarımsal üretim şeklidir”.⁷

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere organik tarım genel itibariyle doğaya geri dönüş, doğal olana yakın üretim tarzı ve kaçınılmaz bir şekilde aile işletmeciliğine dayalı, işletme dışı girdilere asgari ihtiyaç duyan bir üretim şeklidir.⁸ Bununla birlikte organik gıdaları ifade etmek için kullanılan en sade ve açık

⁵ Münavebe: Aynı arazi parçası üzerinde belirli bitkilerin, belirli bir sıraya göre arka arkaya yetiştirilmesidir.

⁶ Ertan İlter ve Ahmet Altındişli, “Ekolojik Tarım”, Ekolojik Tarım ve İlkeleri, (Ed. Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği), Emre Basımevi, İzmir, 1996, s.1.

⁷ IFOAM, Organik Tarımın Tanımı,

http://www.ifoam.org/growing_organic/definitions/sdhw/pdf/DOA_Turkish.pdf, (08.12.2012), s.1.

⁸ Erkan Rehber, Organik Tarım Ekonomisi, Ekin Yayınevi, Bursa, 2011, s.22.

olan tanım; “yapay katkı maddeleri, koruyucular ve radyasyon olmaksızın gıdanın bütünlüğünü koruyacak kadar az düzeyde işlenmiş gıda” şeklindedir.⁹

Organik tarım doğayla uyumlu üretimi amaçlamakta olup bu bağlamda da muhtemel bir yapılanmada doğal unsurların bütünlüğünü esas alır.¹⁰

Organik tarımının doğallığından söz edebilmek için aşağıda sıralanan doğal olmanın üç koşulunun yerine getirilmesi gerekir.

- Sentetik kimyasalların kullanılmaması: Organik tarımın, uygulamasında kimyasal ilaç, sentetik gübre, genetiği değiştirilmiş ürün (GDO) vb. kullanımına izin verilmediği için geleneksel tarımdan farklı olduğu kabul edilmektedir.
- Ekolojik ilkelere bağlılık: Tarım faaliyeti doğa veya ekosistemle uyum içinde olmalıdır. Bu sadece kimyasalların doğal olanlarla değiştirilmesi veya kimyasal yerine doğal ürünler kullanmakla sağlanamaz. Üreticilerin de doğadan öğrenip, doğa içinde hareket etmesi gerekir.
- Doğa bütünlüğünün bozulmamasına saygı: Bu organik tarımın holistik olma özelliğini yansıtır. Bunun anlamı organik tarımın bitki, hayvan, insanoğlu ve ekosistemi bir bütün olarak dikkate almasıdır.¹¹

Doğal gıda kavramı çoğu kez organik gıda kavramı yerine kullanılmasına rağmen farklı anlamdadır. Doğal gıdalar organik gıda üretiminde kullanılması yasak olan maddelerle üretilmiş olabilirler bu nedenle bu iki terimin birbiri yerine kullanılması doğru değildir.

Organik tarım, tarımsal üretimde kullanılan kimyasal gübrelerin ve ilaçların olumsuz etkilerinin önüne geçmek için bunların hiç ya da elden geldiğince az

⁹ L. H. Essoussi ve M.Zahaf , Decision Making Process of Community Organic Food Consumers: An Explatory Study. Journal of Consumer Marketing, 25/2: 95-104, 2008, s.102.

¹⁰ U. Mander ve diğerleri, 1999. Ecological And Low Intensity Agriculture as Contributions to Landscape And Biological Diversity. Landscape And Urban Planning, Vol. 46:169-177, 1999, s.171.

¹¹ Rehber, s.24.

kullanılarak tarımsal üretim yapılmasıdır. Sistemin amacı doğal kaynakları koruyarak hastalık ve zararlılardan arınmış ve temiz gıdalar üretmektir.¹²

Organik üretim ve uygulamalarının temel amaçları genel itibariyle aşağıdaki gibi sıralanabilir:¹³

- Doğal dengeyi korumak,
- Doğa ile uyumlu çalışmak,
- Gelecek nesilleri korumak,
- Su ve enerji tasarrufu sağlamak,
- Mümkün olduğunca yenilenebilir kaynakların kullanımını sağlamak,
- Besin kalitesi yüksek, sağlıklı ürünler elde etmek,
- İnsan, hayvan ve bitki sağlığını korumak,
- Toprağın bünyesinde bulunan organik maddeleri arttırmak ve zenginleştirmek,
- Genetik çeşitliliğin devamını sağlamak,
- Üreticilere yeterli gelir olanakları sağlamak,
- Biyolojik olarak parçalanabilen ambalaj malzemeleri kullanmak,
- Üretim aşamasında çalışan insanların sağlığını korumak,
- Çevre üzerinde olumsuz etki yapmayacak yeni tarım teknikleri geliştirmek,
- Kırsal kesimde istihdamı arttırmak,
- Yerel girdi ve bölgesel girdi kullanımını teşvik etmek,
- Hayvansal ve bitkisel üretimin birbiriyle uyumunu sağlamak.

Organik ürünler organik standartlara göre üretildiklerini belirten etiket taşımalıdır. Organik etiket ürünün organik yöntemlere göre üretildiğini garanti altına alır. Ayrıca bu etiket ürünün değil üretim yönteminin organik standartlara uygun olarak gerçekleştirildiğinin ispatıdır. Doğal, hormonsuz gibi etiketler organik ürün etiketleriyle karıştırılmamalıdır. Sertifikasyon sağlıklı yaşamayı ve doğayı

¹² Nic Lampkin, Development of Policies for Organic Agriculture, UK Organic Research 2002: Proceedings of the COR Conference, 26-28 Mart 2002, Aberystwyth, , 2002, s.321.

¹³ L.H.Essoussi ve M. Zahaf, Decision Making Process of Community Organic Food Consumers: An Explatory Study. Journal of Consumer Marketing, 25/2: 95-104, 2008, s.102.

korumayı amaçlayan tüketiciler için bir güvence olmakla birlikte üreticilerin de hak ettikleri karşılığı elde etmelerini sağlamaktadır. Ülkemizde organik tarımdan “Tarım ve Köyişleri Bakanlığı” sorumludur.

Doğal koşullarda kendi kendine yetişen yabancı ürünlerin de organik ürün olarak piyasaya sunulabilmesi için sertifikasyon gereklidir. Eğer söz konusu ürünler sertifikaya sahip değilse “sertifika taşımayan organik ürünler olarak” adlandırılır ve bu isimle pazarlanır.

Doğadan toplamada, toplama yapılacak alanın kullanım hakkı önemli bir konudur. Örneğin, ormandan defne yaprağı toplayacak kişinin öncelikle bölgesindeki Orman Müdürlüğü’ne başvurup o bölgede toplama izni alması gerekmektedir. Müdürlük de toplama yapacak kişiye hangi alanda ne kadar toplama yapacağını bilgisini verir. Toplama yapacak kişinin alınan izin, bölgede üç yıldır kimyasal kullanılmadığına dair belge ve arazinin haritasıyla kontrol ve sertifikasyon kuruluşuna başvurması gerekmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken en önemli konulardan biri söz konusu doğal ortamı bozmamaktır. Yani budama dahil, sulama kanalı açmak, gübreleme gibi herhangi bir tarımsal işlemin uygulanmaması gerekmektedir. Diğer yandan toplama yaparken köklere zarar vermemek, alanda bitkinin üremesine engel olacak miktarda toplama yapmamak da dikkat edilmesi gereken konulardandır.¹⁴

1.1.2.Organik Tarımın Tarihsel Gelişimi

Organik tarımın tarihçesi esasen tahmin edildiğinden daha eskilere dayanmaktadır. Dünyanın birçok yerinde tarımda kimyasal maddeler kullanılmadan önce organik tarım araştırma konusu olmuş, İngiltere ve İsviçre gibi ülkelerde uygulanmıştır.

Kimyasal tarımdaki girdilerin yol açtığı negatif etkilerin bariz bir şekilde hissedilmesi nedeniyle 20. yüzyıl başlarında klasik/konvansiyonel tarım yöntemine alternatif tarımsal üretim arayışlarına gidilmiştir. Albert Howard tarafından 1910’da

¹⁴ Yasemin Balaban, Hayaller Serisi, Organik Tarım, Elma Yayınevi, Mayıs, 2014, s.30.

yapılan “Tarımsal Vasiyetname” ve Rudolf Steiner tarafından 1924’te yapılan “Biyodinamik Tarım Yönetimi” çalışmaları klasik tarıma alternatifler getirmiştir. ¹⁵

İzleyen yıllarda (1928) biyo-dinamik tarım enstitüsü kurulmuştur. İsviçre’de de 1930’lu yıllarda Müeller ve Rusch organik tarımda alanındaki en önemli adımlar arasında yer alan “Kapalı Sistem” - minimum dış girdi kullanılan - çiftçilik alanında çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Diğer taraftan Fransa’da Lemaire-Boucher yaptıkları çalışmalarda bazı alglerin kullanımının bitki üzerinde doğal dayanıklılığın artmasında önemli bir faktör olduğunu saptamışlardır. ¹⁶

Yirminci yüzyılda yaşanan savaşlar sonunda ise insanlığın ana hedefi ucuz gıda üretebilmek olmuştur ve böylece organik tarım kavramı önemini yitirmiştir. Ayrıca yirminci yüzyılın ikinci yarısında yaşanan nüfus artışı dünya genelinde gıda ihtiyacını da arttırmıştır. “Yeşil Devrim” adı verilen konvansiyonel tarım yöntemiyle açlık problemine çözüm aranmıştır. Bu politika neticesinde birim alandan yüksek verim almak için yoğun girdi kullanılmaya başlanmış ve yeni alanlar tarıma açılmıştır. Yoğun ve bilinçsiz şekilde tarım ilacı, kimyasal gübreler ve hormonlar kullanılmaya başlanmıştır. Kullanılan kimyasal maddeler gıda üretimini bir miktar arttırmıştır ancak açlık problemine çözüm bulmak için uygulanan bu politikalar topraktaki organik maddelerin azalması, canlılığın kaybedilmesi, çoraklaşma, tarım ürününün kalitesinin düşmesi ve ekolojik dengenin bozulması gibi sorunlara neden olmuştur. “Yeşil Devrim” açlık sorununa kısmen çözüm oluşturmuştur ancak sorunun üretimden değil paylaşımından kaynaklandığı bir süre sonra anlaşılmıştır.

Konvansiyonel tarımın olumsuz etkileri Avrupa’da bu konuda duyarlı birçok üretici ve tüketicileri bir araya getirmiştir. 1972’de “Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu (IFOAM)”nın kurulmasını takiben ayrı ayrı yapılmakta olan çalışmalar da tek bir çatı altında bir araya getirilmiştir. IFOAM’ın amacı ise organik tarım hareketini yönetmek ve desteklemektir. IFOAM’ın merkezi Bonn, Almanya’dadır.

¹⁵ T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü, Türkiye Organik Tarım Stratejik Plan (2012-2016), s.1.

¹⁶ Mehmet Tozan ve Atilla Ertem, Ekolojik Tarımın ve Ürünlerin Dünü, Bugünü, (Ed. Uygun Aksoy ve Ahmet Altındişli), Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği, İzmir, 1996, s.7.

İsviçre’de 1973 yılında kurulan “Organik Tarım Araştırma Enstitüsü” dünyanın en büyük araştırma enstitüsüdür ve bu enstitünün kurulması organik tarım alanındaki diğer bir önemli gelişmedir.

Yaşanan tüm bu gelişmelere paralel olarak 1975’de Japon Fukuoka tarafından “Ekin Sapı Devrimi (One Straw Revolution)” isimli eser yayımlanmış, yine aynı yıl içerisinde “Ekoloji ve Tarım Vakfı (Foundation of Ecology & Agriculture, SOEL)” Almanya’da kurulmuştur.¹⁷

1980’lerin ortalarında Danimarka’da yer altı sularında oldukça ciddi düzeylerde nitrat saptanması ve bu duruma kimyasal gübre ve çiftlik gübrelerinin bilinçsiz kullanılmasının yol açtığı tespit edilmesi, çevre kirliliği üzerine araştırmaların da yoğunlaşmasını sağlamıştır. Bunların yanı sıra organik tarımın doğayla uyumlu olmasının, doğaya pozitif etkilerinin, tüketicilerle yapılan görüşmelerde organik olarak üretilen ürünlere daha fazla para vermeye hazır olduklarının görülmesi gibi gelişmelere paralel olarak 1987 yılı Haziran ayında “Organik Tarım Yasası” çıkarılmıştır.¹⁸ Bu gelişmenin ardından çıkarılmış olan Yönetmelik ile “Organik Tarım Konseyi” kurulmuştur. Bunu takiben de 1987-1990 arası dönemde organik tarım uygulamalarında başarı elde edilebilmesi noktasında aşağıdaki kararlar alınmıştır:

- Ülkede organik üretim standartlarının tespit edilmesi,
- Resmi kontrol ve sertifikasyon sistemi ile birlikte devlet garantisini gösteren bir etiketleme modelinin hazırlanması,
- Destek sisteminin iyileştirilmesi ve genişletilmesi.¹⁹

Organik tarımla ilgili olarak geniş çaplı ilk yönetmelik Avrupa Birliği (AB) tarafından 1991’de yayımlanmış (Sayı: EEC 2092/91) olup takip eden yıllarda ise pek çok değişiklik yapılarak 1999’da hayvansal ürünler ile ilgili kısım da (EEC 1804/1999) bu Yönetmelik’e dahil edilmiştir. İsviçre tarafından hazırlanan Bioswiss

¹⁷ Seçil Adalet Gök, Genişleyen Avrupa Birliği Pazarında Türkiye’nin Organik Tarım Ürünleri Ticareti Açısından Değerlendirilmesi, AB Uzmanlık Tezi, T.C Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, Ankara, 2008, s.11.

¹⁸ Uygun Aksoy, “Ekolojik Tarımdaki Gelişmeler”, Ekolojik Tarım, (Ed. Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği), Emre Basımevi, İzmir, 1999, s.33.

¹⁹ Stephan Dabbert ve diğerleri, AB ve Türkiye’de Organik Tarım, Çev. Harun Vatansver, AB ve Türkiye’de Organik Tarım, Özkan Matbaacılık, Ankara, 2007, s.237.

ve Birleşmiş Milletler Tarım- Gıda Örgütü (FAO) tarafından 1999'da hazırlanan Codex Alimentarius'un ardından 2000 yılında hazırlanıp yürürlüğe giren ABD'de Amerika Ulusal Organik Programı (National Organic Program, NOP), Japonya'da Japon Tarım Standartları (Japanese Agricultural Standards, JAS) önemli ölçüde global pazar hareketleri üzerinde etkili olmuştur.²⁰

2001 yılı Mayıs ayında Kopenhag'da, Avrupa Organik Tarım Hareket Planı'nın (European Action Plan for Organic Farming) ilk adımları atılarak Avrupa Birliği üyesi ülkelerin tarım bakanlarına, organik tarım ve organik gıdaların geliştirilmesine yönelik bir hareket planı için çağrıda bulunulmuştur.²¹ 01.01.2009'da "AB Organik Tarım Yönetmeliği" ile söz konusu Yönetmelik'in uygulama kuralları yürürlüğe girmiş olup birliğe üye ülkelerin çiftçilerine yapılan düzenlemelere göre üretim yapma zorunluluğu getirilmiştir.

1.2.ORGANİK TARIMIN AVANTAJLARI VE DEZAVANTAJLARI

1.2.1.Organik Tarım Sisteminin Avantajları

Organik tarımın avantajları genel itibariyle aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Organik tarımda gübre, enerji girdileri ve pestisit açısından tasarruf yapılır.
- Sözleşmeli tarım ile üreticilerin üretmiş oldukları tüm ürünlerin alınması garanti edilir.
- Diğer ürünlere kıyasla organik ürünlerin ihraç fiyatı %10-20 daha fazladır.
- Organik tarım özel bilgi istediğinden ziraat mühendislerine yeni istihdam imkanları sunmaktadır.²²
- Organik tarım sayesinde yenilenemeyen kaynaklar korunur.

²⁰ Celal Er ve Dilek Başalma, Organik Tarımdaki Gelişmeler, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2008, s.27.

²¹ Muzaffer Bakırcı, Türkiye'de Organik Tarımın Geleceği ve Türkiye-Avrupa Birliği (AB) Tarım Müzakerelerine Etkisi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Coğrafya Dergisi, Sayı 13, İstanbul, 2005, s.75.

²² Murat Altın ve Adnan Orak, Organik Tarım, (Ed. Ahmet Aydemir), Tema Yayınları, 2006, s.10.

- Organik tarım ürün kalitesini artırır.
- Organik tarım sağlıklı beslenmeyi sağlamakta olup bu da insan ve hayvan sağlığının devamlılığını sağlar.²³

1.2.2.Organik Tarım Sisteminin Dezavantajları

Organik tarımın avantajlarının yanı sıra bazı dezavantajları da söz konusu olup bunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Organik tarım yönteminde üretimde görülen bir sorun arazilerin oldukça küçük, parçalı ve birbirine yakın olmasıdır ki bu durum organik üretimi negatif yönde etkiler. Zira organik tarımı gerçekleştiren işletmenin çevresinde üretim yapan diğer işletmeler tarafından kullanılmakta olan kimyasallardan etkilenmesi olasıdır.²⁴
- Organik tarım ürünlerine olan talebin bilhassa iç piyasalarda az olması pazarlama bakımından sıkıntılara yol açmaktadır.
- Organik tarımın yaygın hale gelmeye başlamasına rağmen yeterince tarımsal yayım çalışmalarının ve organik tarım konusunda bilgili ve deneyimli elemanların bulunamaması bir diğer dezavantajdır.²⁵
- Piyasada kullanılmakta olan organik gübre ve pestisitler hali hazırda ihtiyaca tam manasıyla yanıt vermekten uzaktır.²⁶
- Organik tarım ana yollara 1 km uzaklıktaki arazilerde ve ağır sanayi tesisleri, maden işletmelerine ve kentsel atıkların bırakıldığı

²³ Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği, Ekolojik Tarım, <http://www.eto.org.tr/?p=577#more-577>, (09.12.2012).

²⁴ T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı İzmir İl Müdürlüğü, Organik Tarım, <http://www.izmir-tarim.gov.tr/index.asp?bimSayfa=organikTarim>, (10.12.2012).

²⁵ Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği, Ekolojik Tarım, <http://www.eto.org.tr/?p=577#more-577>, (09.12.2012).

²⁶ Yaşar Kasap, Ekolojik Tarım Bilgisi, Ravza Yayınları, Mardin, 2011, s.173.

alanlara 3 km uzaklıktaki arazilerde yapılamamakta olup bu durum da işletmeler açısından zorluk teşkil etmektedir.²⁷

1.3.ORGANİK TARIM İLKERİ

Organik tarımda temel ilke doğal kaynakların korunması ve insan sağlığı açısından gerekli olan gıdaların üretilmesidir.

Organik tarım yapan işletmenin kendi kendine yeterliği sağlanmalıdır. Ham maddeler olabildiğince işletme içinden ya da çevresinden temin edilmelidir.

Organik tarımda toprağın ıslah edilmesi sağlanmalı, topraktaki organizmalar korunmalı ve toprak sömürülmemelidir. Kimyasal gübre yerine çiftlik gübresi, kompost ve yeşil gübre kullanılmalıdır. Ayrıca bir hektar alan için kullanılan gübre 170kg/N/ha/yıl geçmemelidir. Uygun ekim-dikim yöntemleri uygulanmalı, münavebe ile toprak verimliliği muhafaza edilmelidir.

Bitkisel üretimin ardından gerçekleştirilecek olan hasatın sonrasında toprak yüzeyinin su ve rüzgar ile aşınmasının ve aynı zamanda taşınmasının önüne geçmek adına toprak yüzeyi bitki artıklı şekilde bırakılabilir ki bu uygulama sayesinde topraktaki canlı çeşitliliği ve sayısında artış meydana gelir, bitki artıklarının ayrışmasına bağlı olarak toprak mineral besin açısından zenginleşir, dolayısıyla da su ve rüzgar erozyonu gibi olumsuz durumların da önüne geçilmiş olunur. Bunların yanı sıra toprak agregasyonu (gözenekliliği) ve toprağın su tutma kapasitesi artar aynı zamanda toprak çok daha hızlı bir şekilde ısınır ve daha iyi tava gelir.²⁸

Organik tarımsal üretim için ilaçlamada kimyasal ilaç kullanımından vazgeçilmeli, bunun yerine dayanıklı, sağlıklı tohum ve bitkiler yetiştirilmeli, bitki tür ve çeşitleri ekolojide uygun seçilmeli ve hastalanma riski azaltılmalıdır. Bitki korumada doğal bitki ekstratlarından²⁹ elde edilen ürünler ve biyolojik kontrol

²⁷ Zahide Kurt, Organik Tarım Ürünlerinin Pazarlanması ve Uygulamalar, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İzmir, 2006, s.12.

²⁸ Er ve Başalma, s.15.

²⁹ Kurutulmuş bitkilerden, doğal ekstraksiyon yöntemleri kullanılarak, ayrıştırma işlemlerinin gerçekleştirilmesi sonucunda elde edilen, ilaç hammaddesi olarak da kullanılan bitki özlerine ekstrat denir.

yöntemleri kullanılmalı, erken uyarı teknikleri ve bio-tuzaklardan yararlanılmalı ve üretimde verim ile kalite arasında denge kurulmalıdır.³⁰

Kimyasal ve sentetik madde kullanımı organik tarımda yasaklandığından çiftlik gübresi, çiftlik ve sıvı atıkları, kanatlı gübresi, saman, torf, mantar üretim artığı, organik ev atıkları, hayvan atıklarının işlenen ürünleri, deniz yosunları, ağaç kabuğu, talaş, odun atıkları, doğal fosfat kayaları gibi maddeler gübre olarak kullanılabilir. Bitki koruma bakımından ise izin verilen bazı zirai ilaçların yanı sıra kükürt, bordo bulamacı ve arap sabunu kullanılabilir.³¹

Hasat, işleme, depolama ve paketlenme faaliyetleri ekolojik yöntemlerle yürütülmelidir.

Üretim yapılacak alanın koşullarının bitki ve hayvan çeşitlerinin seçiminde dikkate alınması gerekmektedir. Sağlıklı ve genetiği değiştirilmemiş tohum, fidan ve hayvan kullanılmalı, hastalık ve zararlılara karşı biyolojik kontrol yöntemlerinden yararlanılmalıdır.

İşletmede bulunan hayvanların sağlığının iyi, verimlilik kapasitesinin yüksek olmasına dikkat edilmelidir. Yemlerde kimyasal maddeler (antibiyotikler, kilo aldırıcı maddeler) kullanılmamalı ve uygun ahır koşulları sağlanmalıdır. Hayvan yetiştiriciliğinde organik yemlerden yararlanılmalı ve hayvan sayısı arazi koşullarına uygun olmalıdır (1 hektar alanda 1 büyükbaş hayvan).

Fosil yakıtlar ve diğer enerji kaynakları azami tasarruf kurallarına uyularak kullanılmalıdır. Toprağı koruyan ve enerji tasarrufu sağlayan toprak işleme yöntemleri uygulanmalıdır. Enerji kullanımında da rüzgar ve güneş enerjisi gibi doğal kaynaklardan yararlanılması gerekmektedir.

Organik tarımın temel ilkeleri IFOAM tarafından 4 başlık altında toplanmıştır. Bunlar IFOAM'ın program ve standartlarını yansıtmaktadır. Bu dört ilke;

- Sağlık İlkesi
- Ekoloji İlkesi

³⁰ Kasap, s.25.

³¹ Burhan Hekimoğlu ve Mustafa Altındağ, Organik Tarım ve Bitki Koruma Açısından Organik Tarımda Kullanılacak Yöntemler, T.C Samsun Valiliği, Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, Samsun, 2006, s.4.

- Hakkaniyet İlkesi
- Koruma (Özen) İlkesi

1.3.1.Sağlık İlkesi

Bu ilkeye göre bireylerin sağlığı ekosistemin sağlığından ayrı düşünülemez. Organik tarım da bir bütün olarak toprağın, bitkilerin, hayvanların, insanoğlunun ve yerkürenin sağlığını korumalıdır ve bunun için de tüm ekosistemin sağlığını koruyacak, ileri taşıyacak kaliteli ürünler üretilmelidir. Organik tarımda insan sağlığına zararlı katkı maddeleri, kimyasal ilaçlar ve suni gübre kullanılamaz.

1.3.2.Ekoloji İlkesi

Organik tarım yaşayan ekolojik sistem ve döngülere dayalı olmalı ve bunlara benzeyerek ekolojik sistem ve döngülerin devamlılıklarına katkı sağlamalıdır. Ekoloji ilkesi organik sistemi yaşayan ekolojik sisteme temel kılan bir ilke olup bu da üretimin ekolojik işlem ve döngülere dayanmasını ifade eder. Organik tarım ekolojiye, kültüre, ölçeklere ve yerel koşullara uygun olmalıdır. Çevresel kalitenin artırılması, kaynakların korunması ve sürdürülebilir hale getirilmesi adına enerjilerin ve kaynakların etkin bir şekilde yönetilmesi, yenilenebilirliğinin sağlanması ve yeniden kullanımı gibi yollar ile girdi tüketiminin azaltılması gibi ilkelere sahiptir.³²

1.3.3.Hakkaniyet İlkesi

Organik tarımı gerçekleştiren üreticilerin insan ilişkilerini her düzeyde, işçiler, çiftçiler, uygulayıcılar, dağıtımıcılar, tüccarlar ve tüketiciler olmak üzere, tüm paydaşlara hakkaniyeti sağlayacak şekilde yaşama geçirmek zorunda olduklarına vurgu yapan bir ilkedir.³³

³² Rehber, s.36.

³³ IFOAM, Ekolojik Tarımın İlkeleri,

http://www.ifoam.org/about_ifoam/pdfs/POA_folder_turkish.pdf, (12.12.2012), s.3.

1.3.4. Koruma İlkesi

Koruma ilkesi organik tarımda uygulamaya, geliştirmeye ve teknolojiye dair seçimlerde ilk baştan tedbir almanın ve sorumluluğun temel prensip olarak görülmesi gerektiği üzerinde duran bir ilkedir. Sağlıklı, güvenilir ve çevre ile uygun olarak organik tarımın gerçekteşebilmesi için bilim olmazsa olmazdır. Bununla birlikte bilimsel veri tek başına yeterli olmamaktadır. Bilimsel verinin yanı sıra pratik deneyimler, yerel bilgiler de geçerliliklerini kaybetmeyen sağlam çözümler sunmaktadır.³⁴

³⁴ IFOAM, Ekolojik Tarımın İlkeleri,

http://www.ifoam.org/about_ifoam/pdfs/POA_folder_turkish.pdf, (12.12.2012), s.3.

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYADA ORGANİK TARIM

2.1. DÜNYADA ORGANİK TARIM MEVZUATI

Dünyadaki çeşitli ülkelerde organik tarımla ilgili yapılmış olan mevzuatlarda ortaya konan standartların önemli oranda birbiriyle benzerlik arz ettiği görülmektedir. Bu yönetmeliklerin neredeyse tamamında üretim, işleme ve doğadan toplama kriterleri bulunmaktadır. Yine yönetmeliklerin hiçbirinde perakendecilerin sertifikalı olması zorunluluğu bulunmamaktadır. Organik tarımla ilgili yönetmeliklerin neredeyse tamamında yetiştiricilikte kullanılacak olan girdilerin listesi mevcuttur. Avrupa, Amerika ve Japonya olmak üzere başlıca 3 ayrı kökenli organik tarım yönetmeliği bulunmakta olup bu yönetmeliklerin tamamında ihracat yetkisi için diğer ülkelerden özel sertifikasyon organlarında gerekli olan şartları ve koşulları gerçekleştirmeleri istenir.³⁵

2.1.1. Avrupa Birliği Yönetmeliği

Daha önceden de ifade edildiği üzere ilk geniş çaplı yönetmelik (Sayı: EEC 2092/91) AB tarafından 1991'de yayımlanmıştır. 24.06.1991'de yayımlanan bu Yönetmelik'te organik yöntemler kullanılarak üretilmekte olan ürünlerin üretim kural ve kaideleri, denetim sistemleri, üretilen ürünlerin etiketlenmesi, üçüncü ülkelerden ithalatı ve AB ülkelerinde serbest bir şekilde dolaşımına dair hükümler bulunmaktadır. İlerleyen yıllarda adı geçen Yönetmelik'te pek çok değişiklik yapılmış olup 1999'da ise hayvansal ürünlerle alakalı olan (EC1804/1999) kısım ilave edilmiştir.

EEC 2092/91 sayı ile yayınlanan Yönetmelik'e göre organik ürün ithalatçıları, ülkedeki yetkili bir otoriteye ithalat izni için başvurmak zorundadırlar. Ayrıca ithalatçılardan, ithal edilecek ürünün, AB standartlarına uygun olarak üretildiği ve/veya işleme yapıldığına ilişkin bir kanıt da istenmektedir.

³⁵ Er ve Başalma, s.41.

Organik ürün ithalatı için önemli olan bir diğer koşul ise, ithal edilecek ürünün üretimi ve işlenmesi aşamalarındaki kontrol sisteminin de 2092/91 sayılı Yönetmelik'in aynı amacı taşıyan madde 8 ve madde 9'da belirtilen kurallarına uygun olmasıdır. Kontrol ölçüleri, özel bir kontrol şirketi tarafından veya üçüncü ülkedeki bir otorite tarafından konabilmektedir. Ancak kontrol işlemlerindeki eşdeğerlilik, bir akreditasyon şirketince veya üçüncü ülkedeki buna yetkili bir otorite tarafından veya bu konuda yetkisi olan üçüncü bir grup tarafından sağlanmaktadır.³⁶

21.12.2015'te AB Komisyonu tarafından organik üretime dair daha basit ve şeffaf olması açısından çalışılan yeni bir düzenleme tüzüğü hazırlanmıştır. Bu tüzük, organik üretime dair ilkeleri ve hedefleri tanımlamanın yanı sıra etiketleme kural ve kaidelerine de özel ağırlık vererek pazar yapısı ve işleyişinde engellere yol açan bu konulardaki daha önce var olan kural ve kaidelerin yetersiz yönlerini giderme konusunda daha anlaşılabilir etiketleme kuralları oluşturmakta ve organik ürün ithalatına çeşitli düzenlemeler getirmektedir.³⁷

“2092/91 sayılı mevzuat” 1 Ocak 2009 tarihinde uygulamadan kaldırılmıştır. Yerine “234/2007 ve 289/2008 sayılı” direktifler yürürlüğe konulmuştur. 1 Ocak 2009'dan itibaren yürürlüğe giren yeni tüzük organik ürünlerle ilgili ortak standartlar getirmiştir.

Avrupa Birliği organik tarım logosunu 2010 yılında değiştirmiştir. 1 Haziran 2010 tarihinden itibaren kullanımı zorunlu hale getirilen organik tarım logosu 31 Mart 2010 günü 271/2010 numarayla yayınlanan yeni tüzükle yürürlüğe girmiştir. Yeni logo yeşil arka plan önünde AB'nin 12 yıldızından oluşan yapaktır. Organik ürünlerin ayırt edilmesi için yeni AB Organik Tarım Logosu'nun yanı sıra standart hale getirilen barkodun ve üründe kullanılan girdilerin nerede üretildiğine dair bir işaretin kullanılması zorunlu hale getirilmiştir. Yeni organik tarım logosu ile tüketicinin güvenini arttırmak ve organik tarım sektörünü geliştirmek amaçlanmaktadır.

³⁶ Nükhet Çetin, Dünyada ve Türkiye'de Organik Tarım Ürünleri Dış Ticareti ve Türkiye'nin AB'ye Uyumunu, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Antalya, 2005, s.42.

³⁷ Gök, s.40.

Tüm dünyada olduğu gibi AB içinde de organik tarım sistemi önemli gelişmeler göstermiştir. Örneğin, 1988 ve 1998 yılları arasında geçen 10 yıl içinde organik tarıma ilişkin pazar %25 oranında büyümüştür.³⁸ Bu duruma paralel olarak AB ülkelerinde organik tarım için ayrılan tarım alanları 1998-2002 yılları arasında her yıl %21³⁹, 2002-2013 yılları arasında ise toplamda %198 artmıştır. Diğer taraftan bu ülkeler organik ürün tüketimi bakımından incelendiğinde; her bir ülkenin organik ürün üretimindeki artış ile bu ürünlerin tüketimi arasında güçlü bir bağ bulunmaktadır.⁴⁰

FIBL-IFOAM 2016 yılı araştırmasına göre 2014 yılında Avrupa’da organik tarım pazarı yaklaşık 35 milyar dolar değerine ulaşmıştır. Avrupa’da süpermarketler en önemli satış kanallarıdır. Organik ürünler süpermarketler, hipermarketler, indirimli mağazalar, eczaneler ve organik gıda mağazalarında özel etiketler altında pazarlanmaktadır.

2.1.2.Amerika Ulusal Organik Programı

1992’de Amerika Birleşik Devletleri’nde Tarım Bakanlığı Ulusal Organik Standartlar Komitesi kurulmuş olup daha sonra ise Ulusal Organik Programı (National Organic Program, NOP) geliştirilmiştir. Takip eden beş yıllık zaman zarfında Amerika’da farklı eyaletlerde konuyla ilgili olarak tartışmalı toplantılar ve konferanslar gerçekleştirilerek organik tarım standartları geliştirilmiştir.

1997’de ABD Tarım Bakanlığı tarafından ilk “Ulusal Organik Program”ı teklif edilmiştir. Bu hususla ilgili tartışmalar oldukça uzun sürmüş ve konuyla ilgili

³⁸ Christos Fotopoulos ve diğerleri , “Wine Produced By Organic Grapes İn Greece: Using Means End Chains Analysis to Reveal Organic Buyers’ Purchasing Motives in Comparison to the Non-Buyers”, Food Quality and Preference, 2003, s.7.

³⁹ Amarjit Sahota, “Overview of Global Market for Organic Food and Drink”, World of Organic Agriculture: Statistics & Future Prospects 2007, Minou Youssefi & Helga Willer (eds), International Federation Of Organic Agriculture Movements (IFOAM) & Research Institute of Organic Agriculture (FIBL) Publication, Hollanda, 2007, s.52.

⁴⁰ Toralf Richter ve Susanne Padel, “The European Market for Organic Food”, World of Organic Agriculture: Statistics & Future Prospects 2007, Minou Youssefi & Helga Willer (eds), International Federation Of Organic Agriculture Movements (IFOAM) & Research Institute of Organic Agriculture (FIBL) yayını, Hollanda, 2007, s.143.

düzenleyici ilk kurallar ancak 21 Aralık 2000’de yayımlanabilmiş, 22 Ekim 2002’de yürürlüğe girmiştir.⁴¹ Böylelikle üreticiler ve tüketiciler organik tarım ürünlerinin, canlı hayvanların ve işlenmiş ürünlerin üretiminin yanı sıra diğer hususlarla alakalı uygulama konusunda önemli bir kılavuza sahip olmuşlardır. Organik tarımla ilgili yayımlanan standartlar daha açık etiketleme kriterlerinin yanı sıra verimliliğin artırılması amacıyla kullanılmakta olan antibiyotikler, sulama ve gübreleme gibi konulara da bazı kural ve kaideler getirmiştir.⁴²

Organik ürünler, 21.10.2002’de yürürlüğe giren NOP standartlarına göre sertifikalandırılır. ABD’de birçok eyalette 0-2 yaş arası bebek mamalarının organik ürünlerden yapılması zorunluluğu bulunmaktadır. ABD, et ve süt ürünleri grubu ile kuru fasulye ve yaş meyveler ayrıca patates, domates, havuç ve soğan gibi sebzelerin en büyük üreticileri arasındadır.⁴³

Organik ürünler NOP tarafından aşağıdaki gibi 4 grup altında tanımlanmıştır:

%100 organik: Yalnızca organik olarak üretilmiş girdiler içeren ürünlerdir.

Organik: İçeriğinin %95’i organik olarak üretilmiş malzemelerden oluşan ürünlerdir.

Organik malzemelerde yapılmış: İçeriğinin %70’ten fazlası organik olarak üretilmiş malzemelerden oluşan ürünlerdir.

Eğer ürünün %70’ten azı organik olarak üretilmiş malzemelerden oluşuyorsa ürünün ambalajında organik terimi kullanılamaz sadece ürünün içindekiler kısmında organik olarak üretilmiş malzemeler belirtilebilir.

21.10.2002 tarihinden beri NOP’un belirtmiş olduğu kriterler ile uyumlu olması kaydıyla yerli üretim veya ithal, yukarıda belirtilen ilk 2 kategoride yer alan ürünlerin paketlerinde “USDA Organik Mührü (USDA Organic Seal)” bulunmaktadır. Belirtilen tarihten itibaren aynı zamanda kökeni ne olursa olsun organik etikete sahip olan bütün ürünler için onaylı bir sertifika kuruluşundan NOP kriterlerine dayalı bir sertifika gerekmektedir. ABD’ye ürün ihraç etmek isteyenler

⁴¹ Sücaattin Kırımhan, Organik Tarım Sistemleri ve Çevre, Turhan Kitabevi, Ankara, 2005, s.63.

⁴² Dilek Koç, Organik Tarım Ürünleri Dış Pazar Araştırması, T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, 2009, s.75.

⁴³ Sabiha Ünal, Organik Tarım ve Hayvancılık, Veteriner Hekimler Derneği Dergisi, Cilt: 77, Sayı: 4, 2006, s.9.

süreci önemli oranda hızlandıracağından USDA tarafından resmi olarak tanınmış bir veya birkaç sertifikalandırma kuruluşu ile bağlantılı, saygın bir ithalatçı ya da tüccar ile çalışmak zorundadır. Sertifikalandırma kuruluşunun ABD temelli olması gerekmemektedir.⁴⁴

Daha önce de ifade edildiği üzere NOP'ta izin verilen sentetiklerin yanı sıra yasaklanan sentetik olmayan girdilerin listesi belirtilmiştir. AB ve Japon standartlarında ise bu girdilerle ilgili herhangi bir liste söz konusu değildir. NOP'ta yıllık geliri 5 bin doların altındaki üreticiler dışında herkesin sertifika alması zorunludur ancak Avrupa Birliği ve Japon Standartlarında bu zorunluluk bulunmamaktadır.

2.1.3.Japon Tarım Standartları

Organik tarımsal üretim alanında Japonya'da "Japon Tarım Standartları" oluşturulmuş olup bunlar ABD'deki standartlara göre daha katı uygulanan standartlardır. Ürünler burada ABD'deki gibi organik ya da organik olmayan ürünler olmak üzere iki kategoride değerlendirilmemekte olup organik tarımı uygulama düzeyine göre bir sınıflandırma söz konusudur. Japon Tarım Standartları, daha az kimyasal kullanılarak üretilmekte olan tarımsal ürünlerin de sertifikalanmasına imkan tanımaktadır. İhracatçılar bakımından Japon standartlarına göre Japon Tarım Standartları etiketinin olduğu ürünlerin organik ürün anlamı taşımadığı da bilinmelidir. Buna karşın Japon Tarım Standartları'nın vermiş olduğu etiket tüketiciler açısından ürünlerin güvenilir ve sağlıklı olmasının bir güvencesidir.⁴⁵

1 Nisan 2001'de yürürlüğe girmiş olan Japon Tarım Standartları Kanunu'na göre organik ürünler sertifikalandırılmak zorundadır. Yine adı geçen Kanun'a göre organik ürün tanımında üç yıldan uzun süre kimyasal kullanılmaması, geçiş aşamasında organik ürün tanımındaysa; altı ay ile üç yıl boyunca kimyasal

⁴⁴ Begüm Tatar, ABD Organik Tarım Pazarına Genel Bakış, İzmir Ticaret Odası, Pusula Dergisi, Sayı:3, 2004, s.31.

⁴⁵ Şule Turhan, Tarımda Sürdürülebilirlik ve Organik Tarım, Tarım Ekonomisi Dergisi, Sayı:11(1), 2005, http://journal.tarekoder.org/archive/2005/2005_1_02.pdf,(30.08.2016), s.12.

kullanılmaması ibareleri bulunmaktadır. Bu Kanun'da etiketleme kuralları da belirlenmiştir.⁴⁶

Japon Tarımsal Ürünler Standardı gönüllü ancak oldukça yaygın bir şekilde kullanılmakta olan, aynı zamanda kalitenin belgelendiği bir standarttır. Japon Tarımsal Ürünler Standardı ile onaylanmış olan ürünler sağlıklı gıda tüketimi hususunda en duyarlı ülkelerden birisi olan Japonya'da, bu ürünlerin satış kapasitelerini artırmak suretiyle tüketicilerin tercihlerinde önemli etkiye sahip olabilmektedir. Tüketicilerin her koşulda korunduğu ülkede hangi nedenden olursa olsun herhangi bir ürünü kullanan tüketicinin bu kullanımından ötürü zarar görmesi durumunda bütün sorumluluk üreticinin olup tüketicinin bu bağlamda bütün zararının karşılanması zorunluluğu vardır.⁴⁷

Japon Standartlarına göre ürünler aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır;

- Organik: Üç yıldan daha uzun süreyle kimyasal kullanılmaksızın üretilmiş olan ürünler için kullanılabilir.
- Geçiş Sürecinde Organik: Altı ay ile üç yıl boyunca kimyasal madde kullanılmayan ürünler için kullanılabilir.
- Pestisit İçermeyen: Pestisit kullanılmaksızın üretilmiş olan ürünler için kullanılabilir.
- Azaltılmış Pestisit Kullanımı: Üretimi esnasında klasik tarımsal üretimde kullanılan $\frac{1}{2}$ oranında daha az pestisit kullanılan ürünler için kullanılabilir.
- Kimyasal Gübresiz: Kimyasal gübre kullanılmaksızın üretilen ürünler için kullanılabilir.
- Azaltılmış Kimyasal Gübre Kullanımı: Klasik ürünlerde kullanılan kimyasal gübrelerden $\frac{1}{2}$ oranında daha az gübre kullanılarak üretilen ürünlerin üzerine yazılabilir.⁴⁸

⁴⁶ Ünal, s.9.

⁴⁷ Yasemin Diril, Türkiye- Japonya İlişkileri, Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi, 10.03.2008,

http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=97:tuerkiye-japonya-likileri-uzaktaki-yakn-uelke&catid=92:analizler-uzakdogu&Itemid=140, (08.07.2012), s.1.

⁴⁸ Er ve Başalma, s.44.

Japon standartlarında deniz ve su ürünleri, hayvan yetiştiriciliği, pamuk ve bal standartları bulunmamakta iken AB standartlarında işlenmemiş organik tarımsal ürünler ile hayvan ürünleri ayrı kategorilere ayrılmıştır. Hayvan yemi olarak kullanılmakta olan ürünler de ayrı bir kategori altında yer almaktadır. ABD’de NOP ise bitki, hayvan ve diğer organik tarım ürünlerini içermektedir. Bununla birlikte su ürünleri, arıcılık ve mantar üretimi gibi tam manasıyla açıklık getirilmemiş ayrıntıların da olduğu görülmektedir. NOP’ta kozmetikle alakalı hükümler bulunmamakla birlikte tekstildeki hammaddelerin organik olduğu belirtilebilmektedir. Japon standartlarında ise organik kurallar yalnızca tarımsal ürünler ile bu ürünlerden elde edilen işlenmiş ürünleri içermekte, hayvansal ürünleri ve su ürünlerini içermemektedir. Bunun yanı sıra alkollü içeceklere dair herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır.⁴⁹

Yukarıda açıklanan yönetmeliklerin hepsinde de girdilerle ilgili kurallar söz konusudur. Japon ve AB Yönetmelikleri’nde tüm girdilerin listelenmesi gerekirken Amerika’da girdi yasal olarak yasaklanmadıysa ve doğal ise kabul edilir.

2.2. ORGANİK TARIM İLE İLGİLİ ULUSLARARASI KURULUŞLAR

2.2.1. Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu (IFOAM)

1972 yılında dünyadaki organik tarımsal faaliyetlerin tek bir çatı altında toplanması amacıyla Fransa’nın Paris kenti yakınlarındaki Versailles’de “Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu (IFOAM)” kurulmuş olup 100’ün üzerinde ülkede yaklaşık olarak 800 dolayında üye kuruluş ile faaliyet göstermektedir. Üyeleri arasında organik üretim gerçekleştiren işletmeler, enstitüler, eğitim kurumları, organik ürün ticaretiyle uğraşan firmalar, kooperatifler, yasal kurumlar yer almakta olup bu üyeler arasında bilgi alış verişinin sağlanıp toplumun organik tarımla ilgili bilgilendirilmesi IFOAM’ın temel amaçları arasında yer alır.

Organik tarımsal üretim faaliyetlerinin temsilcisi olan IFOAM dünya geneli için işbirliğine dair bir platform tesis edip organik tarım sistemlerinin devamlılığıyla üreticilerin refahını da dikkate alarak entegre bir yaklaşım ile organik üretimin

⁴⁹ Er ve Başalma, s.42.

gelişmesini sağlamaktadır ve üyelerinin yapmış olduğu katkılar ile belirtilen bu hedefleri günlük yaşama aktarmaya yönelik faaliyetler gerçekleştirmektedir.

Toplumun organik üretime dair yaşanan gelişmeler konusunda bilgi sahibi olması, organik üretim hareketlerinin parlamenter ve karar mekanizmaları nezdinden temsili, temel standartların içerisinde bulunulan zamanın koşullarında uygun bir şekilde devamlı olarak değerlendirilmesi ve akreditasyon programıyla kalitenin tesis edilip korunmasını sağlamak IFOAM'ın temel faaliyetleri arasındadır.⁵⁰

Organik üretime dair kurallar ilk olarak 1980'de ortaya atılmış ve yazılı metinlere dönüştürülmüştür. Organik tarımın temel ilkeleri olarak ortaya konulan kurallar 1998'de "IFOAM Temel Standartları" şeklinde düzenlenerek genel kurulca kabul edilip yürürlüğe konulmuştur. IFOAM, Birleşmiş Milletler Tarım - Gıda Örgütü (FAO), AB, Dünya Ticaret Organizasyonu (WTO), Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN) gibi pek çok uluslararası kuruluş ile organik üretim konusunda sıkı bir işbirliği içerisinde.⁵¹

IFOAM'ın temel ilkeler adı altında yayınlanan kuralları, 2002 yılında "IFOAM standartları" şeklinde güncellenmiştir. Belirlenen kurallar genel kurul tarafından kabul edilmiş ve yürürlüğe konulmuştur.

Bu kapsamda belirlenen temel standartlar aşağıdaki gibidir;

- Yeterli miktarda ve yüksek besin değerine sahip gıda maddeleri üretmek,
- Doğaya hükmedilmesinden ziyade doğal sistemlerle uyumlu bir şekilde çalışılması,
- Bitki ve yaban yaşamını tekrar canlandıracak olan tarım sisteminin desteklenmesi,
- Çiftçiler için yeterli gelirin elde edilmesi ve çiftçilere güvenli çalışma ortamının tesis edilmesi,
- İşletme sisteminin bir yaşam tarzı olarak ele alınmasıdır.

IFOAM, modern tarım tekniklerinde yaşanan gelişmeler ve tüketicilerin değişen zevk ve tercihleri doğrultusunda bu ilkeleri zaman içinde güncellemektedir. Ayrıca IFOAM bu gelişmeleri takip etmekle birlikte tüm faaliyetlerini Avrupa

⁵⁰ Gök, s.11.

⁵¹ Esmâ Deniz, Organik Tarım Sektör Raporu, Avrupa Komisyonu, Avrupa İşletmeler Ağı-Karadeniz, 2009, s.8.

Birliği, Birleşmiş Milletler Tarım Gıda Örgütü ve Dünya Ticaret Örgütü ile eş güdümlü olarak yürütmektedir.⁵²

IFOAM tarafından organik tarımla ilgili yayımlanmış olan rapor ve yayınlar organik tarımın dünya genelinde gelişimine ciddi katkılar sağlamaktadır. IFOAM bu kapsamda pek çok alandaki faaliyetlerinin yanında “Ecology and Farming” isimli dergiyi de yılda 3 kez çıkarmakta, aynı zamanda konferans ve toplantı tebliğlerinin basılmasına katkıda bulunmakta, bunların yanı sıra 2 yılda bir bilim konferansı organize etmektedir. Bunların yanı sıra organik ürün ticaretinin artırılması için BIOFACH fuarlarını da düzenlemektedir. IFOAM’ın temel amaçları arasında farklı ülkelerdeki farklı standartlar arasında benzerlik oluşturmak bulunmakta olup bu bağlamda IFOAM tarafından kurulan Uluslararası Organik Akreditasyon Servisi (International Organic Accreditation Service) IFOAM tarafından belirlenen standartlar ve kontrol yöntemlerine paralel olarak üreticilerin kontrolünü sağlamaktadır.⁵³

2.2.2. Organik Ticaret Birliği (OTA)

Bu birlik 1985’te organik ürünlerin standartlarının korunması ve piyasa fiyatlarının artırılması için Kuzey Amerika’da kurulmuş olan bir birliktir. Kanada, Kuzey Amerika ve Meksika’daki organik ürün üreticileri, taşıyıcıları, işleyicileri, çiftçi birlikleri, komisyoncuları, kontrolörleri, dağıtımçıları ve perakendecileri içine alan üyelere meydana gelir.⁵⁴

Bu birliğin temel misyonu organik ticaretin büyümesini muhafaza etme ve desteklemeyi teşvik etmek olup belirtilen bu misyonu gerçekleştirmek adına OTA;

- Organik ilke ve değerlere göre kılavuzluk yapmakta,
- Organik üretimin kavranmasını teşvik etmekte,
- Organik garantinin doğruluğunu desteklemektedir.⁵⁵

⁵² Sinan Nardalı, Organik Ürünlerin Pazarlanması ve Etik Sorunlar, İnter Basımevi, İstanbul, 2011, s.90.

⁵³ Yona Siderer ve diğerleri ,“Need for research to support consumer confidence in the growing organic food market”, Trends in Food Science ve Technology, C. 16, S. 8, 2005, s. 332.

⁵⁴ Çetin, s.17.

⁵⁵ Kurt, s.40.

2.2.3. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), 16.10.1945 tarihinde Kanada'da düzenlenmiş olan I. FAO Konferansı'nda dünyadaki gıda ve tarımla alakalı çalışmalarını düzenleyip geliştirerek gıda güvenliğinin sağlanması için kurulmuş olan bir örgüttür. FAO'nun merkezi 1951'de Amerika'nın Washington kentinden İtalya'nın Roma kentine taşınmıştır. BM uzmanlık kuruluşları arasında yer alan FAO dünyadaki gıda ve tarımla alakalı çalışmalarını organize edip geliştirmek suretiyle gıda güvenliğini sağlamayı amaçlar.⁵⁶ Aynı zamanda 2001'de FAO tarafından yayımlanan bir çalışmada bu örgütün amaçları aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- İnsanlara artan düzeyde besleyici yiyecekler sağlamak suretiyle yaşam standartlarının yükseltilmesi,
- Tüm yiyecek ve tarımsal ürünlerle ilgili üretim ve dağıtım faaliyetlerinin daha güvenli ve verimli hale getirilmesi,
- Kırsal kesimde bulunan insanlara daha iyi yaşam şartlarının sağlanması,
- Ve bunu sağlamak için dünya ekonomisinin genişletilmesi ve insanların açlıktan korunmaya çalışılması.⁵⁷

Söz konusu örgütün organik tarım ile ilgilenmesindeki temel faktör, organik tarımdan elde edilecek olan yararların örgüt amaçlarına uygunluğudur. Zira organik tarım doğal kaynaklardan sürdürülebilir olarak fayda elde edilmesini amaçlamakta olup bu da doğal kaynakların korunmasını ve devamlı olarak tüketilmesini amaçlayan örgüt hedefleriyle uyumaktadır.⁵⁸

2.2.4. Uluslararası Ticaret Merkezi (ITC)

Bu örgüt, gelişmekte olan ülkelerde organik ürün ve içecek pazarına dair piyasa araştırması faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Ayrıca başta düşük gelirli ve az gelişmiş ülkelerde olmak üzere dünya genelinde tarım ürünlerinin ihracatının

⁵⁶ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü, http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-gida-ve-tarim-orgutu-_fao_.tr.mfa, (29.12.2012).

⁵⁷ Nardalı, s.91.

⁵⁸ Nur Ersun ve Kahraman Arslan, Türkiye'de Organik Tarım ve İyi Tarım Uygulamaları, Express Basımevi, İstanbul, 2011, s.43.

gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Uluslararası Ticaret Merkezi projesinin ilk aşaması olarak “Ekolojik Gıda ve İçecekler Dünya Arzı ve Başlıca Avrupa Pazarları” konulu bir pazar araştırması gerçekleştirilerek bu araştırmadan elde edilen sonuçlar bir kitap şeklinde basılmıştır. Pazar araştırmasındaki temel amaç pazar gereksinimlerinin, organik ürünler için piyasa potansiyelinin, mevcut arz fırsatlarıyla kısıtlarının daha açık bir şekilde görülebilmesini sağlamak, böylelikle üreticileri ve ihracatçıları teşvik etmek, ihracatın geliştirilmesine yönelik faaliyetleri artırmak ve ithalatçılara yeni tedarik noktaları bulmaları konusunda yardımda bulunmaktadır. Projenin bir sonraki aşaması gelişmekte olan ülkelerde ihracata yönelik seminerler düzenlemek olup bu seminerlerde pazar araştırmalarından elde edilen veriler aktarılmakta ve bu şekilde gelişmekte olan ülkelerin mevcut ve potansiyel ihracat fırsatları değerlendirilmektedir.⁵⁹

2.3.DÜNYADA ORGANİK TARIMSAL ÜRETİM

Tüm dünyada organik tarım yapan ülkeler üretime geçiş aşamasında çoğunlukla klasik ürünlerden başlamaktadırlar. Örneğin Danimarka’da süt/süt ürünleri, Hindistan’da çay, Arjantin’de et, Türkiye’de kurutulmuş ve sert kabuklu meyveler organik olarak üretilen ilk ürünler arasında yer almaktadır. Mevcut bilgi ve yüksek adaptasyon organik tarıma geçişin daha kolay olmasını sağlamaktadır.⁶⁰

Dünyada organik tarımla ilgili olarak son araştırma IFOAM tarafından 2016’da gerçekleştirilmiş olup bu çalışmadan elde edilen sonuçlara göre organik tarımla ilgili veri alınan 172 ülke bulunmaktadır. Bu araştırmaya göre dünya genelinde yaklaşık 44 milyon hektarlık bir organik tarım alanı söz konusudur. Organik tarım alanlarının en yoğun olduğu bölge 17.3 milyon hektar ile Okyanusya olup bunu 11.6 milyon hektarla Avrupa, 6.8 milyon hektarla Güney Amerika takip etmektedir. Organik tarım alanlarının en fazla bulunduğu ülkeler ise Avustralya (17.2 milyon hektar), Arjantin(3.2 milyon hektar) ve ABD (2.2 milyon hektar)’dir.

⁵⁹ Gök, s.13.

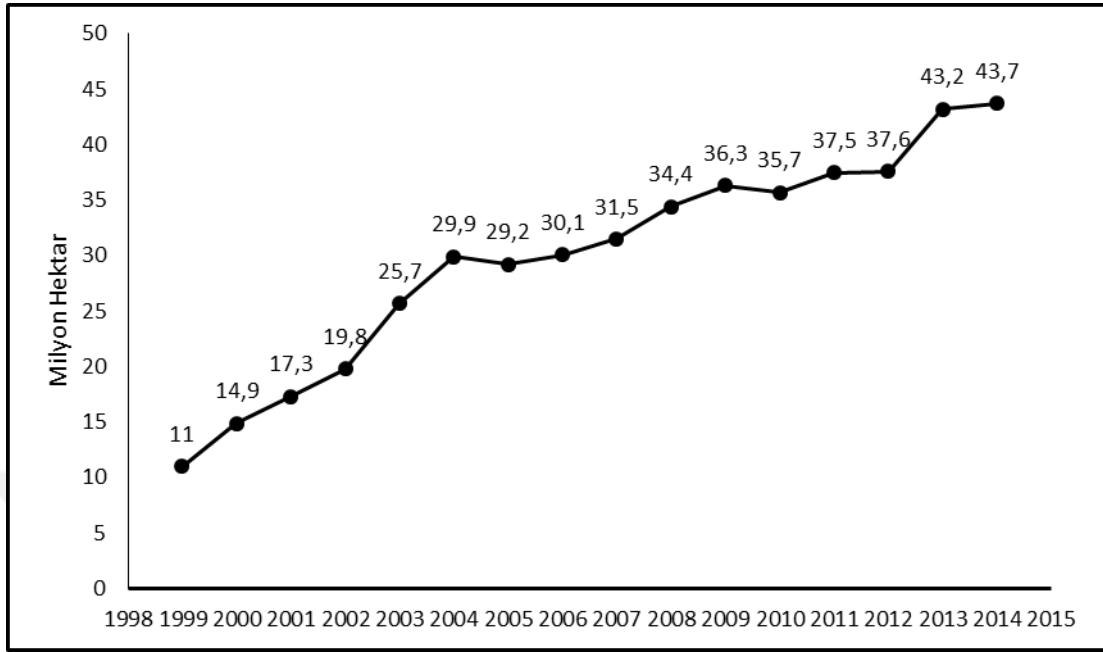
⁶⁰Mehmet Aydoğan, Samsun İlinde Organik ve Konvansiyonel Fındık Yetiştiricilerinin Gübre Kullanımı Konusundaki İletişim Kaynaklarının Sosyal Ağ Analizi ile Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü, Samsun, 2012, s.33.

Tarım arazilerinin yaklaşık %1'i organik tarım alanıdır. Bölge olarak en yüksek paya %4,1 ile Okyanusya ve %2,4 ile Avrupa sahiptir. Avrupa Birliği'nde ise tarım arazilerinin %5,7'si organik tarım alanıdır. Ancak bazı bölgelerde organik tarıma ayrılan alanların oranı tarım arazilerine çok daha yüksektir. Falkland Adaları'nda bu oran %36,3, Lihtenştayn'da %30,9 Avusturya'da ise %19,4'tir.

2016 yılı FIBL-IFOAM araştırmasına göre 2014 yılında yaklaşık 2.3 milyon organik tarım üreticisi vardır. Dünya'daki organik tarım üreticilerinin %40'ı Asya'dadır. Bu oranı %26 ile Afrika ve %17 ile Latin Amerika takip etmektedir. Organik tarım üreticilerinin en fazla bulunduğu ülkeler ise Hindistan (650.000), Uganda (190.552) ve Meksika (169.703) dır.

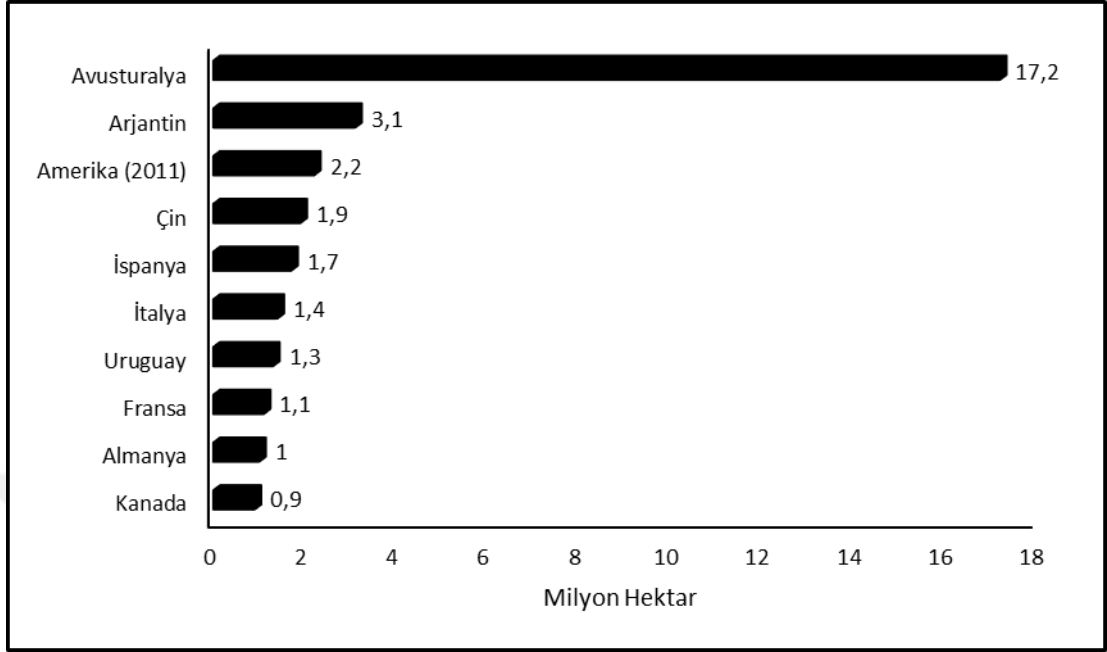
Şekil 1: Organik Tarım Arazilerinin Gelişimi (1999-2014)

Kaynak: FIBL-IFOAM-SOEL Araştırması 2016.

Tüm dünyada organik tarım giderek artmakta ve yaygınlaşmaktadır. IFOAM ve FIBL'nin 2016 yılı araştırması verilerine göre organik tarım alanı yaklaşık 43,7 milyon hektardır. Şekil 1'e bakıldığında özellikle 2002 ve 2013 yıllarında organik tarım alanlarının yaklaşık 6'şar milyon hektarlık büyümelerle sıçrayış gerçekleştirdiği görülmektedir.

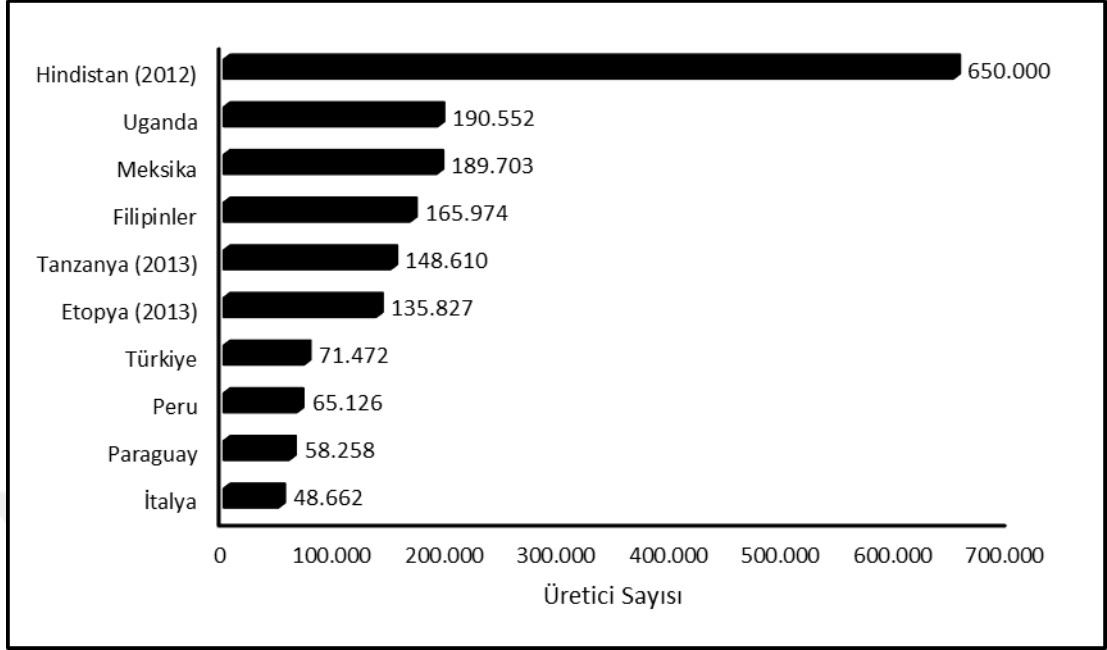
Şekil 2: En Geniş Organik Tarım Alanına Sahip 10 Ülke (2014)

Kaynak: FIBL-IFOAM-SOEL Araştırması 2016.

Organik tarım yapan ülkeler alan olarak karşılaştırıldığında en geniş organik tarım alanının (17,2 milyon hektar) Avustralya’da olduğu görülmektedir. Bu sıralamada Avustralya’yı Arjantin 3,1 milyon hektar ve ABD 2,2 milyon hektar ile takip etmektedir. Bu şekilden yola çıkılarak Avustralya’nın organik tarıma ve organik tarım sayesinde çıkan olumlu sonuçlara önem verdiği açıkça gözlemlenmektedir. Şekil 2’ye bakıldığında tarım ülkesi olarak adlandırılan Türkiye’nin 0,9 milyon hektardan daha az alanda organik tarım yaptığı ve diğer gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin çok gerisinde kaldığı gözlemlenmektedir.

Şekil 3: En Çok Organik Tarım Üreticisine Sahip 10 Ülke (2014)

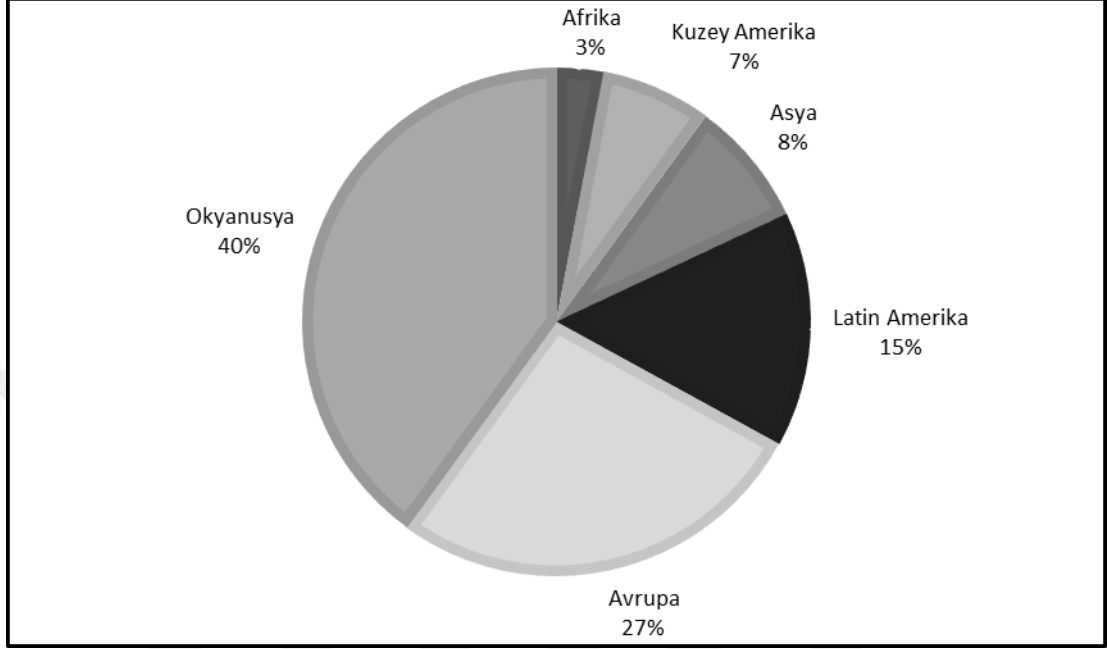

Kaynak: FIBL-IFOAM-SOEL Araştırması 2016.

Organik tarım üreticilerinin sayıca en fazla bulunduğu ülke Hindistan'dır. Hindistan'daki üretici sayısı 650.000'dir. Hindistan'ı Uganda ve Meksika takip etmektedir. Uganda'daki üretici sayısı 190.552 iken, Meksika'da 189.703'tür. Organik tarımın yapıldığı alanlar ile organik tarım üretici sayıları karşılaştırıldığında, bazı bölgelerde organik tarımın daha küçük alanlarda daha fazla üretici ile yapıldığı gözlemlenmektedir.

2.3.1.Dünyada Organik Tarımsal Üretim Kıtalara Göre Dağılımı

Şekil 4: Bölgelere Göre Organik Tarım Alanlarının Dağılımı (2014)

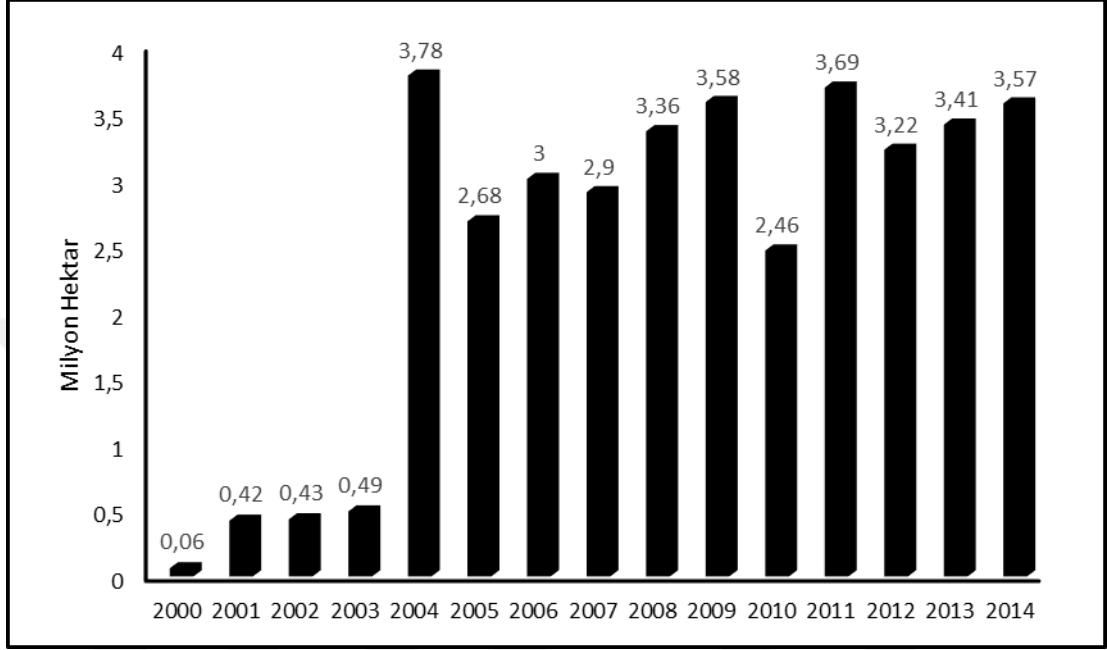

Kaynak: FIBL-IFOAM-SOEL Araştırması 2016.

Organik tarımsal alanın kıtalar arasında dağılımına bakıldığında ise en büyük payı %40 ile Okyanusya'nın aldığı görülmektedir. Bu oranı %27 ile Avrupa ülkeleri takip etmektedir. Avustralya'nın organik tarımda daha çok yol kat etmesi Okyanusya kıtasını organik tarımda ön plana çıkarmıştır. Organik tarımın Okyanusya'da gelişmesi doğal dengenin korumasının yanında yerel girdilerin çoğalması ile ekonominin güçlenmesini sağlamaktadır.

2.3.1.1.Asya

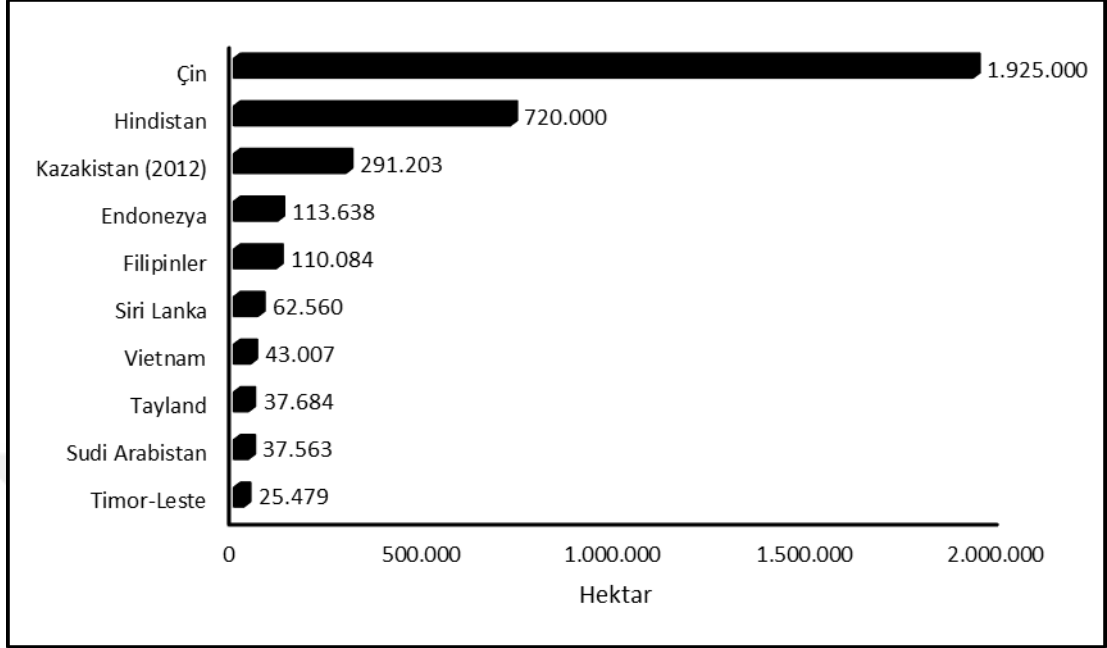
Şekil 5: Asya: Organik Tarım Arazilerinin Gelişimi (2000-2014)

Kaynak: FIBL-IFOAM-SOEL Araştırması 2016.

Asya'daki organik tarım alanlarının 2000-2014 yılları arasındaki gelişimine bakıldığında 2004 yılında organik tarım alanları hızlı bir büyüme gösterdiği ve en fazla büyümenin yine 2004 yılında olduğu görülmektedir. 2004 yılında sonra kısmen düşüşler ve yükselişler yaşanmıştır. 2010 yılından sonra da düşüş ve yükselişler devam etmiştir. Önceki yıla göre Çin ve Hindistan'daki düşüşler nedeniyle organik tarım alanlarında azalma görülmektedir. Ancak organik tarım alanlarında yaşanan bu düşüş ticareti etkilememektedir. Çin'in iç piyasası ile ilgili raporlar güçlü bir büyümeyi işaret etmektedir. Hindistan'ın ihracat hacmi önceki yıla göre %20 oranında artmıştır. İhracatın %13'ü Asya'da gerçekleşmiştir. Çin, Hindistan (ihracat için), Japonya, Filipinler, Güney Kore ve Tayvan'da organik ürünlerin etiketlenmesi üçüncü ülke statüsünün gerektirdiği kurallara göre düzenlenmektedir. Hindistan ve Japonya, Amerika Birleşik Devletleri Tarım Bakanlığı akreditasyon sistemlerini kabul etmelerinin yanı sıra Avrupa Birliği'nin üçüncü ülke listesinde yer almaktadırlar.

Şekil 6: Asya: En Geniş Organik Tarım Alanına Sahip 10 Ülke (2014)

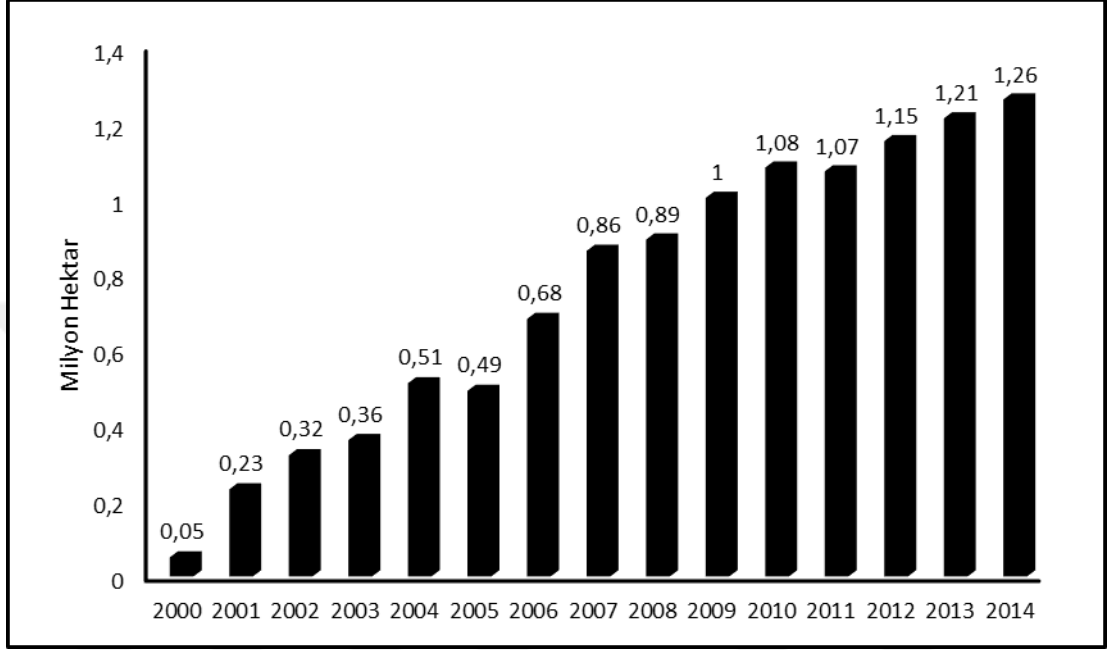

Kaynak: FIBL-IFOAM-SOEL Araştırması 2016.

Asya'daki toplam organik tarım alanı yaklaşık 3,6 milyon hektardır. Söz konusu alan dünyadaki organik tarım alanlarının %3'ünü oluşturmaktadır. Kıtanın organik tarım konusunda önde gelen ülkeleri Çin (1,9 milyon hektar) ve Hindistan (0,7 milyon hektar)dır. Şekil 6'da görüldüğü gibi Çin'deki organik tarım alanları diğer Asya ülkelerinin toplam organik tarım alanlarından fazladır. 2001 yılı verileri ile karşılaştırıldığında Asya'daki organik tarım alanları yaklaşık 8 kat artmıştır.

2.3.1.2.Afrika

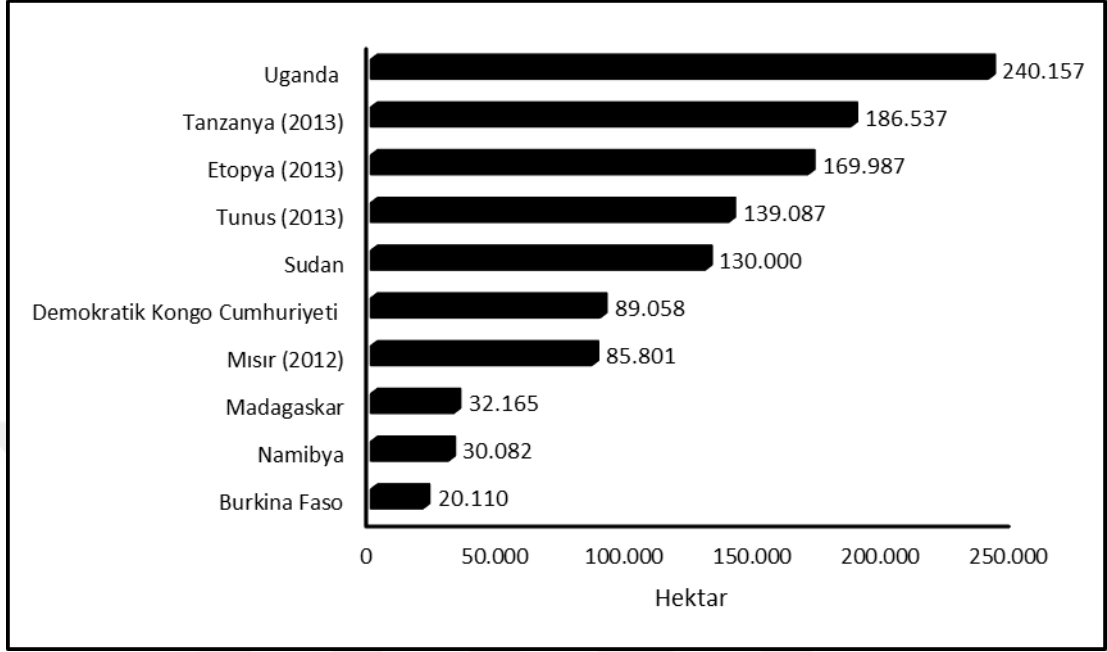
Şekil 7: Afrika: Organik Tarım Arazilerinin Gelişimi (2000-2014)

Kaynak: FIBL-IFOAM-SOEL Araştırması 2016.

Afrika kıtasına bakıldığında 2000 yılından 2014 yılına kadar organik tarım alanında büyük bir gelişim gözlemlenmektedir. 2000 yılında 0,05 milyon hektar alanda organik tarım yapılırken 2014 yılında 1,26 milyon hektar alanda organik tarım yapılmıştır. Şekil 7'ye bakıldığında 2005 ve 2011 yıllarında organik tarım alanında küçülme gözlemlenmiştir.

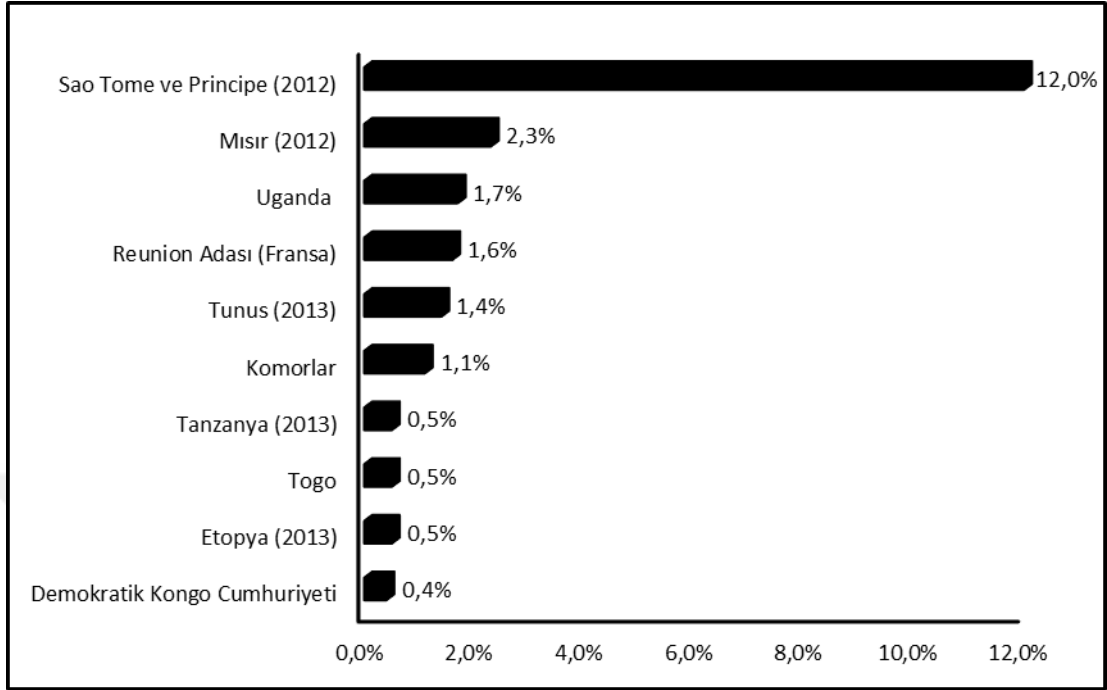
Şekil 8: Afrika: En Geniş Organik Tarım Alanına Sahip 10 Ülke (2014)

Kaynak: FIBL-IFOAM-SOEL Araştırması 2016.

Afrika'da 1 milyon hektardan fazla organik tarım alanı vardır ve söz konusu alan dünyadaki organik tarım alanlarının yaklaşık %3'üdür. 2016 verilerine göre Afrika'da yaklaşık 590.000 üretici vardır. Afrika'da organik tarım arazilerinin en fazla bulunduğu ülkeler ise Uganda (240.157 hektar), Tanzanya (186.537 hektar) ve Etiyopya (169.987 hektar)dır.

Şekil 9: Afrika: En Yüksek Organik Tarım Alanı Oranına Sahip Ülkeler (2014)

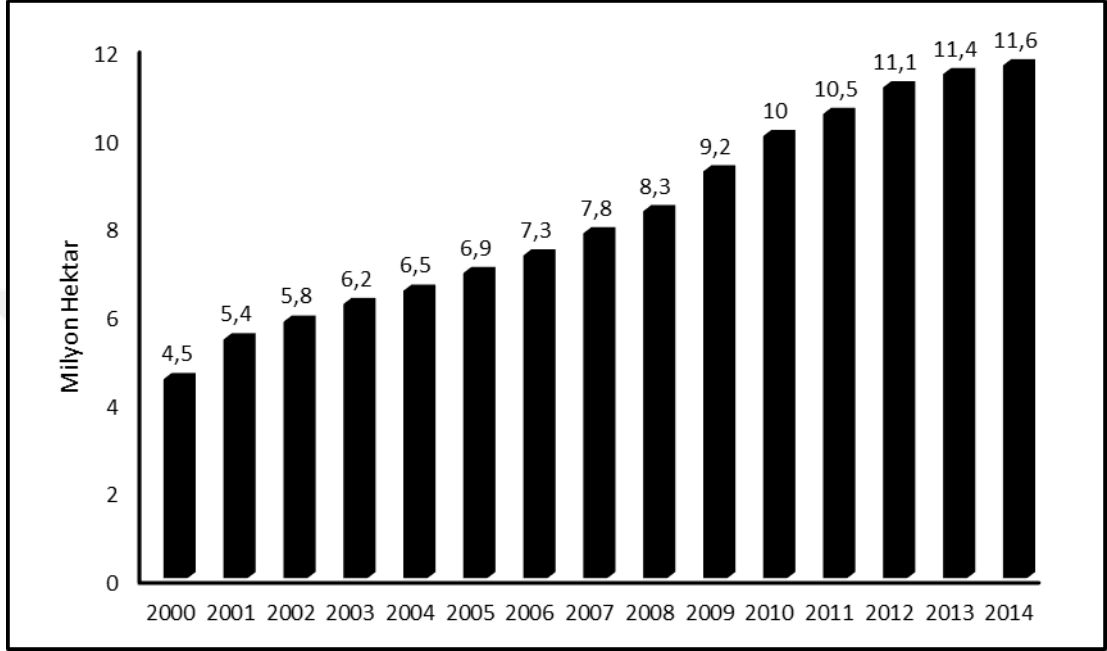

Kaynak: FIBL-IFOAM-SOEL Araştırması 2016.

Afrika'da ülkelerin tarım için ayırdıkları alanın organik tarım için kullandıkları kısımlarına bakıldığında en yüksek oranla (12%) Sao Tome ve Principe Demokratik Cumhuriyeti ilk sıradadır. Daha sonrasında ise Mısır (2,3%) gelmektedir. Hektar olarak bakıldığında en fazla alanda organik tarım yapan ülke Uganda olmasına rağmen tarım alanının sadece %1,7'lik kısmını organik tarıma ayırmaktadır.

2.3.1.3.Avrupa

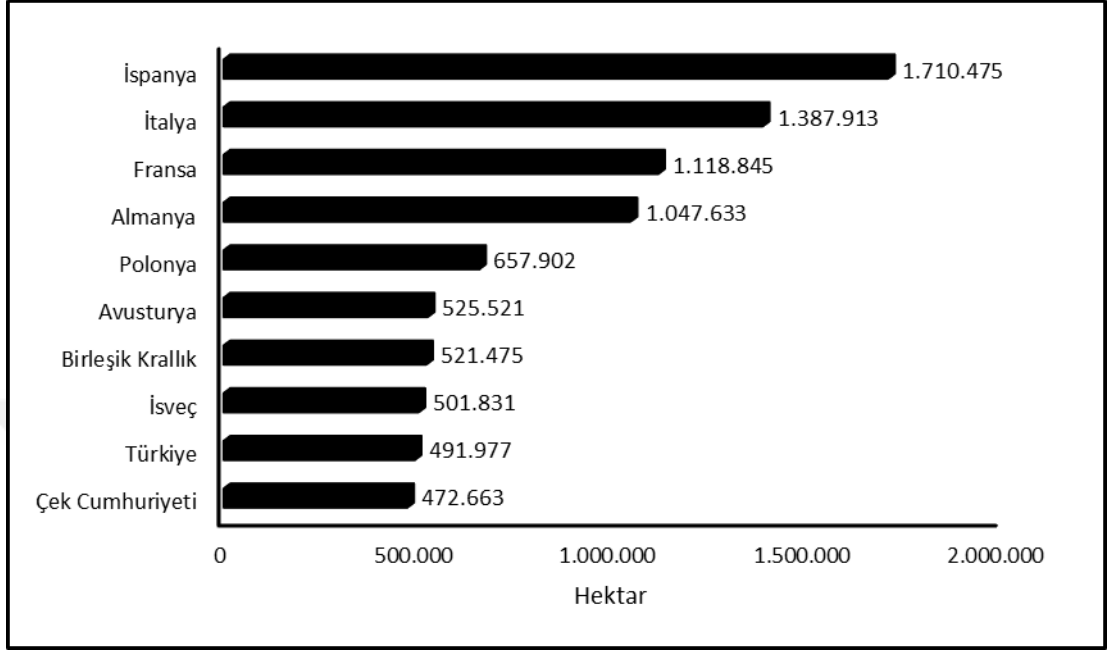
Şekil 10: Avrupa: Organik Tarım Arazilerinin Gelişimi (1999-2014)

Kaynak: FIBL-IFOAM-SOEL Araştırması 2016.

Avrupa'daki organik tarım alanlarının 1999 yılından 2014 yılına kadar olan gelişimine bakıldığında artan bir seyir izlediği gözlemlenmektedir. 2014 yılında Avrupa'da organik tarım alanının yaklaşık olarak 11 milyon 600 bin hektara ulaştığı gözlemlenmektedir.

Şekil 11: Avrupa: En Geniş Organik Tarım Alanına Sahip 10 Ülke (2014)

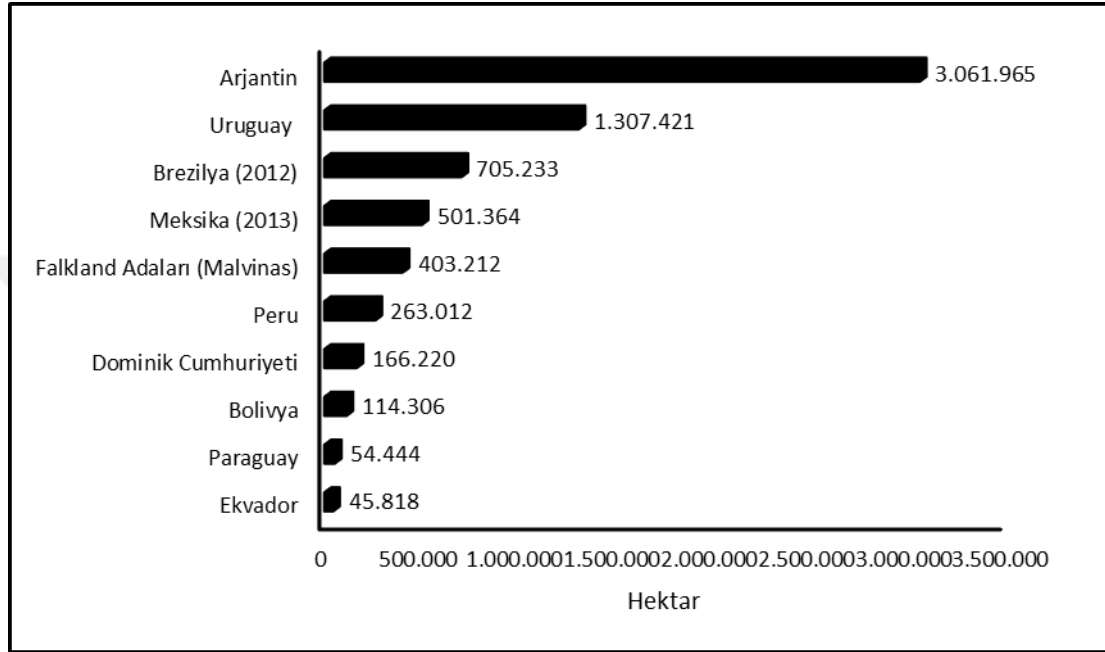

Kaynak: FIBL-IFOAM-SOEL Araştırması 2016.

Avrupa'daki toplam organik tarım alanı yaklaşık 11,6 milyon hektardır. Söz konusu alanda en fazla paya İspanya yaklaşık 1,7 milyon hektar ile sahiptir. Daha sonra yaklaşık 1,4 milyon hektar ile İtalya'nın geldiği gözlemlenmektedir. Ülkemiz ise yaklaşık olarak 0,49 milyon ile 9. sırada yer almaktadır. Şekil 11'e bakıldığında ülkemizin tarım alanı için ayırdığı alanın çok küçük bir kısmında organik tarım yapıldığı görülmektedir. İlk sırada olan İspanya'nın yaklaşık olarak 3'te 1 'i kadar organik tarım yapmamız organik tarım üretiminde kat etmemiz gereken yolun oldukça fazla olduğunu göstermektedir.

2.3.1.4.Latin Amerika

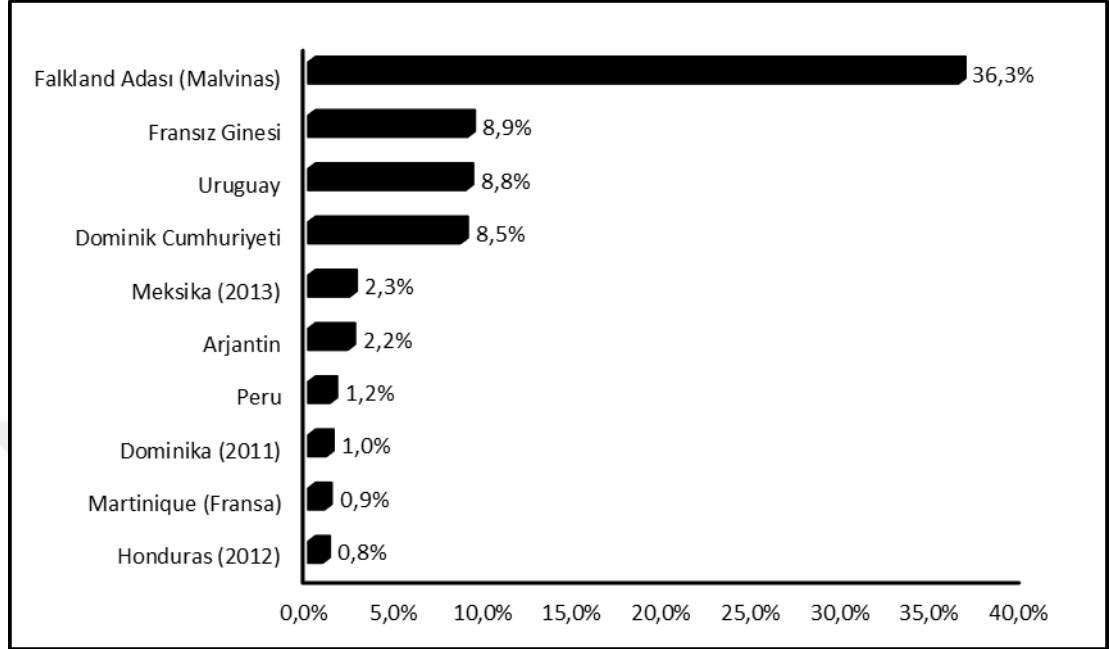
Şekil 12: Latin Amerika / Karayipler : En Geniş Organik Tarım Alanına Sahip 10 Ülke (2014)

Kaynak: FIBL-IFOAM-SOEL Araştırması 2016.

Latin Amerika’da 387.184 üretici 6,8 milyon hektar tarımsal arazide organik tarım yapmaktadır. Bu da dünyadaki organik tarım alanlarının %16’sını ve bölgenin tarım arazilerinin %1,1’ünü oluşturmaktadır. Latin Amerika’da organik tarım konusunda önde gelen ülkeler Arjantin (3,1 milyon hektar), Uruguay (1,3 milyon hektar) ve Brezilya (0,7 milyon hektar)’dır. Arjantin’in organik üretim için kullandığı alanın, diğer tüm ülkelerin kullanmış olduğu toplam alan kadar olduğu gözlemlenmektedir.

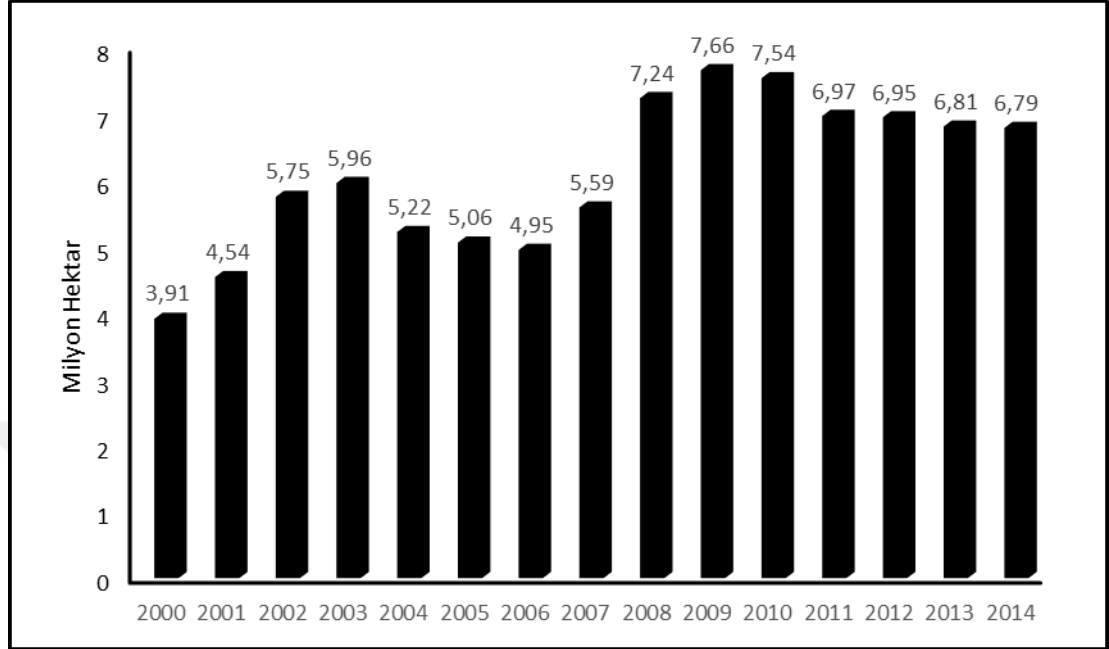
Şekil 13: Latin Amerika / Karayipler : En Yüksek Organik Tarım Alanı Oranına Sahip Ülkeler (2014)

Kaynak: FIBL-IFOAM-SOEL Araştırması 2016.

Latin Amerika'daki organik tarım alanlarının oran olarak dağılımına bakıldığında en yüksek paya Falkland Adaları (%36,3), Fransız Ginesi (%8,9) ve Uruguay (%8,8) sahiptir. Falkland Adaları'nın organik tarım için ayırmış olduğu alanın diğer ülkelere göre çok daha yüksek seviyelerde olduğu gözlemlenmektedir. Organik tarımın yapıldığı alan göz önüne alındığında yaklaşık 3,1 milyon hektar alanda üretim yapılan Arjantin'de toplam tarım alanının çok küçük bir kısmının organik tarıma ayrıldığı ortaya çıkmıştır.

Şekil 14: Latin Amerika / Karayipler: Organik Tarım Arazilerinin Gelişimi (2000-2014)

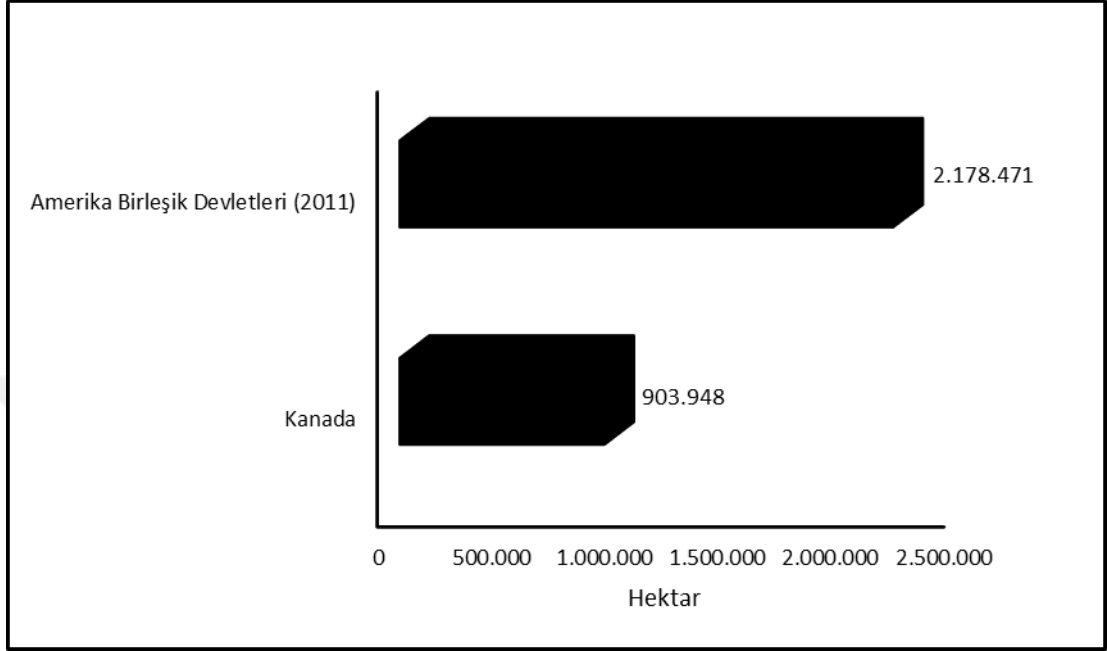

Kaynak: FIBL-IFOAM-SOEL Araştırması 2016.

Latin Amerika'nın 2000-2010 yılları arasında organik tarım alanındaki gelişimine bakıldığında 10 yıl içinde organik tarım alanlarının yaklaşık iki katına çıktığı gözlemlenmektedir. 2010 yılından sonra ise düşüşe geçtiği gözlemlenmektedir. Organik tarım alanlarında zaman zaman küçülmeler yaşansa da sonuç olarak geliştiği gözlemlenmektedir. Arjantin ve Brezilya gibi ülkelerin organik tarıma daha fazla yönelmeleri bu alanda Latin Amerika'nın gelişimini hızlandıracaktır. Latin Amerika ve Karayipler Bölgesinde, organik üretim genellikle ihracat odaklıdır. Üretimin ortalama %85'i Avrupa Birliği, ABD ve Japonya gibi organik pazarlara ihraç edilmektedir.

2.3.1.5.Kuzey Amerika

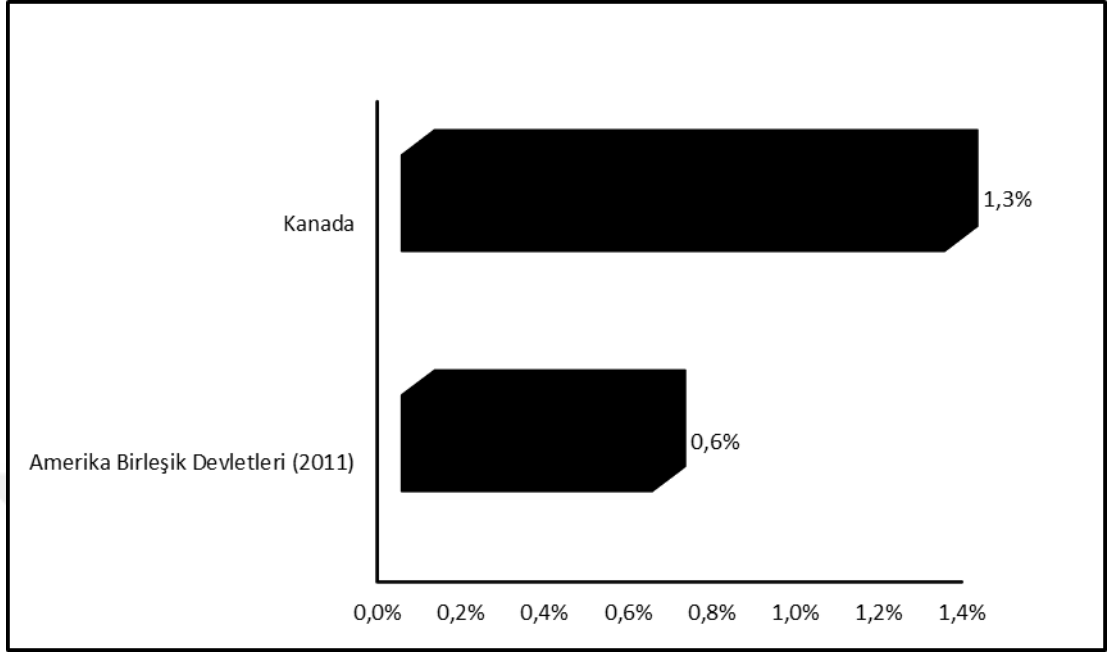
Şekil 15: Kuzey Amerika: Organik Tarım Alanı (2014)

Kaynak: FIBL-IFOAM-SOEL Araştırması 2016.

Kuzey Amerika’da yaklaşık 3,1 milyon hektar alanda organik üretim yapılmaktadır. Yaklaşık 2,2 milyon hektarı ABD’de ve 0,90 milyon hektarı Kanada’dır ve bu da bölgedeki tarım arazilerinin %0,8’sini ve dünyadaki organik tarım alanlarının %7’sini oluşturmaktadır. Organik Ticaret Birliği’nin 2011’de yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre ABD organik pazarı 2010 yılında yaklaşık %8 oranında büyümüş ve yaklaşık 27 milyar dolara ulaşmıştır. Kanada’da 2013-2014 yılları arasında organik tarım alanları yaklaşık 35.000 hektarlık artış göstermiştir. %80’i ABD’de olmak üzere Kuzey Amerika’da 16.660 üretici bulunmaktadır.

Şekil 16: Kuzey Amerika : Organik Tarım Alanı Oranı (2014)

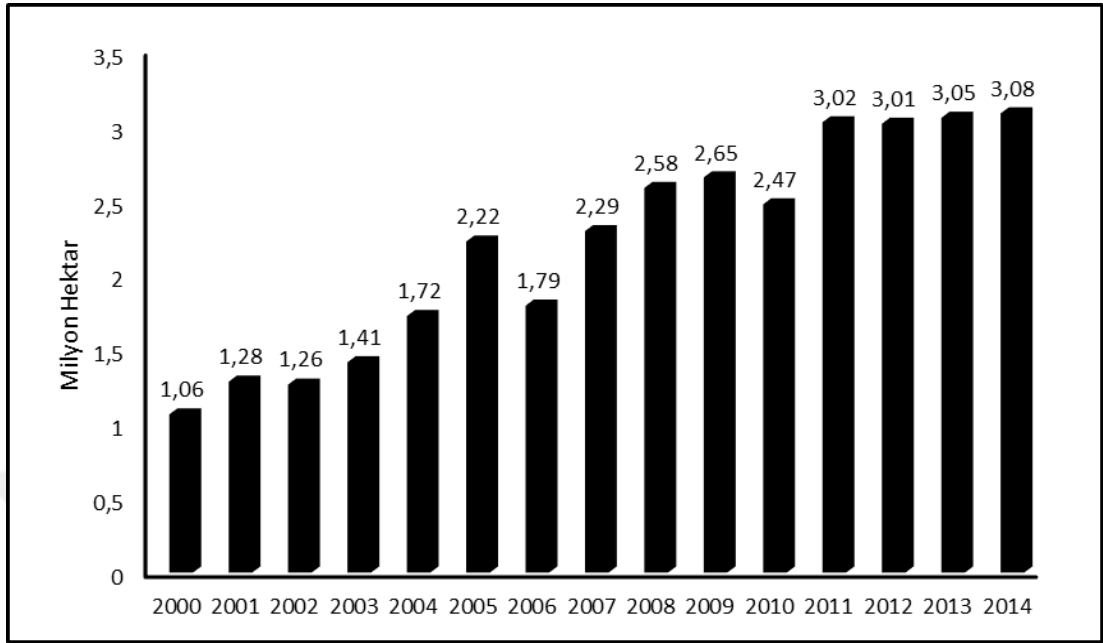

Kaynak: FIBL-IFOAM-SOEL Araştırması 2016.

Kuzey Amerika’da organik tarım alanlarının tüm tarım alanlarına oranına bakıldığında Kanada’nın yaklaşık olarak %1’inde organik tarım yapılırken ABD’de tarım arazilerinin yaklaşık olarak %0,6’sında organik tarım yapıldığı gözlemlenmektedir.

2011 yılının Temmuz ayının sonunda Kanada Hükümeti Avrupa Birliği ile organik ürünlerin ticareti hakkında denklik anlaşması yapmıştır. Söz konusu anlaşma dünyada bu alanda yapılan ikinci anlaşmadır. İlk organik denklik anlaşması Haziran, 2009’da Kanada ve ABD arasında yapılmıştır. Avrupa Birliği ve ABD arasında yapılan organik denklik anlaşması Aralık, 2011’de onaylanmıştır. Denklik anlaşmalarının organik tarımın gelişimine katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Şekil 17: Kuzey Amerika: Organik Tarım Arazilerinin Gelişimi (2000-2014)

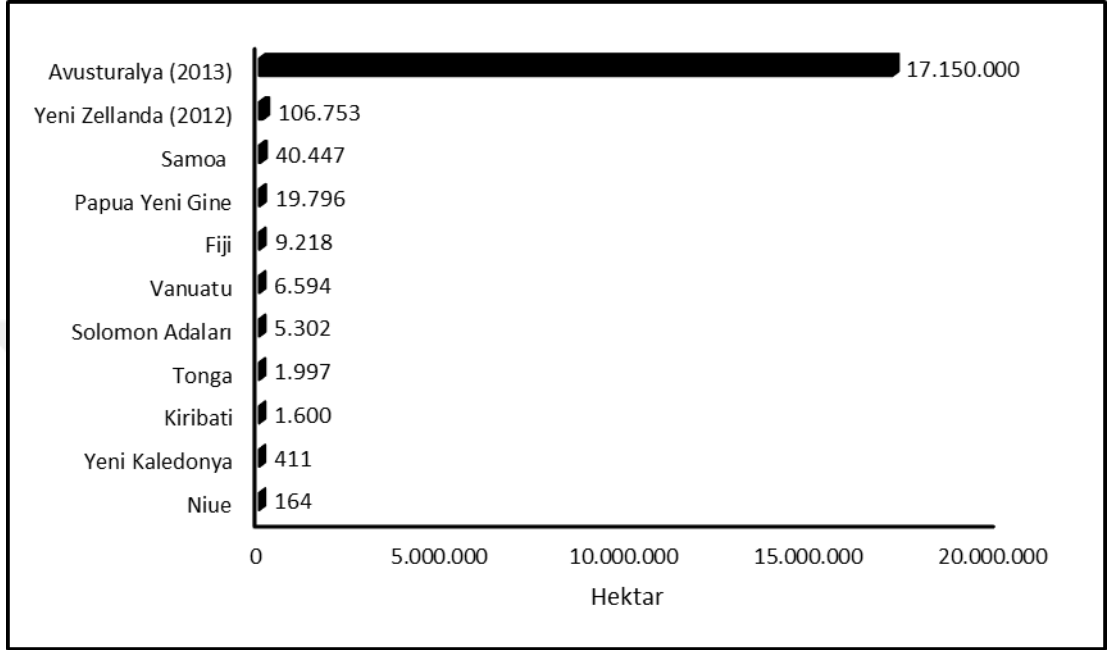

Kaynak: FIBL-IFOAM-SOEL Araştırması 2016.

Kuzey Amerika'daki organik tarım arazilerinin 2000-2014 yılları arasındaki gelişimine bakıldığında bazı yıllarda küçük gerilemeler olsa da organik tarım arazilerinin genel olarak geliştiği gözlemlenmektedir. 2014 yılı itibariyle tarım arazileri alanı 3,08 milyon hektara ulaşmıştır.

2.3.1.6.Okyanusya

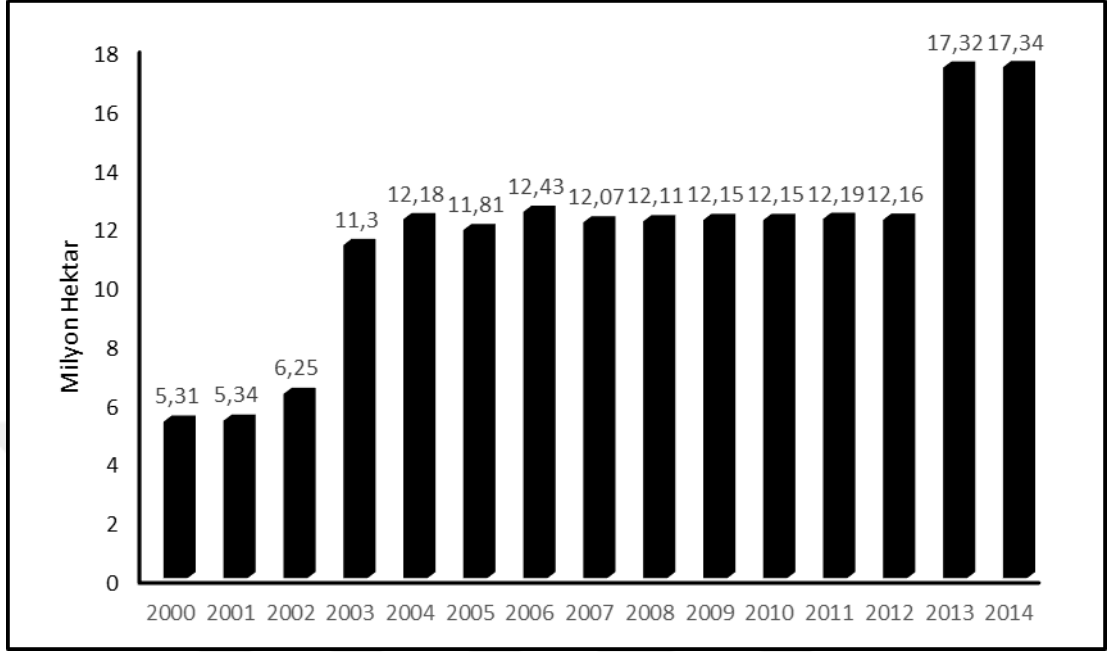
Şekil 18: Okyanusya: Organik Tarım Alanı (2014)

Kaynak: FIBL-IFOAM-SOEL Araştırması 2016.

Okyanusya, Avustralya, Yeni Zelanda, Samoa, Papua Yeni Gine, Fiji, Vanuatu gibi ada ülkelerini içermektedir. Okyanusya'da 22.115 üretici vardır ve 17,3 milyon hektar tarım arazisi organik olarak işlenmektedir. Bu bölgedeki tarımsal alan dünyadaki organik tarım alanlarının %40'ını oluşturmaktadır. Bölgedeki organik tarım alanlarının %99'u Avustralya (17,1 milyon hektar)'dadır. Avustralya'yı, Yeni Zelanda (106.753 hektar) ve Samoa (40.447 hektar) takip etmektedir.

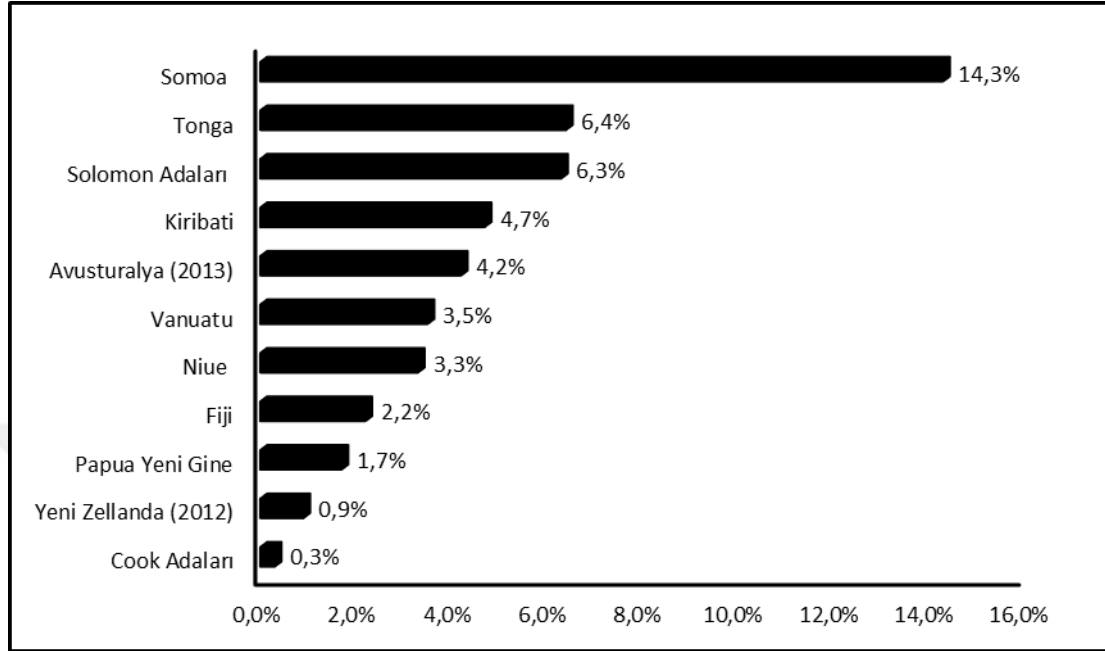
Şekil 19: Okyanusya: Organik Tarım Arazilerinin Gelişimi (2000-2014)

Kaynak: FIBL-IFOAM-SOEL Araştırması 2016.

Okyanusya'da organik tarımın 2000-2014 yılları arasındaki gelişimine bakıldığında 2003 yılında hızlı bir gelişim gözlemlenmektedir ancak 2012 yılına kadar üretim neredeyse aynı miktarda devam etmiştir. 2013 yılında tekrar üretim miktarı hızlı artış göstermiştir. Yurtdışından gelen organik ürün taleplerinin Avustralya, Yeni Zelanda ve Pasifik Adaları'ndaki organik tarım endüstrisinin büyümesine etkisi büyüktür ancak iç piyasa da gelişmektedir.

Şekil 20: Okyanusya: Organik Tarım Alanlarının Oranı (2014)

Kaynak: FIBL-IFOAM-SOEL Araştırması 2016.

Okyanusya'da tarım arazisi olarak en yüksek paya sahip olan Samoa'yı (%14,8), Tonga (%6,4) ve Solomon Adaları (%6,3) takip etmektedir. Şekil 20'ye bakıldığında Samoa'nın organik tarıma diğer ülkelerden daha fazla önem verdiği söylenebilmektedir. Avustralya'nın organik tarım için ayırdığı alan diğer ülkelere göre fazla olmasına rağmen tarım arazilerinin sadece %4,2'lik kısmını organik tarıma ayırmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE ORGANİK TARIM

3.1. TÜRKİYE'DE ORGANİK TARIM İLE İLGİLİ YASAL DÜZENLEMELER

3.1.1. Türkiye'de Organik Tarım Mevzuatının Gelişimi

Organik tarıma yönelik faaliyetler Türkiye'de 1984-1985 yıllarında Avrupalı ithalatçıların bilhassa kuru üzüm ve incir talepleri doğrultusunda Ege Bölgesi'nde başlamıştır. Belirtilen dönemde Türkiye'deki organik tarıma yönelik faaliyetler 1972'de kurulan IFOAM kuralları çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.

İlk olarak ithalatçı ülke mevzuatları çerçevesinde gerçekleştirilen üretim ve ihracat 1991'de AB'nin EEC2092/91 sayılı Tüzük'ünün yürürlüğe girmesiyle birlikte bu Tüzük'ün standartlarına göre gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Adı geçen Tüzük'ün 14.01.1992'de yayımlanan 94/92 sayılı ekinde topluluğa organik ürün ihracatı yapan ülkelerin kendi mevzuatlarını oluşturmaları zorunluluğu getirildiği için belirtilen tarihten sonra Türkiye Cumhuriyeti Tarım ve Köyişleri Bakanlığı çeşitli kurum ve kuruluşların işbirliğiyle EEC2092/91 sayılı Tüzük'ü baz alarak ulusal yönetmelik hazırlamaya yönelik çalışmalara başlamıştır. Ülkemizde organik tarıma dair ilk mevzuat (Bitkisel ve Hayvansal Ürünlerin Ekolojik Metotlarla Üretilmesine İlişkin Yönetmelik) 24.12.1994 tarih ve 22145 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Adı geçen Yönetmelik'te 29.06.1995 tarih ve 22328 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Yönetmelik ile değişikliğe gidilmiş olup belirtilen tarihten sonra Türkiye organik tarım faaliyetleri bu Yönetmelik doğrultusunda Tarım ve Köyişleri Bakanlığı denetiminde gerçekleştirilmeye başlanmıştır.⁶¹

Dış Ticaret Müsteşarlığı 6 Ocak 1996 tarihinde "İhracat Rejim Kararı" Resmi Gazete'de yayımlamıştır ve "Kayda Bağlı İhracat Listesi" ekinde organik ürünlerin ihracatının kayıt altına alınması gerektiği belirtilmiştir.

⁶¹ Ali İrfan İlbaşı, Organik Tarım, İlkeler ve Ulusal Mevzuat, Eflatun Yayınevi, 2009, Ankara, s.35.

İlerleyen dönemlerde AB'ye katılım sürecinde “AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı” doğrultusunda AB Organik Tarım Yönetmeliği'nde gerçekleştirilen değişiklikler, eklemeler bitkisel, hayvansal ve su ürünlerini de içine alacak biçimde düzenlenerek 11.07.2002 tarih ve 24812 sayılı Resmi Gazete'de “Organik Tarımın Esasları ve Uygulamasına İlişkin Yönetmelik” adıyla yayımlanmıştır.⁶²

Organik Tarım Kanunu 01.12.2004 tarihinde 5262 sayıyla onaylanmış, 03.12.2004 tarihinde 25659 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Kanun 5 bölüm ve 15 madde içermektedir. Birinci bölümde “Amaç, Kapsam ve Tanımlar” yer almakta iken ilgili Kanun'un ikinci bölümünde “Komiteler, Yetkilendirilmiş Kuruluşlar ve Müteşebbis”, üçüncü bölümünde “Uygulama Esasları”, dördüncü bölümünde “Ceza Hükümleri, Cezaların Tahsili ve İtiraz”, beşinci bölümünde ise “Geçici ve Son Hükümler” bulunmaktadır.

2005 yılı Haziran ayında yürürlüğe girmiş olan “Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik” AB Komisyonu tarafından devamlı olarak güncellenen 2092/91 sayılı Yönetmelik'in en son haliyle güncellenerek ülkemizdeki organik tarım faaliyetleri de AB ile uyumlu hale getirilmiştir. Dış piyasalarda istenilen çeşitlerin, talep edilen miktarda ihraç edilerek pazarlanması bu Yönetmelik ile mümkün hale gelmiştir. Bu gelişmeyi takiben AB ilgili mevzuatında meydana gelen ek değişikliklerin özümsemesini temin etmek için 17.10.2006 tarih ve 26322 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Organik Tarımın Esasları ve Uygulanması Yönetmeliği'nin bazı maddelerinde değişikliğe neden olan Yönetmelik Değişiklik Yönetmelik'i yürürlüğe konulmuştur⁶³

Organik tarıma yönelik faaliyetlerin il düzeyinde daha etkin bir şekilde gerçekleştirilebilmesini sağlamak adına 01.08.2005 tarih ve 2005/1 sayılı Organik Tarım Birimleri'nin Görev ve Yetkileri isimli Bakanlık Genelgesi'yle taşrada organik tarımda uzman bir teşkilatlanmayı getirecek olan 3. düzey mevzuat

⁶² Er ve Başalma, s.45.

⁶³ Gök, s.37.

yayımlanmıştır. Adı geçen genelgede 2009'da mevzuatta yapılan değişikliğe paralel değişiklik gerçekleştirilerek 2009/1 Sayılı Genelge yürürlüğe girmiştir. ⁶⁴

“Organik Tarımın Esasları ve Uygulanması İlişkin Yönetmelik” 18 Ağustos 2010 tarihinde 27676 sayı ile Resmi Gazete’de yayınlanmış ve yürürlüğü konulmuştur.

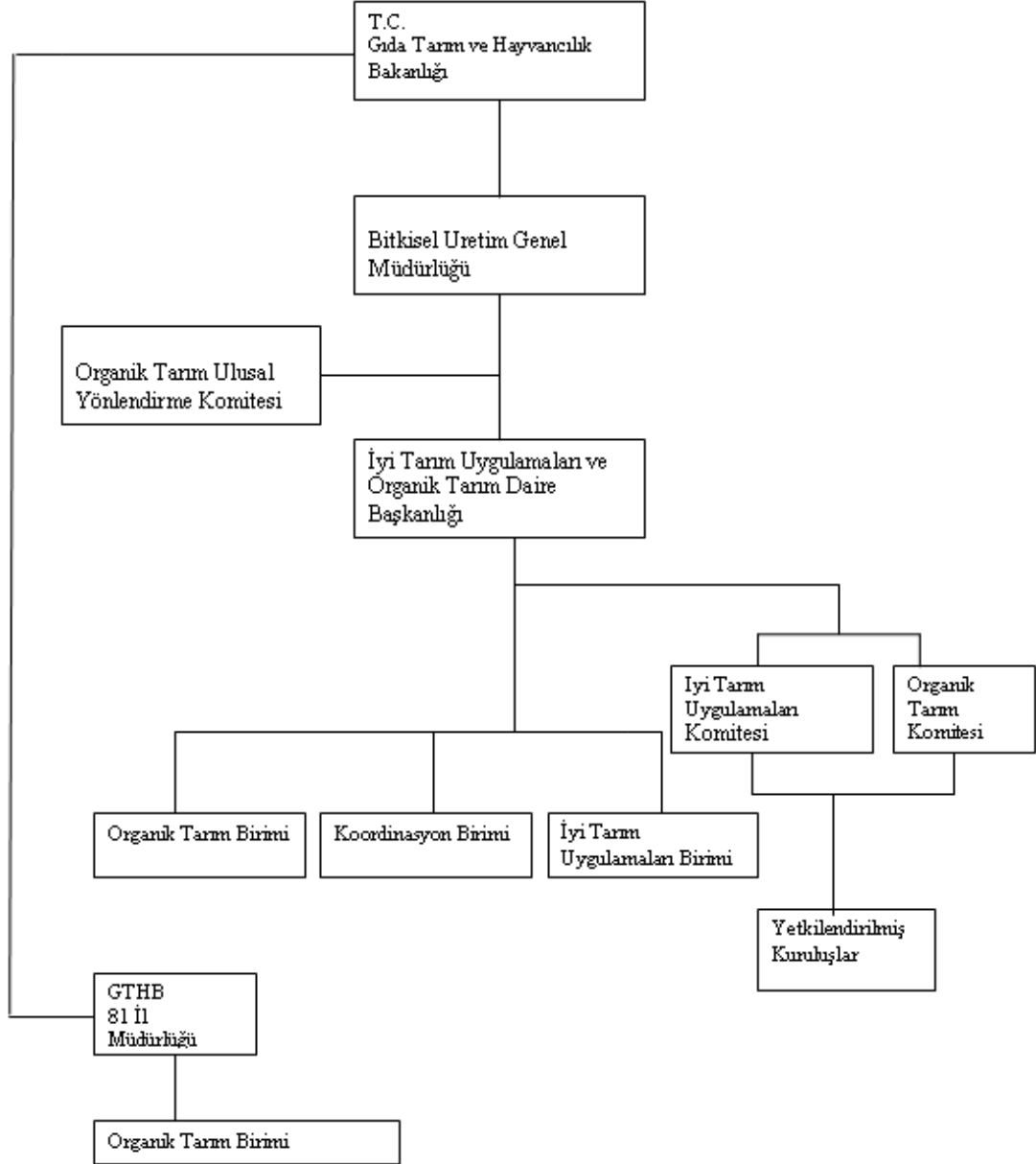
Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından 81 ilin Tarım ve Köyişleri Müdürlüğü bünyesinde organik tarımla ilgili faaliyetlerin düzenlenmesi, yürütülmesi için “Organik Tarım Birimleri” kurulmuş, bu birimlerde görev alacak olanların görev ve yetkileri de 2005/1 sayılı Genelge ile belirlenmiştir. Söz konusu Genelge, 2009/1 ve 2011/4 sayılı Genelge olarak revize edilmiştir. ⁶⁵

⁶⁴ Refi Ratip Özlü ve Vildan Karaarslan, Türkiyede’de ve AB’de Organik Tarım Mevzuatının Durumu, Türkiye IV. Organik Tarım Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Erzurum, 28.06-01.07.2010, s.309.

⁶⁵ T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü, Türkiye Organik Tarım Stratejik Plan (2012-2016), s.6.

3.1.2. Türkiye’de Organik Tarım ile İlgili Kurumsal Yapı

Tablo 1: Türkiye’de Organik Tarım ile İlgili Kurumsal Yapı

Kaynak: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı.

3.1.2.1.Yürütme ve İzleme Organları

3.1.2.1.1.Tarım ve Köyişleri Bakanlığı

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Türkiye'deki genel tarım politikasının belirlenmesinden ve uygulanmasından sorumludur ve Bakanlık bu görevi ile bağlantılı olarak organik tarım metodu ile yapılacak üretimin ilkelerinin tespit eder.⁶⁶ Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın organik tarım ile ilgili birimleri aşağıda belirtilmiştir.

- Organik Tarım Komitesi,
- Alternatif Tarımsal Üretim Teknikleri Daire Başkanlığı,
- Organik Tarım Ulusal Yönlendirme Komitesi,
- Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü,
- Organik Tarım Ulusal Ticaret Komitesi.

3.1.2.1.2. Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü (TÜGEM)

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın Kurulması Hakkında 06.06.1991 Tarih ve 3755 sayılı Kanun'un verdiği yetkiye dayanılarak çıkartılan 07.08.1991 Tarih ve 441 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname uyarınca kısa adı TÜGEM olan Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlük'ü kurulmuştur. Entegre ve Münferit Tarımsal ve Kırsal Kalkınma Projelerinin hazırlanması, taşra kuruluşları eliyle uygulanması ve değerlendirilmesi için gerekli düzenlemeleri yapmak, bu proje ve programların yürütülmesini denetlemek ve gerçekleşmesini sağlamak gibi temel görevlere sahiptir. Bu bağlamda organik tarımla ilgili olarak Yönetmelik uyarınca kendisine verilmiş görevleri de yerine getirir.⁶⁷

⁶⁶ Leyla Dolun, Organik Tarım, Türkiye Kalkınma Bankası Araştırma Müdürlüğü, Ankara, 2003, s.3.

⁶⁷ İlbaş, s.42.

3.1.2.1.3. Alternatif Tarımsal Üretim Teknikleri Daire Başkanlığı

Bir komite marifeti ile gerçekleştirilmekte olan organik tarım faaliyetlerinin kurumsal bir yapıya kavuşturulması için Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü bünyesinde Alternatif Tarımsal Üretim Teknikleri Daire Başkanlığı kurulmuştur. Dairenin görevleri arasında ekolojik dengenin korunması ve yeniden tesis edilmesi için alternatif üretimle ilgili temel politikaların belirlenmesi, alternatif tarımın gelişiminin sağlanması, bunun ülke genelinde yaygınlaştırılması, tanıtılması ve alternatif tarımsal ürünlere olan talebin artırılması için hedef ve politikaların belirlenmesi gibi amaçlar yer almaktadır.⁶⁸

3.1.2.1.4. Organik Tarım Ulusal Yönlendirme Komitesi (OTUYK)

Bakanlık Tarımsal Üretim ve Geliştirme Müdürlüğü Başkanlığı'nda Organik Tarım Ulusal Yönlendirme Komitesi pek çok kurum ve kuruluş temsilcilerinden meydana gelmekte olup bunlar aşağıdaki gibidir;

- Sağlık Bakanlığı,
- Devlet Planlama Müsteşarlığı,
- Gümrük Müsteşarlığı,
- Dış Ticaret Müsteşarlığı,
- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı,
- Çevre ve Orman Bakanlığı,
- İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi,
- TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası,
- Veteriner Hekimler Birliği Merkez Konseyi,
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB),
- Türk Ziraat Yüksek Mühendisleri Birliği Derneği,
- Türkiye Ziraat Odaları Birliği,
- İhracatçı birlikleri,⁶⁹

⁶⁸ Ahmet Bayaner, Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Organik Tarım Faaliyetleri, Türkiye IV. Organik Tarım Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Erzurum, 28.06-01.07.2010, s.32.

⁶⁹ Hekimoğlu ve Altındağ, s.9.

- Sivil toplum kuruluşları.

Söz konusu Komite tarafından organik tarım uygulamaları ve bunların geliştirilmesi, organik tarıma yönelik desteklemeler ve teşvikler, tüketicilerin bilinçlendirilmesine yönelik çalışmalar, organik ürünlerin ülke içi ve dışında pazarlanması, uygulamalarda yaşanan aksaklıkların belirlenip bununla ilgili stratejilerin tespit edilmesi, organik tarıma yönelik proje önerilerinin belirlenip araştırma önceliklerinin tespiti gibi pek çok faaliyet gerçekleştirilmektedir.⁷⁰

3.1.2.1.5. Organik Tarım Komitesi (OTK)

OTK, Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü'nden Genel Müdür Yardımcısı'yla ilgili daire başkanı ve bir üye, Hayvancılık ve Genel Müdürlüğü'nden bir üye, Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü'nden bir üye, Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü'nden bir üye, Hukuk Müşavirliği'nden bir üye, Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı'ndan bir üye olmak üzere toplam 8 üyeden meydana gelen bir komitedir.⁷¹ Adı geçen Komite aylık olarak ve aynı zamanda olağanüstü durumlarda toplanmakta olup alınan kararlar Bakanlık onayının ardından yürürlüğe girer. Bu Komite aynı zamanda organik tarımın geliştirilmesi, yaygın hale getirilmesi ve tanıtılmasına dair hususlarda ilgili kurum ve kuruluşlar ile işbirliği içerisinde çalışmalar gerçekleştirir.⁷²

3.1.2.1.6. Organik Tarım Ulusal Ticaret Komitesi

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanı başkanlığında, Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın İhracat Genel Müdürlüğü, Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü ve Dış Ticarete Standardizasyon Genel

⁷⁰ Sibel Yetkin Güneği ve Vildan Karaarslan, Organik Tarıma Başlama ve İlkeleri, Türkiye IV. Organik Tarım Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Erzurum, 28.06-01.07.2010, s.620.

⁷¹ T.C.Gıda,Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü, Organik Tarım, 16.02.2012,
<http://organik.tarim.gov.tr/sayfam.asp?sid=31&pid=31&ld=Y%FCr%FCtme%20ve%20%DDzleme%20Organlar%FD>, (17.12.2012).

⁷² Nardalı, s.107.

Müdürlüğü, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterlikleri, Gümrük Müsteşarlığı, İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, Tüm Gıda İthalatçıları Derneği ve Tüm Gıda İhracatçıları Derneği'nden ilgili uzmanlardan oluşan bu Komite gerektiği zamanda toplantı gündemlerine dair görüşlerinin alınmasında yarar gördüğü kurum ve kuruluşları toplantılara davet etmektedir. ⁷³

Organik tarıma girdi temininde meydana gelen aksaklıkların tespit edilmesi ve bu ürünlerin ticaretinin geliştirilmesine yönelik stratejilerin tespit edilmesi Komite'nin asıl amacıdır. Bu Komite yılda dört kez olağan olarak toplanmanın yanı sıra olağanüstü durumlarda da toplanabilmektedir. Toplantı neticesinde alınan kararların herhangi bir yaptırım gücü bulunmamakta, kararlar tavsiye niteliği arz etmektedir.

3.1.2.1.7. Organik Tarım Birimleri (81 İl, Tarım İl Müdürlükleri)

2009/1 Sayılı Organik Tarım Birimlerinin Görev ve Yetkileri Genelgesi ile il düzeyinde de özel bir Organik Tarım Birimi (OTB) yapılandırılması söz konusudur. OTB, il sınırları içerisindeki organik tarım faaliyetini gerçekleştiren girişimci sayısı ve yine il bünyesindeki organik tarım potansiyeli göz önünde bulundurularak iki kişiden az olmamak kaydıyla il müdürlüğü tarafından Bakanlık'a önerilen ve Bakanlık tarafından organik tarım eğitimi verilen teknik personellerden meydana gelir. Bu personeller ziraat mühendisi, veteriner, su ürünleri mühendisi ve gıda mühendisi olmalıdır. Organik tarım ürünlerinin il düzeyinde işlenmesi, pazarlanması, sertifikalandırılmasıyla ilgili bütün faaliyetler bu birim vasıtasıyla gerçekleştirilmektedir. ⁷⁴

Organik Tarım Komitesi ve Organik Tarım Ulusal Yönlendirme Komitesi varlıklarını sürdürmektedirler. Organik tarım faaliyetlerinin denetiminin daha etkin yürütülmesi amacıyla ayrıca 81 İlde Bakanlık İl Müdürlükleri bünyesinde Organik Tarım Birimleri oluşturulmuştur. ⁷⁵

⁷³ Dolun, s.3.

⁷⁴ Rehber, s.245.

⁷⁵ Bayaner, s.32.

3.2.TÜRKİYE’DE ORGANİK TARIM UYGULAMALARI

Organik tarım ülkemizde Avrupalı işletmelerin organik ürün talebine bağlı olarak 1984-1985 yıllarında başlamıştır. İlk organik üretim Ege Bölgesi’nde gerçekleştirilmiştir ve üretim klasik ihraç ürünleri içerisinde yer alan kuru üzüm ve incirle başlamıştır. Daha sonraki dönemlerde bu ürünlere fındık ve kuru kayısı gibi ürünler de eklenmiştir ve üretim diğer bölgelerimize de yayılmıştır.

Organik tarım ülkemizde başladığı dönemde bazı Avrupa menşeli firmalar kendi ihtiyaç duydukları ürünleri anlaşmalı çiftçiler ile yetiştirmek ve bu ürünleri Türk ihracatçılarıyla kendi ülkelerine ithal edebilmek adına ülkemizde organik üretime yönelik projeler gerçekleştirmişlerdir.

İlk dönemlerde gerçekleştirilen organik tarım faaliyetlerinin danışmanlık, kontrol ve sertifikasyon gibi olmazsa olmaz kriterleri tamamen yabancı kişi ve kuruluşlar tarafından gerçekleştirilmiştir. Belirtilen bu hususlarda 1990’lu yılların başlarında az sayıda olsa da Türk uzmanlar yetişmiş olup yabancı işletmelerin ülkemizdeki temsilcileri haline gelmişlerdir.⁷⁶

“Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği (ETO)” 1992 yılında ülkemizde organik tarım faaliyetlerinin gelişiminin sağlanması için kurulmuştur. ETO, organik tarımın ülke genelinde yaygın hale getirilmesini amaç edinen organik tarımla alakalı bütün paydaşları içine alan gönüllü bir dernektir.

Türkiye’nin büyük oranla tarım ülkesi olması ve tarımda kimyasal maddelerin çok fazla kullanılmaması organik tarıma geçişte kolaylıklar sağlamıştır. Organik tarım Türkiye’de ilk olarak sözleşmeli tarım sistemiyle başladıysa da 2000’li yıllarda yeni ürünlerle organik ürün pazarı geliştirilmiştir. Geleneksel ürünler ile üretime başlanmış, ürün çeşidi işlenmiş gıda ürünleri ve bitkisel ürünlerle artırılmıştır.

Türkiye’de organik ürün üretimi 2000 yılına kadar dış pazara yönelik olarak gerçekleşmiştir. Organik ürünlerin 2000’den sonra İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Antalya, Kuşadası ve Bodrum gibi merkezlerde özelleşmiş olan dükkanlarda satılmaya başlamasıyla beraber organik ürünlere olan talepte de ciddi bir artış gerçekleşmiştir. Bu tarz dükkanlarda ürün yelpazesinin geliştirilmesi amacıyla ev

⁷⁶ Mehmet Zengin, Organik Tarım, Hasad Yayıncılık, Konya, 2007, s.55.

yapımı ve doğal ürünlere yer verilmekle birlikte aynı zamanda ek hizmet olarak tüketicilere organik ürünlere dair bilgi de sunulmaktadır. Yine bu yıllarda organik ürünler bazı süpermarketlerde yer almaya başlamıştır. İç pazarda organik ürünlere yönelik talebin artması organik tarımın gelişmesi için önemlidir.⁷⁷

Türkiye'deki organik tarım faaliyetlerinin ilk kez İzmir'de başlaması, ürünün işlendiği tesislerin büyük bir bölümünün İzmir'de bulunması ve burada bulunan İzmir Limanı'ndan ihracat yapılması gibi hususlardan ötürü organik tarımla ilgili birçok kuruluşun merkez büroları İzmir'dedir.

⁷⁷ Nardalı, s.97.

3.2.1. Türkiye’de Organik Tarımsal Üretim

Aşağıdaki tabloya bakıldığında üretim miktarının üretici sayısı ile genellikle aynı paralelde artış gösterdiği fakat toplama alanında aynı düzenin olmadığı gözlemlenmektedir. Ürün çeşidinin yıllar itibari ile arttığı gözlemlenmekte ama üretici sayısı ile paralel miktarda artmadığı görülmektedir.

Tablo 2:Organik Tarımsal Üretim Verileri (Geçiş Süreci Dahil)

Yıllar	Üretici	Ürün Çeşidi	Üretim Alanı (ha.)	Toplama Alanı (ha.)	Toplam Alan (ha.)	Üretim Miktarı (Ton)
2002	12.428	150	57.365	32.462	89.827	310.125
2003	14.798	179	73.368	40.253	113.621	323.981
2004	12.806	174	108.598	100.975	209.572	378.803
2005	14.401	205	93.134	110.677	203.811	421.934
2006	14.256	203	100.275	92.514	192.788	458.095
2007	16.276	201	124.263	50.020	174.283	568.128
2008	14.926	247	109.387	57.496	166.883	530.225
2009	35.565	212	325.831	175.810	501.641	983.715
2010	42.097	216	383.782	126.251	510.033	1.343.737
2011	42.460	225	442.581	172.037	614.618	1.659.543
2012	54.635	204	523.627	179.282	702.909	1.750.127
2013	60.797	213	461.395	307.619	769.014	1.620.466
2014	71.472	208	491.977	350.239	842.216	1.642.235

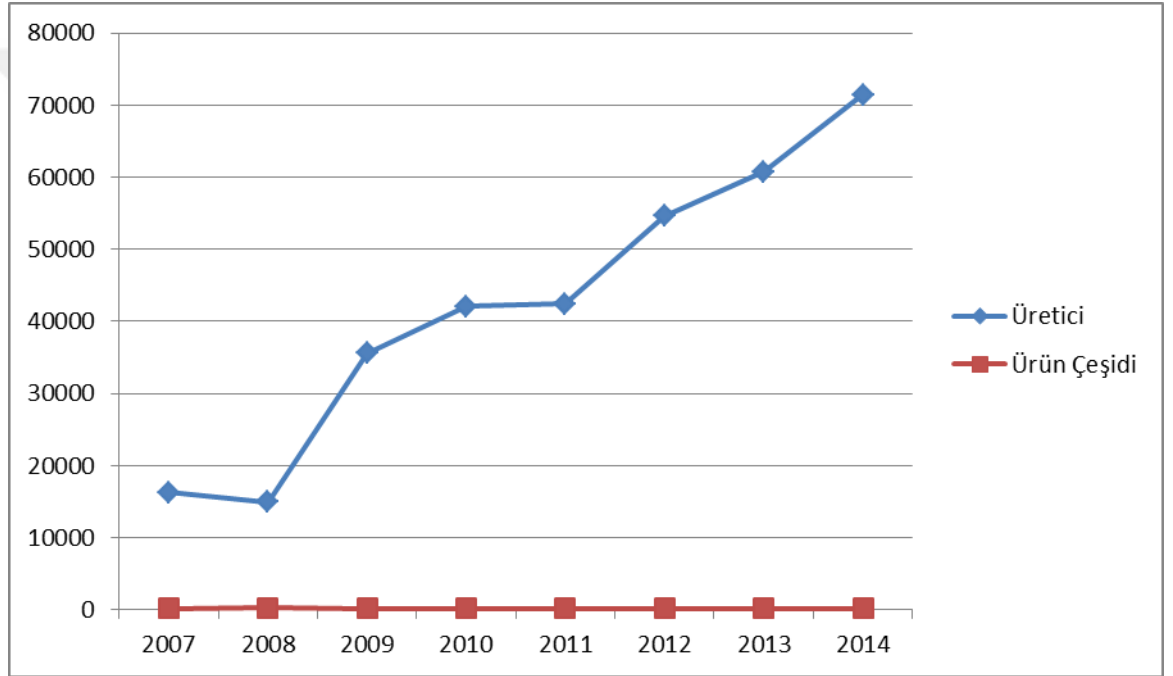
Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü.

Üretim miktarı her geçen yıl artmakla birlikte en hızlı artışı 2008 yılından sonra göstermiştir. 2014 yılında 2008 yılına oranla yaklaşık 3 kat daha fazla üretim yapılmıştır.

3.2.1.1. Üretici ve Ürün Çeşidi

Türkiye’de organik tarım özellikle 2008-2009 yılları arasına bakıldığında üretici yönünde hızlı bir artış göstermiştir. 2009-2010 yılları arasında Türkiye’de organik tarımın önem kazanmaya devam ettiği gözlemlenmektedir. 2010-2011 arasında üretici yönünde artış görülmemiştir. 2011 yılından sonra ise hızlı artış gözlemlenmektedir.

Şekil 21: Organik Tarımda Üretici ve Ürün Çeşidinin Gelişimi

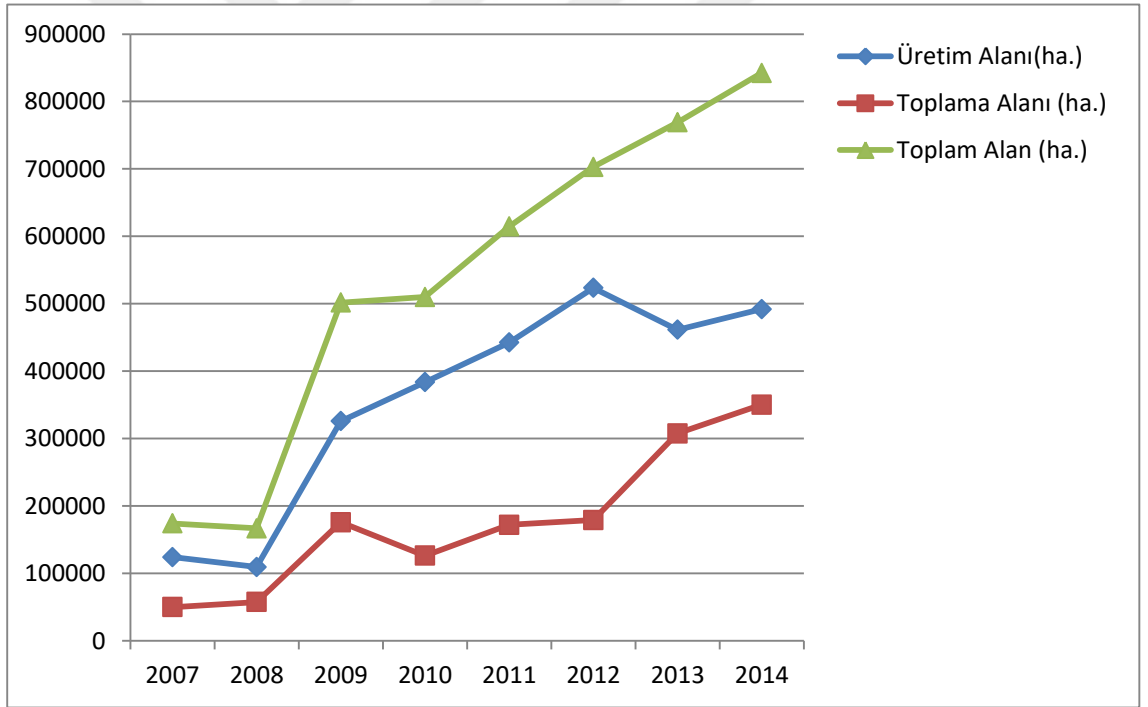

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü.

3.2.1.2. Üretim Alanı Toplama Alanı ve Toplam Alan

Üretim alanı olarak bakıldığında 2008 ve 2012 yıllarında arasında sürekli artış gözlemlenmektedir. Özellikle 2009 ve 2010 yıllarına bakıldığında ise üretim alanının hızlı bir artış gösterdiği gözlemlenmektedir. 2013 yılında düşüş gözlemlense de 2014 yılında tekrar artış gözlemlenmiştir. Toplama alanında kısmen düşüşler görülse de genel olarak artış gözlemlenmektedir. Toplam alan verilerinde 2009 yılında bir önceki yıla göre hızlı bir artış gözlemlenmiştir. 2010 yılı sonrasında da artışın devam ettiği gözlemlenmektedir.

Şekil 22: Organik Tarımın Üretim Alanı, Toplama Alanı ve Toplam Alan Bakımından Gelişimi

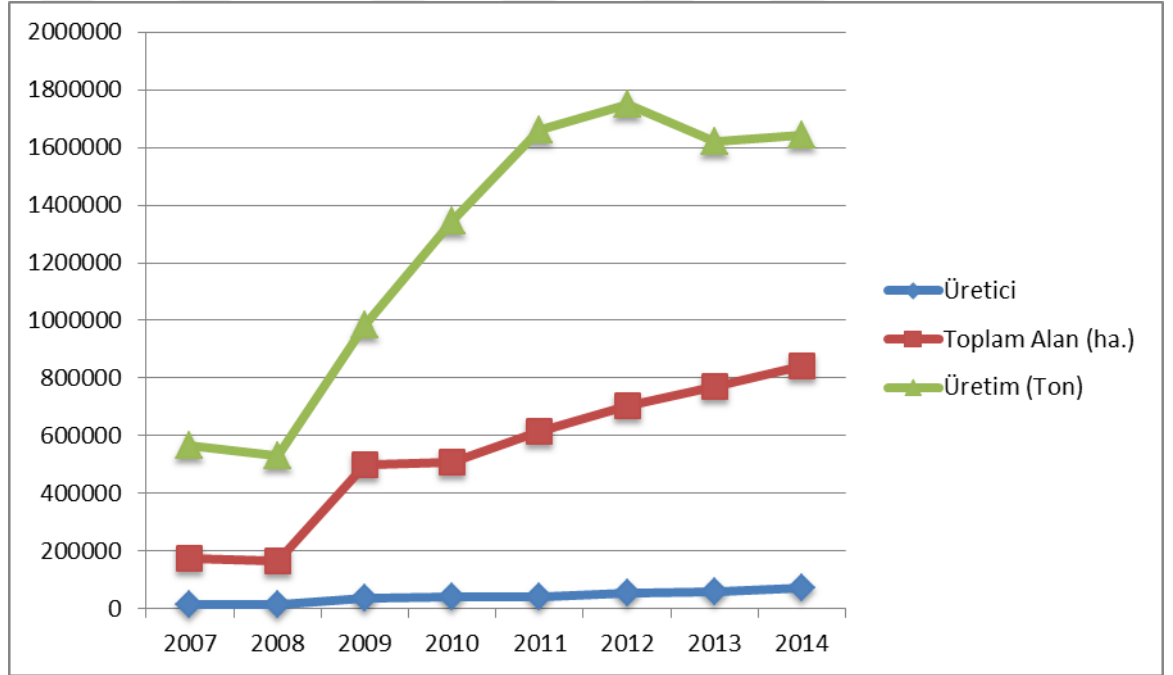

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü.

3.2.1.3. Yıllar İtibari ile Organik Tarım Üretimi

Yıllar itibari ile bakıldığında 2013 yılında bir düşüş görülse de üretimin artış eğiliminde olduğu gözlemlenmektedir. Tabloya bakıldığında 2009- 2010 yılları arasında toplam alanın sabit kaldığı, fakat üretimin arttığı gözlemlenmektedir. 2010 ve sonrasında toplam alan sürekli artmıştır. Öte yandan üretimde kısmen düşüş olsa da artış gözlemlenmiştir. Tabloya bakıldığında üretici sayısının artması organik tarım yapılan alanının stabil kalması üretimin son yıllarda daha verimli yapıldığını göstermektedir.

Şekil 23: Organik Tarımın Üretici, Toplam Alan ve Üretim Bakımından Gelişimi

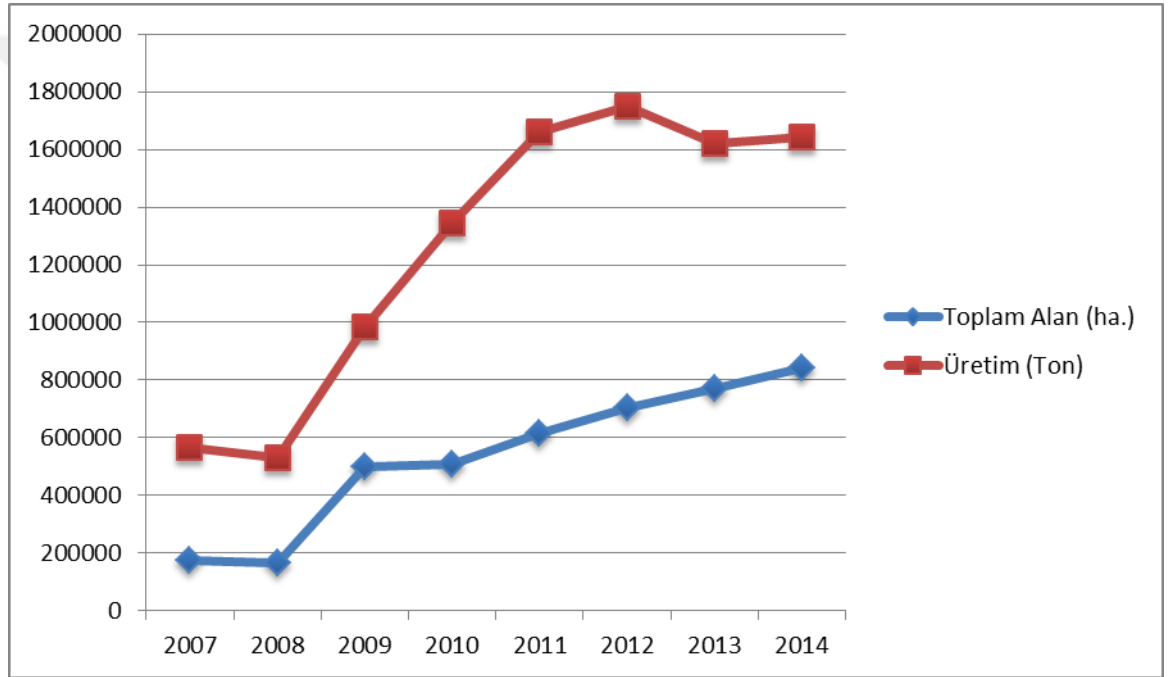

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü.

3.2.1.4. Toplam Alan ve Üretim Miktarı

2009 yılında görüldüğü gibi toplam alan ile üretimin bazı zamanlarda yaklaşık aynı ivmede artış gösterdiği ancak toplam alanın stabil kaldığı 2010 yılında üretimin arttığı gözlemlenmektedir. Toplam alanda 2010'dan sürekli artış görülürken, üretimde de 2013'te görülen düşüğe rağmen artış gözlemlenmektedir.

Şekil 24: Organik Tarımın Toplam Alan ve Üretim Bakımından Gelişimi

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü.

3.3. TÜRKİYE’DE ORGANİK TARIM SİSTEMİN İŞLEYİŞİ

3.3.1. Başvuru

Organik tarım tüm ülke çapında yapılabilir. Çevresel kirlilik riski bulunan alanlarda bulaşma riski müteşebbis tarafından değerlendirilir ve gerekli tedbirler alınır. Alınan tedbirlerin yeterli olup olmadığına yapılan kontroller neticesinde yetkilendirilmiş olan kuruluş karar verir.

Organik tarım müteşebbisle yetkilendirilmiş olan kuruluş arasında yapılan sözleşme esasına dayanır. Organik üretimi gerçekleştirecek, bunları işleyip pazarlayacak, ihraç ya da ithal edecek olan özel ve tüzel kişiler faaliyetlerini gerçekleştirebilmek için yetkilendirilmiş olan bir kontrol ve sertifikasyon kuruluşuyla sözleşme imzalar. Sözleşme yapılmaksızın organik tarıma yönelik herhangi bir faaliyette bulunulması mümkün değildir.⁷⁸

Organik tarımla uğraşmak isteyen müteşebbisler yetkilendirilen kontrol ve/veya sertifikasyon kuruluşlarına başvuruda bulunurlar. Bu kuruluşlar da ilgili başvuruları değerlendirerek müteşebbisin organik üretim yapıp yapamayacağına karar verir. Yapılan değerlendirmeler neticesinde başvuru uygun bulunursa müteşebbis ile yetkilendirilmiş kuruluş arasında sözleşme imzalanır.

Yetkilendirilmiş kuruluş, müteşebbisin başvurusunu kabul ederse “Organik Tarım Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik” kapsamında geçiş sürecine alır. Geçiş sürecinde elde edilen ürünler, “Organik tarım geçiş süreci ürünüdür” etiketiyle pazarlanır.

Geçiş süreci; Tek yıllık bitkilerde 2 yıl, iki yıllık ve çok yıllık bitkilerde 3 yıldır. Büyükbaş ve küçükbaş hayvanlarda 24 ay, tavşanda 6 ay ve tavuklarda 4 aydır. Geçiş süreci su ürünleri üretiminde tür ve çeşide göre yetkilendirilmiş kuruluş tarafından belirlenir. Geçiş süreleri yetkilendirilmiş kuruluş tarafından uzatılabilir veya kısaltılabilir. Müteşebbisle sözleşme yapan her yetkilendirilmiş kuruluş tarafından, gerekli hallerde başvurulması maksadıyla bir mahkeme yeri ibraz edilir.

⁷⁸ Zengin, s.62.

Bu mahalin müteşebbisin üretim bölgesi içinde olması gerekmektedir ve müteşebbis ile yetkilendirilmiş kuruluş arasında yapılan sözleşmede belirtilmelidir.⁷⁹

Organik tarım faaliyetleri müteşebbis tarafından bireysel olarak yapılabildiği gibi aynı zamanda üretici grubuyla da yapılabilmektedir ki müteşebbis bu durumda üretici grubu adına yetkilendirilmiş kuruluş ile sözleşme imzalar. Müteşebbisler aynı zamanda işleme, depolama ve fason hizmetleri yaptırdığı gerçek/tüzel kişilerle ve aracı tüccarla da sözleşme imzalar. Yetkilendirilmiş kuruluşlar sözleşme yapan orman ve doğal alanlarda ürün toplayacak olan müteşebbis, öncelikli olarak bu alanların mülkiyetinin/kullanma hakkının ait olduğu makamlardan yazılı izin almak durumundadır ki belirtilen bu ve benzeri alanlardan toplanan ürünler için geçiş süreci, alanın özelliğine bağlı olarak yetkilendirilmiş olan kuruluşça belirlenmektedir.⁸⁰

Organik üretimi gerçekleştirecek olan çiftçilerin üretimi gerçekleştirecekleri arazinin geleneksel üretimin gerçekleştirildiği bölgelerden, işlek karayollarından, maden işletmelerinden, ağır sanayi tesislerinden, kentsel atıkların atıldığı alanlardan, kirletici atıkları içeren yer altı ve yer üstü sularından etkilenmeyecek bir uzaklıkta bulunması gerekir. Organik tarım; bütün üretim aşamalarının kontrol edildiği ve nihai ürünlere sertifika verilen bir üretim türü olduğu için kontrol ve sertifikalandırma kuruluşlarının denetiminde ve imzalanan sözleşmelere uygun olarak gerçekleştirilmektedir. Bu sebepten ötürü de organik tarım yapmak isteyen çiftçiler yukarıda belirtilen çevresel koşulların uygun olması durumunda aşağıda belirtilen bilgi ve belgeleri tamamlayıp kontrol ve sertifikasyon kuruluşuna başvuruda bulunabilirler:

- İsim-soyisim, açık adres, kimlik numarası, vergi numarası, yabancı uyruklularda ise kimlik numarasını gösteren kimlik belgeleri, tesisin yeri, konumu,
- Kadastro çalışmasının tamamlandığı yerlerde tapu kaydı, tamamlanmadığı yerlerde ise arazinin krokisi,
- Başvuruda bulunulan arazinin ya da kullanım hakkının kendisine ait olduğunu ilişkin belgeler,

⁷⁹ Güneği ve Karaarslan, s.622.

⁸⁰ Güneği ve Karaarslan, s.622.

- Bu işletme gıda işleyen bir işletme ise çalışma izni ve gıda sicili belgesi,
- Bu işletme su ürünleri işletmesi ise su ürünleri yetiştiricilik belgesi ve/veya su ürünleri kuluçkahane belgesi
- Yetkilendirilmiş kuruluşlar sözleşme imzalanmış olan orman ve doğal alanlarda ürün toplayacak olan müteşebbis, ürünleri toplamadan önce belirtilen alanların mülkiyetinin ya da kullanma hakkının ait olduğu makamlardan yazılı izin almak zorundadır.
- Su ürünleri üretimi yapacak olan müteşebbis ilgili Bakanlık'tan yetiştiricilik izni almak suretiyle su ürünleri üretimini gerçekleştirebilir.

Organik su ürünleri üretimiyle uğraşacak olan müteşebbis kamuya ait alanlarda üretim gerçekleştirecek ise ilgili kurumdan alınan yazılı izinle Bakanlık tarafından yetkilendirilen kuruluşa başvuruda bulunarak sözleşme imzalar.⁸¹

Müteşebbis ile kontrol ve sertifikasyon kuruluşu arasında müteşebbisin ilgili standartlar kapsamında organik üretim yapacağını taahhüt ettiği bir sözleşmede müteşebbis genel olarak organik üretim kurallarına uymayı, organik ve eğer varsa konvansiyonel üretim birimlerinin haberli ve habersiz kontrol edilmesini, kalıntı analizleri için gerektiğinde örnek alınmasını, tüm üretim yerleri, muhasebe ve ilgili tüm kayıt ve dokümanlara kontrolörün erişmesini sağlamayı, organik kurallara uygunsuzluk durumunda yaptırım uygulanmasını ve ilave kontrollerin yürütülmesini kabul eder.⁸²

Bakanlık tarafından yetkilendiren kuruluşun sözleşme imzaladığı müteşebbisi azami 45 gün içinde veri sistemine kayıt etmesi ve Bakanlık'a bildirmesi gerekmektedir.

⁸¹ T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü, Organik Tarıma

Nasıl Başlanır?, 28.05.2012,

<http://organik.tarim.gov.tr/sayfam.asp?sid=60&pid=60&ld=Organik%20Tar%FDma%20Nas%FDI%20Ba%FElan%FDr?>, (01.12.2012).

⁸² Mustafa Avcı, Organik Tarımda Sertifikasyon Sistemi ve Belli Başlı Sertifikasyon Standartlarının Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Tarımsal Yapılar ve Sulama Anabilim Dalı, Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2007, s.14.

Yetkilendirilmiş kuruluş tarafından ister bağımsız isterse de proje dahilinde olsun müteşebbise bir kod numarası verilir. Kuruluş bu kod numarasını, yapılan tüm sözleşmelerin bir nüshasını ve sözleşme imzaladığı müteşebbislerin listesini en geç bir ay içerisinde Organik Tarım Komitesi'ne ve organik tarımın gerçekleştirileceği arazinin bağlı olduğu İl/İlçe Tarım Müdürlüğü'ne bildirmek durumundadır. İlçe Tarım Müdürlüğü de bildirilen müteşebbisleri hemen kayıt altına alarak İl Tarım Müdürlüğü, Proje ve İstatistik Şube Müdürlüğü'ne bildirir. Organik Tarım Komitesi ve İl Tarım Müdürlüğü, Proje ve İstatistik Şube Müdürlüğü de kendisine bildirilmiş olan müteşebbisleri organik tarım yöntemi uygulayan müteşebbis adı altında kaydeder. Kayıt altına alınmayan müteşebbisler hiçbir surette organik üretim gerçekleştiremez.⁸³

3.3.2.Müteşebbis Kavramı

Müteşebbis, organik tarımsal faaliyette bulunan gerçek ve tüzel kişilerdir. Bunlar yetkilendirilmiş olan kuruluşların kontrolünde çalışmak durumundadır. Müteşebbisler, organik tarım faaliyetlerini bireysel olarak gerçekleştirebildikleri gibi üretici gurubuyla da yapabilmektedirler.

Müteşebbis tüm organik tarımsal faaliyetlerinin izlenebilirliğine dair bütün kayıtları tutmak, denetim sırasında yetkilendirilmiş olan kuruluşa bu kayıtları göstermek durumundadır. Kayıtların yanlış tutulması halinde yetkilendirilmiş olan kuruluş müteşebbise detaylı ve yazılı olarak bir bildiriye bulunur. Yetkilendirilmiş olan kuruluş tespit edilen eksiklik ve aksaklıkları giderilebilmesi için müteşebbise 1 aylık süre tanır. Bir aylık sürenin ardından tekrar kontrol edilir. Önceden tespit edilen eksiklikler ve aksaklıklar giderilmişse sözleşme aynen devam eder. Bunun aksine eksiklikler ve aksaklıklar giderilmemişse kalite el kitabındaki yaptırımlar uygulanır. İtiraz durumunda konuyla alakalı bilgi ve belgeler asgari 20 gün içerisinde Komite'ye iletilir. Komite gerekli olan incelemelerin ardından nihai kararını vererek taraflara bildirir. Yetkilendirilmiş olan kuruluş elde ettikleri bilgi ve belgeleri Bakanlık haricinde üçüncü şahıslarla paylaşamaz.⁸⁴

⁸³ Er ve Başalma, s.145.

⁸⁴ İlbaş, s.45.

3.3.2.1. Müteşebbisin Sorumlulukları

Müteşebbisin başlıca sorumlulukları aşağıda belirtilmiştir;

1. Sözleşme imzaladıkları kuruluşa organik üretime dair istediği bütün bilgi ve belgeleri sunmak, üretimin bütün aşamalarında gereken kontrolün eksiksiz bir şekilde yapılabilmesi adına firmanın bütün birimlerini yetkilendirilmiş kuruluşa açmak durumundadırlar.
2. Müteşebbisler ürettikleri, işledikleri, ithal ettikleri veya başka müteşebbislerden satın aldıkları ürünlerin uygunluğundan şüpheleniyorsa bu durumu derhal yetkilendirilmiş olan kuruluşa bildirirler.
3. Yukarıda belirtilen husus netlik kazanana dek ilgili ürünün organik ürün olduğunu ifade edecek etiket ve logo benzeri hiçbir şey kullanamazlar.⁸⁵

3.3.2.2. İşletme ve Müteşebbis Kontrolü İçin Müteşebbisin Buldurması Gerekli Bilgi ve Belgeler

18 Ağustos 2010 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmış olan “Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik”in 35. Maddesi’ne göre;

a) Müteşebbisler, yapmış oldukları organik faaliyetlerle ilgili tüm bilgi/belgeleri sözleşme imzaladıkları yetkilendirilmiş kuruluşa vermek ve aynı zamanda bu bilgi ve belgeleri kendi işletmesinde de bulundurmaları zorundadırlar.

1) Organik üretimin gerçekleştirileceği işletmenin tam adı, açık adresi, işletmeye ilişkin kapasite bilgileri, işletmenin hukuki durumuna dair bilgi/belgeler, imzalanan sözleşme metni, sözleşme tarihi, organik üretime başlanan tarih, sözleşme tarihine kadar olan arazi geçmişine ilişkin bilgiler,

2) Organik üretimin gerçekleştirileceği alan,

3) İşletmede varsa geçmişte uygulanmış üretim yöntemi,

4) İşletmenin planları,

⁸⁵ Dabbert ve diğerleri, s.237.

- 5) Arazi parselleri ya da alana ilişkin bütün plan ve krokiler,
- 6) İşletmenin sahip olduğu makine ve teçhizat durumu,
- 7) İşletmenin konumu, kullanılan depoların amaca uygunluğu,
- 8) Ürün münavebe planı,
- 9) İşletmenin kullanacağı tüm girdilere ilişkin kayıt defterleri,
- 10) İşletmenin malları, işletmenin dışarıdan satın aldığı malları içeren alım ve satım defterleri,
- 11) Ürünün niteliği, stok durumu, miktarı, ambalajlama şekli ve materyali,
- 12) Ormanlık alanlardan ve doğadan ürün toplanması halinde ilgili alana ilişkin tüm tanımlamalar, resmi izinlerle alana yapılan bütün müdahaleler, afetler, karantina tedbirleri gibi bilgiler.

3.3.3. Kontrol ve Sertifikasyon

3.3.3.1. Kontrol Sistemi

Kontrol sistemi iki aşamadan meydana gelmekte olup bunlardan ilki müteşebbis kontrolü aşamasıdır. OTK, müteşebbis kontrolü yetkisini kontrol ve/veya sertifikasyon kuruluşuna verir.

Kontrol sisteminin ikinci aşamasında kontrol ve/veya sertifikasyon kuruluşu OTK tarafından kontrol edilir ve denetlenir. Belirtilen her iki kontrolün güvenilirliği bakımından OTK gerekli görürse kendisinin ya da bir kontrol ve/veya sertifikasyon kuruluşu tarafından yapılan kontrolü, Tarım İl Müdürlüğü, Proje ve İstatistik Müdürlüğü'nde çalışan organik tarım uzmanına, başka bir kontrol ve/veya sertifikasyon kuruluşuna, kontrolöre ya da uygun göreceği uzmana ya da kuruma tekrar yaptırabilir veya denetleme yetkisi verebilir. Kontrol yetkisinin verildiği kuruluşlar ya da kontrolörler yetkilerini başka kurum ya da kişiye kati surette devredemez.⁸⁶

Kontrol süreci, Bakanlık tarafından yetkilendirilmiş olan kuruluş tarafından organik ürünün üretiminin başlangıcından tüketicilere ulaşana dek yapılan bütün işlemlerin ve organik üretim yapan müteşebbislerin üretimin her aşamasında

⁸⁶ Er ve Başalma, s.144.

denetlenmesi, tüm işlemlerin belgelendirilmesi ve yönetmelikte zorunlu kılınan tüm belge ve kayıtların tutulmasını içine alan son derece kompleks bir süreçtir. Bu süreç organik tarım yönteminin en önemli aşaması olduğundan yetkilendirilmiş kuruluşça eksiksiz olarak yapılması gerekmektedir.⁸⁷

Tarımsal işletmelerin kontrolleri Türkiye şartlarında zirai uygulamalara göre genelde 3-4 farklı dönemde, fide yetiştirme döneminde (tek yıllık bitkiler için), gübre uygulama periyodunda, ilaç uygulama periyodunda, hasat ve sevk periyodunda yapılmaktadır.⁸⁸

Herhangi bir müteşebbis organik üretim yapmak istiyorsa, en az bir yıl önceden denetime girer. Yetkilendirilmiş kuruluş organik tarıma geçilmesi planlanan çiftliğin tüm faaliyetlerini inceler, organik tarım için yapılacak çalışmaların planlanmasına yardımcı olur. Söz konusu uygulamalar yetkilendirilmiş kuruluşlara bağlı denetçiler tarafından yerine getirilir.

Kontrollerde arazi ve toprak varlığı ve özellikleri, bahçeler, tarlalar, ağaçlar ve diğer fiziki kapasiteler gözden geçirilir, gerekli kayıtların doğru ve güvenilir olarak tutulması sağlanır. Mevcut organik tarım mevzuatı esaslarına uyulup uyulmadığı tespit edilerek yanlış uygulamalar ya da eksiklikler belirlenip giderilir. Şüphe durumunda, denetçi tarafından laboratuvar analizleri yaptırılıp denetim raporunda belirtilir.⁸⁹

Kontrol işlemi; yazılı belgeleri, defterleri, planları, kayıtları, raporları, arazi, işletme ve depo gibi önemli nokta kontrollerini ve gözlemlerini kapsayacak biçimde yapılmalıdır. Bu sebepten ötürü de müteşebbisler gerçekleştirdikleri organik faaliyetlerle alakalı bütün bilgi ve belgeleri sözleşmeli oldukları kontrol ve sertifikasyon kuruluşu ya da kontrol kuruluşuna vermek ve bir nüshasını da işletmesinde bulundurmamak durumundadır. Kontrolörler de kontrol sonuçlarının olduğu bir belge düzenleyip müteşebbislere vermek zorundadırlar. Kontrolörler tarafından verilen bu belge müteşebbisler tarafından saklanır. Kontrol ve

⁸⁷Kurtuluş Merdan, Gümüşhane'nin Ekonomik Yapısı ve Organik Tarım, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Erzurum, 2007, s.68.

⁸⁸ Rahmi Türk ve diğerleri, Organik Tarıma Başlarken, Bursa Ticaret ve Sanayi Odası, Bursa, 2005, s.53.

⁸⁹ Kırımhan, s.66.

sertifikasyon kuruluğu ya da kontrol kuruluğu yılda asgari 1 defa haberli ya da habersiz olarak firmayı yerinde denetler.⁹⁰

Kontrol ve sertifikasyon aynı kuruluş tarafından yapılabileceği gibi ayrı kuruluşlarca da yapılabilmektedir. Müteşebbisler gerçekleştirdikleri organik faaliyetlere dair bütün bilgi ve belgeleri sözleşme imzaladıkları kuruluğuya vermek zorundadırlar ki bu bilgi ve belgeler de yetkilendirilmiş olan kuruluş tarafından kayıt altına alınır. Kontrolörler kontrol işlemini esnasında bağlı olduğu kontrol ve sertifikasyon kuruluğunun organik tarım faaliyetlerini içine alan kendi kontrol formlarının doldururlar. Yapılan kontrole ilişkin sonuçları içeren bir belge düzenleyip bunu müteşebbise verirler.⁹¹

Yetkilendirilmiş olan kuruluş kontrol işlemini sırasında faydalanılması için aşığıdaki bilgileri içeren bir kontrol planı hazırlar;

- 1.Müteşebbisin adı ve adresi,
- 2.Kontrol tarihi,
- 3.Kontrolün kapsayacağı konular,
- 4.Kontrolör adı.⁹²

3.3.3.1.1. Kontrolör Kavramı

Resmi Gazete’de 18.08.2010 tarihinde yayımlanmış olan “Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik”in 4. maddesinde “kontrolör; kontrol ve sertifikasyon kuruluğu adına ya da kontrol kuruluğu adına, organik tarımla ilgili faaliyetlerin bütün aşamalarının mevzuata uygun olarak gerçekleştirilmesini kontrol etmek için Bakanlık tarafından yetkilendirilmiş gerçek kişi olarak tanımlanmaktadır”.

Belirtilen Yönetmelik’in 45.maddesinde de kontrolör olma koşulları belirtilmiştir. Bunlar;

- Ziraat, veteriner, su ürünleri fakültelerinden birinden veya fakültelerin gıda mühendisliği bölümlerinden mezun olmak,

⁹⁰ İlbaş, s.202.

⁹¹ Erdem Atasay, Bitkisel Üretimde Organik Tarım, Eğirdir Bahçe Kùltürleri Araştırma Enstitüsü, Yayın Tarihi: 01.09.2006, s.3.

⁹² İlbaş, s.202.

- Organik tarımla ilgili asgari 1 yıllık deneyime sahip olduğunu gösteren resmi bir belgeye veya ,
- Organik tarımla ilgili yurtiçi/yurtdışı üniversitelerden veya enstitüden alınan yüksek lisans diplomasına sahip olmak ya da,
- Bakanlık tarafından açılacak ya da açtırlacak kurslardan kontrolörlük eğitimi aldığını gösteren resmi bir belgeye sahip olmaktır.
- İstenilen bilgi/belgeleri Komite'ye sunanlara kontrolörlük yetkisi ve belgesi verilir ancak kontrol hizmeti verebilmek için lisans aldıkları meslek odasına üye olmak zorundadırlar.
- Kontrol elemanı, öncelikli olarak Türk Organik Tarım Yönetmeliği'ni dikkate almak ve uygulamak zorundadır. Ancak ülkemize ait ana Yönetmelik'in yayınlanmasından sonra AB'deki Yönetmelik'te yapılan bazı değişikliklerin henüz ülkemize yansımaması durumunda kontrol elemanı, bu konularla ilgili olarak AB'nin Yönetmeliği'ni de dikkate almaktadır.⁹³

2015 yılında aynı Yönetmeliğin 45 inci maddesinde aşağıda belirtilen değişiklikler yapılmıştır.

- İlk defa kontrolör yetkisi verilecekler için yetkilendirilmiş kuruluştaki sigortalı olarak çalıştığı en az 6 ay içinde kontrolör ile asgari 10 iş günü ve 20 müteşebbis kontrolünde bulunduğu ve ilgili il müdürlüğü çalışanının bu kontrollerin asgari 5'ine katıldığına dair belge alınması zorunlu hale getirilmiştir.
- Kontrolör ve sertifikelerin ilgili Yönetmelik hükümlerine uygun olmayan şekilde davrandıklarının saptanması durumunda Bakanlıkça verilmiş olan yetki komite kararıyla iptal edilir ve iptal tarihi itibarıyla 1 yıl süre geçmeksizin tekrar yetkilendirilemez.

⁹³ Gülcan Usal, Toros Dağ Köylerinde Organik Tarım Yoluyla Üretici Gelirlerini Arttırma Olanakları, Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Adana, 2006, s.65.

3.3.3.1.2. Türkiye’de Organik Tarım Kontrollerinde Karşılaşılan Sorunlar

Türk üreticisi, organik tarım metoduna oldukça yabancıdır. Örneğin organik incir yetiştiriciliği yapan bir üretici, kendisinden satın alınacak organik ürünün sadece incir olacağını düşünüp aynı parselde yetiştirdiği arpa veya sebzelerde kimyasallar uygulayabilmektedir. Bu durumda, üreticinin eğitiminde danışmanlara çok iş düşmektedir.

Türk üreticisinin yazılı kayıt tutma alışkanlığının olmaması nedeni ile, örneğin kontrol kuruluşunun her ziyaretinde arazi büyüklükleri veya ağaç sayıları gibi konularda devamlı değişen bilgiler alınmaktadır. Ayrıca tarımsal işletmelerdeki girdiler-çıkıtlara ait kayıt tutulmaması, Yönetmelik’te zorunlu olmasına rağmen alışkanlık haline gelememiştir. Bunun sonucunda da çoğu zaman kontrol kuruluşlarına sağlıklı bilgiler verilememektedir.⁹⁴

Ülkemizde organik tarımın küçük ve parçalı alanlarda yapılması ve üretim yapılan alanların konvansiyonel tarım alanlarına yakın yerlerde konumlandırılması organik tarımın gelişimini engelleyen nedenler arasındadır.

Türkiye’de organik tarım konusunda sağlıklı bir veri tabanı ile şeffaf bir bilgi akışı yoktur.⁹⁵

Türkiye’de anlaşmalı üreticilere organik tarım üretimi yaptıran firmalar çeşitli kademelerde karşılaştıkları sorunları kendileri çözmeye uğraşmakta, bu sorunlar ve çözümlerindeki başarı dereceleri bilimsel bir tartışma platformuna getirilmemekte, deneyimler aktarılmamaktadır.⁹⁶

⁹⁴ Sacide Bülbül ve diğerleri, “Ekolojik Tarımda Kontrol ve Sertifikasyon”, Ekolojik Tarım (Ed. Uygun Aksoy ve Ahmet Altındişli) Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği, İzmir, 1996, s.121.

⁹⁵ Bahri Bayram ve diğerleri, Türkiye’de Organik Tarım ve Sorunları, Atatürk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dergisi, 38 (2), 203-206, 2007, ISSN : 1300-9036, s.206.

⁹⁶ Ersin Onoğur, “Ekolojik Tarımda Bitki Korumanın Esasları”, Ekolojik Tarım, (Ed. Uygun Aksoy ve Ahmet Altındişli), Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği, İzmir, 1996, s.34.

3.3.3.2. Sertifikasyon Sistemi

Sertifikasyon sisteminin pek çok özelliği söz konusu olup bunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

a. Sertifikasyon, Komite tarafından yetkilendirilmiş gerçek/tüzel kuruluşlar tarafından yapılmaktadır. Sertifikasyon işlemi kontrol yetkisine sahip kuruluş tarafından da yapılabilir fakat söz konusu kuruluş Komite'den bu işlem için de izin almalıdır. Sertifikasyon yetkisi verilmiş olan kuruluşlar bu yetkilerini başka kuruluşlara devredemezler.

b. Yetkilendirilmiş kuruluş tarafından sertifikasyon sistemi oluşturularak Komite'ye sunulur. Bu sertifikasyon sistemi kontrol ve/veya sertifikasyon kuruluşu tarafından uygulanan fiyat listesi, sertifika belgesi nüshası, sertifika türleri, test etme ve sorgulama yöntemi, analiz methodu, kullanılan bütün teknikler ve dokümantasyon sistemiyle ilgili bilgileri içerir.

c. Sertifikasyon kuruluşları sertifika düzenleyecekleri işletmelere ilişkin bütün kontrol bilgilerini ve raporlarını kontrolü yapan kuruluştan devralırlar. Kontrol kuruluşu belirtilen bilgileri sertifikasyon kuruluşuna vermekle yükümlüdür.⁹⁷

Organik tarım daha önce de ifade edildiği üzere belirli yöntem ve teknikler ile gerçekleştirilen bir üretim şeklidir. Organik üretimin özelliği, her aşamasının kontrollü bir şekilde gerçekleştirilmesi ve üretilen ürünün sertifikalandırılmasıdır.⁹⁸

Bütün kontrol yöntemleri uygulandıktan sonra verilen organik ürünün mevzuata uygun olduğunu gösteren belgeye sertifika denir. Yetkilendirilmiş kuruluş iki tip sertifika verir. Bunlardan biri "müteşebbis sertifikası" diğeri de "ürün sertifikası"dır.

Organik üretim gerçekleştirecek, üretilen ürünleri işleyip pazarlayacak olan özel/tüzel kişilerin faaliyetlerini gerçekleştirebilmeleri için ülkemizde Tarım ve Köyşleri Bakanlığı'ndan, AB ve diğeri ülkelerde ise kendi yetkili kuruluşlarından

⁹⁷ Işık Tarakçıoğlu, Organik Pamuk ve Tekstil Sanayi, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 2008, s.44.

⁹⁸ T.C Tarım ve Köyşleri Bakanlığı, Organik Tarım, Çiftçi Eğitim Serisi 1, Ankara, 2010, s.7.

yetki alan kontrol ve sertifikasyon kuruluşlarından biriyle sözleşme imzalamaları gerekmektedir.⁹⁹

Resmi Gazete’de 18 Ağustos 2010 tarihinde yayımlanmış olan “Organik Tarımın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik”in 4.maddesine göre “sertifikeler; kontrol ve sertifikasyon kuruluşu adına, kontrolü tamamlanan ürün ya da girdinin organik olup olmadığını onaylamak için Bakanlık tarafından yetkilendirilmiş olan gerçek kişi” olarak tanımlanır. İlgili Yönetmelik’in 45. Maddesi’ne göre sertifikelerlik başvurularında aranılan şartlar aşağıdaki gibidir:

- 1) Ziraat, veteriner, su ürünleri ve gıda mühendisliği fakültelerinin herhangi birinden mezun olmak,
- 2) Aşağıdaki belirtilen belgelerinden birisine sahip olmak;
 - a) Organikcd tarım alanında 1 (bir) yıllık deneyime sahip olduğuna gösteren resmi belgenin aslı ya da Bakanlık tarafından onaylanmış nüshası,
 - b) Konuyla ilgili yurtiçi ve dışı üniversite yahut enstitüden alınmış olan yüksek lisans diplomasının aslı ya da Bakanlık tarafından onaylanmış nüshası,
 - c) Bakanlık tarafından açılacak/açtırılacak kurslardan kontrolörlük eğitiminin alındığını gösteren resmi belge ya da Bakanlık tarafından onaylanmış nüshası,
 - ç) Yetkilendirilmiş kuruluş bünyesinde asgari 6 ay boyunca sigortalı olarak çalıştığını ve Bakanlık tarafından yetkilendirilmiş olan kuruluştaki minimum 10 iş günü ve 20 müteşebbis kontrolünde bulunduğunu belgelendirmek,
- 3) Kimlik Belgesi,
- 4) Noter tarafından onaylanmış imza sirküleri,
- 5) Lisansına uygun meslek odası üyelik kaydı.

3.3.4. Sözleşmeli Tarım

Sözleşmeli üretim, tarımsal üretim yapan çiftçiler ile çiftçilerin ürettiklerini alacak kişiler arasında yapılan sözleşmeye dayanan üretim şeklidir. Sözleşmeli tarım üreticilere satış ve fiyat garantisi sağlamaktadır.

⁹⁹ Metin Petek, Organik Hayvansal Üretim, Türkiye IV. Organik Tarım Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Tarım ve Köyşeri Bakanlığı, Erzurum, 28.06-01.07.2010.

Sözleşme üretici ile alıcı arasında yapılır. Üretici arazisinde belirlenen ürünü yetiştireceğini ve belirlenen miktarda ürünü alıcıya teslim edeceğini taahhüt ederken alıcı ise üretilen ürünü belirlenen fiyatlardan almayı taahhüt eder. Ancak alıcının taahhütleri arasında belirli giderleri (tohum, fide, gübre vb.) ve teknik desteği de sağlamak bulunmaktadır. Sözleşmeli tarımın 26 Nisan 2008 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan “Sözleşmeli Üretim ile İlgili Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”e göre uygulanması gerekmektedir.

Yönetmelik’te belirtilen hükümlere uygun olacak şekilde özel hükümler de sözleşmeye ilave edilebilir. Zorunlu ve özel hükümlerin olduğu sözleşme yazılı şekilde iki nüsha halinde düzenlenmekte olup nüshalardan birisi üreticide diğeri ise alıcıda kalmaktadır.

Sözleşmedeki taahhütlerden herhangi birine taraflardan birisinin uymaması durumunda iddia sahibi taraf sözleşmenin bir nüshasıyla İl ya da İlçe Tarım Müdürlüğü’ne başvuruda bulunarak konuya ilişkin durumun tespit edilmesi talebinde bulunur. Tarım Müdürlüğü tarafından görevlendirilmiş olan ve 2 kişiden az olmayan bir ekip, ilgili durumu yerinde inceleyip rapor hazırlarlar. Hazırlanan raporun bir örneği ilgili kişiye sunulurken raporun aslı Tarım İl Müdürlüğü tarafından saklanır. Şikayete konu olan durumun tespitinin ardından taraflar ilgili soruna müşterek olarak çözüm bulamazlarsa durum yargıya taşınır. Yapılacak işlem ise sözleşmede belirtilen yargı organlarının kararına göre belirlenir.¹⁰⁰

¹⁰⁰ Er, s.135.

3.4. TÜRKİYE'DE ORGANİK TARIMIN KURALLAR

3.4.1. Organik Tarımda Toprak Verimliliğinin Korunması ve Organik Gübreler

Azotlu gübreler organik sistemde genellikle kullanılamaz, balık unu ve bitki ekstratları bazı bahçe bitkilerinde küçük miktarlarda kullanılmaktadır.¹⁰¹

Organik tarımda rutin kullanımda yararlanabilir potasyum için kabul edilen bir mineral kaynağı yoktur. İzin verilen kaynaklar; düşük eriyebilirliğe ve düşük klor içeriğine sahip olan potasyumlu kayaçlar (lagbenit, Adularian kaya potasyumu gibi), odun külü ve Kali Vinasse gibi bitki ekstratlarıdır. Ahır gübresinin kompost yapımı esnasında ya da organik atıkların sıvı ekstratlarla muamelesinde, kaya tozunun ilavesiyle kaya tozlarında potasyumunun yararlanılabilirliği artmaktadır. Organik standartlar; öğütülmüş kiraç taşı, tebeşir ve su hayvanlarının kabukları gibi kireçleme materyallerinin kullanımına izin verir. Kireçleme ile kalsiyum temini yanında toprak asitliği üzerine olumlu etki yapılmaktadır. Kalsiyum özellikle bahçe bitkilerinde önemli olup, noksanlığında elmada acı benek (çivi), domateste çiçek burnu çürüklüğü, karnabahar ve kerevizde göbek çürüklüğü problemleri ortaya çıkar. Elementel kükürt uygulamasına organik standartlar izin vermektedir. Organik tarım yapılan topraklarda elementel toz kükürt toprak tavında iken saçılıp toprağa karıştırmak suretiyle kullanılmaktadır.¹⁰²

Verimliliğin yetiştirme aşamasında maksimumda tutulabilmesi için organik tarımdaki en önemli süreçlerin başında gübreleme gelmektedir. Konvansiyonel tarımda kullanılmakta olan kimyasal maddelerin, verim artışını sağlamakla beraber yeni bitki hastalıklarının ve kısır türlerinin ortaya çıkmasına yol açacak şekilde zararları da olabilmektedir.

Organik uygulamalardaki başlıca amaçlardan birisi toprağın genetik geleceğine zarar verebilecek olan her türlü uygulamalardan uzak durmak olduğu kadar organik katkı maddeleri ile toprağın zenginleştirilerek daha fazla verim elde edilmesidir. Bu nedenle de hangi bitki yetiştirilecekse yetiştirilsin farklı toprak ve

¹⁰¹ Serap Soyergin, Organik Tarımda Toprak Verimliliğinin Korunması, Gübreler ve Organik Toprak İyileştiricileri, <http://muslumcoskun.com/pdf/OrganikTar.pdf>, s.1.

¹⁰² T.C Tarım ve Köyşleri Bakanlığı, Organik Tarım, Çiftçi Eğitim Serisi 1, Ankara, 2010, s.35.

iklim koşullarında verim elde edilmesini sağlayacak formüllere sahip çok sayıda gübre çeşidi mevcuttur.¹⁰³

Organik üretimde verimin daha düşük olması sebebiyle klasik sisteme kıyasla ürün tarafından kaldırılan besin maddelerinin miktarı daha düşüktür ancak yine de topraktan ciddi oranda besin maddelerinin uzaklaştırılması söz konudur. Uzun vadede toprak verimliliği için bu besin maddelerinin yerine konulması gerekmektedir. Organik üretimde topraktaki azot eksikliği rotasyonla yetiştirilen baklagillerle karşılanmakta iken diğer elementler toprak minerallerinin ayrışmasıyla ve yağışla yenilenmektedir. Fakat bütün bu girdilerle kaybolan besin maddelerinin tamamının karşılanması mümkün olmayacağı için toprak iyileştiricilerinin kullanımına gerek duyulur. Klasik yöntemler kullanılarak üretilen ürünlerin ihtiyaç duyduğu toprak besin seviyelerine kısa sürede suda eriyebilen gübre uygulamaları ile ulaşılabilen iken organik tarımda toprak verimliliği uzun zaman diliminde değerlendirildiğinden kullanılan besin elementleri yavaş eriyen türdendir.¹⁰⁴

18 Ağustos 2010'da Resmi Gazete'de yayınlanan "Organik Tarımın Esaslarına ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik" in 9.maddesinde organik bitkisel üretimde toprak koruma, hazırlama ve gübreleme kuralları belirtilmiştir.

3.4.2.Organik Tarıma Uygun Olmayan Araziler

Ana karayollarına 1 km veya daha yakın mesafeli tarım arazileri, çevre kirliliğinden şüphe edilen alanlar, ağır sanayi tesisleri, reaktörler, hidrolik ve termik enerji santrallerine, maden işletmelerine, kentsel atıkların toplu olarak döküldüğü alanlara 3 km veya daha yakın uzaklıklardaki alanlarda organik tarım yapılıp yapılmayacağına, konu uzmanlarının incelemeleri sonunda karar verilmektedir.¹⁰⁵

¹⁰³ Organik Tarımda N-P-K Değerlerini Anlamak, Tarım Gazetesi, 26.01.2009, http://www.tarimgazetesi.org/tg_app/?p=636, (22.12.2012).

¹⁰⁴ Süreyya Altunışık, Organik Tarımda Toprak Verimliliğinin Korunması, Gübreler ve Organik Toprak İyileştiricileri, 29.01. 2008, <http://www.bahcesel.net/feed/kutuphane/organik-tarim/6042-organik-tarimda-toprak-verimliliginin-korunmasi-gubreler-ve-organik-toprak-iyilestiricileri.txt>, (25.12.2012).

¹⁰⁵ Gökçe ve Usta, s.64.

3.4.3. Organik Tarımda Bitki Yetiştiriciliği ile İlgili Genel Kurallar

Organik tarla bitkileri üretimi yapılan alanlarda yüksek enerji tüketen ve çevre kirliliği yaratan hiçbir girdinin kullanılmaması gerekmektedir. Organik tarıma geçiş süreci, organik üretimin başlamasından, organik ürünün belgelendirilmesine kadar geçen dönemi kapsar. Belirtilen dönem tarla ürünleri için genel olarak, tarlanın işlenmesinden itibaren iki yıldır. Ancak geçiş süreci başlangıcından önce, aşağıdaki uygulamalar yapılmış ise geçiş süresi, denetlemeye yetkili kuruluşun izni ile kısaltılabilir.

- a) Bakir topraklarda üretim yapılacak olması,
- b) Geleneksel üretimde, organik tarımda izin verilen girdilerin kullanılmış olması,
- c) Önceki yıllarda, herhangi bir “Entegre Mücadele Teknik Talimatı”na uygun olarak “Entegre Mücadele Program”ı uygulanmış olması,
- d) Kullanılan zirai mücadele ilaçlarının parçalanma sürelerinin çok kısa olması,
- e) Toprağın önceki kullanım durumunun biliniyor olması gerekmektedir.¹⁰⁶

18 Ağustos 2010’da Resmi Gazete’de yayınlanan “Organik Tarımın Esaslarına ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik”in 8.maddesinde organik bitkisel üretim kuralları belirtilmiştir.

3.4.4. Organik Hayvancılık ile İlgili Genel Kurallar

Organik hayvancılıkla ilgili genel kurallar aşağıdaki gibidir:

- Organik hayvancılıkta tür seçimi yerel koşullar göz önünde tutularak yapılır, bu bağlamda hastalıklara dayanıklı tür ve ırk seçimine özen gösterilir.
- Organik işletmelerden getirilen ve organik yemlerle beslenen, genetik yapısı değiştirilmemiş, çevreye, iklim koşullarına ve hastalıklara dayanıklı hayvanlar damızlık olarak kullanılır.

¹⁰⁶ Kasap, s.28.

- Organik hayvan yetiştiriciliğinde tabii tohumlama esastır. Embriyo transferi yapılamaz. Damızlık hayvanlardan tamamen doğal yöntemler ile elde edilen, saklanan ve kullanılan sperma ile suni tohumlama yapılabilir.
- Organik hayvancılık yapacak işletmelerdeki hayvanlar, meralara, açık hava gezinti alanlarına veya açık alanlara erişebilmeli ve birim alan başına düşen hayvan sayısı, üretim birimindeki bitkisel üretime yeterli hayvan gübresi sağlayabilecek şekilde sınırlı olmalıdır.
- Organik hayvan üretiminde aynı üretim tesisindeki tüm hayvanların yürürlükteki mevzuat hükümlerine göre yetiştirilmesi gerekmektedir.¹⁰⁷

Organik çiftliklerde yetiştirilen hayvanlar kimyasal gübre ve pestisitlerin bulunmadığı organik yemlerle beslenirler ayrıca büyümeyi hızlandırıcı vb. maddeler de kullanılmaz. Bu nedenle organik çiftliklerde yetiştirilen hayvanlar kamuoyu tarafından sağlıklı ve güvenilir bulunmaktadır.

3.4.5. Organik Ürünlerin Ambalajlanması ve Etiketlenmesi Kuralları

Organik tarım ürünlerinin ambalajlanmasında uyulması gereken hususlar;

- Organik ürünler ambalajlanırken organik ürün özelliğinin bozulmamasına özen gösterilmelidir. Ürünlerin ambalajlanmasında pamuk ve keten bez torbalar, kağıt ve camdan üretilen malzemeler, tahta/odundan üretilen malzemeler, hasır malzemeler ile üretilen uygun kaplama maddelerinden oluşan malzemeler kullanılmalıdır.

- Organik ürün, plastik koruyucu ve metal kaplarla ambalajlanacak ise; kapların ürünle temas edecek yüzeyleri mutlaka organik madde ile kaplanmalıdır ve

¹⁰⁷ Vildan Karaarslan ve diğerleri, Türkiye’de Organik Hayvancılık, Türkiye 1. Organik Hayvancılık Kongresi Bildiriler Kitabı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Gümüşhane, 01-04.07.2010, s.21.

organik ürünlerin ambalajlanması sırasında ürünün organik niteliğini koruyacak bütün hijyenik tedbirlerin alınması gerekmektedir.¹⁰⁸

- Organik tarımsal faaliyetlerde geçiş sürecinin tamamlanmasının ardından elde edilen ürünler “organik ürün” şeklinde etiketlenmektedirler. Organik ürün etiketi; organik ürün ya da ambalajının üstünde bulunan, ürünü tanıtan ya da içindekini belirten herhangi bir kelime, ayrıntı, ticari marka, tescilli marka, sembol, resim, ilan ve tabela gibi yazılı/basılı bilgi ve materyaldir.¹⁰⁹

- Ürün etiketlerinde kullanılan organik, ekolojik ve biyolojik kelimeleri eşdeğerdir. Eğer ürün yönetmelik hükümlerine göre üretilmediyse ürünün organik ürün olduğu beyan edilemez, bio, biyo, eko, org ekleri yer alamaz, ayrıca organik ürün etiketini ve ambalajını çağrıştıracak özelliklere sahip olamaz.

Etiket üzerinde bulunması gerekli bilgiler;

- Ürün adı, sertifika statüsü belirtilmelidir.
- Kime ait olduğu belirtilmelidir.
- Ürünün üretim yeri belirtilmelidir.
- Ürünün hasat yılı, üretim ve son kullanma tarihi belirtilmelidir.
- Ürünün Yönetmelik’e uygun olarak üretilmiş olduğu belirtilmelidir.
- Yetkilendirilmiş kuruluşun adı, kod numarası, sertifika numarası ve logosu bulunmalıdır.
- Ürün içindeki maddeler, ağırlıklarının azalış düzenine göre liste halinde sıralanmalıdır.
- Ürünün menşei belirtilmelidir.
- İthal edilmiş ürünlerde Türkçe etiket bilgileri yer almalıdır.
- Yurt içinde pazarlanan organik ürünlerin üzerinde, Yönetmelik’te belirtilen şekilde organik ürün logosu bulunmalıdır.¹¹⁰

¹⁰⁸ Ayşe Kara, Organik Ürünlerin Pazarlanmasında Tüketicilerin Tutumlarının ve Tercihlerinin Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, 2007, s.59.

¹⁰⁹ Ersun ve Arslan, s.178.

¹¹⁰ İlbaş, s.216.

3.4.6. Organik Ürünlerin Depolanması, Taşınması ve Pazarlanması Kuralları

Organik ürünler depolanırken alanın geniş olmasına dikkat edilmelidir. Ayrıca başka maddelerle karışmasını önleyecek şekilde istiflenmeli ve korunmalıdır. Organik niteliklerin korunması için sıcaklık değerleri de hassasiyetle kontrol edilmelidir. Depolama sırasında hiçbir aşamada sentetik madde ve kimyasal ilaç kullanılmamalıdır. Depo alanlarındaki özelliklerin yani kapasite, depo yaşı, havalandırma özelliklerinin bulunduğu belgeler yıllık çizelgeler halinde hazırlanır. Bu çizelgeler kontrol ve sertifikasyon kuruluşlarına onaylatılır. Kayıtların bir nüshası yetkili kuruluş tarafından, diğer nüshası ise müteşebbis tarafından saklanır. Diğer tüm aşamalarda olduğu gibi depolama aşaması da kontrol ve sertifikasyon kuruluşlarının denetimi altında işlemektedir.¹¹¹

Organik ürünler taşınırken, müteşebbis taşıma işleminin (toptancı ve perakendecilerde dahil olma üzere) ürün içeriğinde herhangi bir karışıma mahal vermeyecek biçimde yapılmasını temin etmekle yükümlüdür. Kontrol sistemine dahil olan iki müteşebbis arasında kapalı olmayan araç konteyner veya paketlerin bir ya da birden çok sayıda nakliye işlemi, müteşebbis ismi, adres, ürün ismi, etiket bilgileri, yetkilendirilmiş kuruluş ismi, kod numarası gibi bilgileri içeren evraklarla beraber gönderici ve alıcıların yetkilisi veya yetkili kuruluş bilgisi ve onayıyla yapılmalıdır.

112

Organik ürünler taşınması diğer klasik ürünlere göre çeşitli farklılıklar arz etmekte olup bunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- Üreticinin ürünü taşıma koşulları kontrol ve/veya sertifikasyon kuruluşu tarafından önceden belirlenir.

- Organik ürünler otoyol kenarlarında bekletilmemelidir.

- Organik ürün yakıt kullanan bir araç ile taşınacak ise müteşebbisin gereken önlemleri alması gerekmektedir. Paketlenmemiş olarak tüketiciye ulaşan ürünler, yakıt kullanan araçlar ile taşınıyorsa çift muhafazalı kapalı kaplar ile taşınmalıdır.

¹¹¹ Dilara Ayla, Türkiye’de Organik Tarım, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Trabzon, 2011, s.36.

¹¹² Fatma Uzun, Organik Tarım Üretim ve İhracatı, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İktisat Anabilim Dalı, İstanbul, 2006, s.51.

- Organik ürünleri, toptancı ve perakendecilere yalnızca uygun paket ve konteynırlar ile kapalı biçimde, içindekilerin karışmasını önleyerek etiketlenmiş olarak taşıyabilirler. Organik ürünün taşınması sırasında Bakanlık'ın ilgili kurumundan yurtiçi dolaşım sertifikası alınmalıdır.¹¹³

Yönetmelik hükümlerince üretilmemiş ve organik hammadde ve/veya organik işlenmiş ürün olduğunu belirten “Ürün Sertifikası”na sahip olmayan hiçbir ürün organik ürün olarak pazarlanamaz. Organik ürün ticareti yapan müteşebbisler, her bir parti satışını “ Ürün Sertifikası” ile belgelendirmek zorundadırlar. Organik ürünler, organik ürün olduğu açıkça belirtilerek satılır. Organik ürünlerin, konvansiyonel ürünler ile karışmaması ve organik niteliğinin korunması organik ürün satışı yapan müteşebbisin yükümlüğüdür. Organik ürünler Türkiye iç piyasasında mutlaka Yönetmelik'te belirtilen logolardan birini taşımak zorundadır.¹¹⁴

3.5.TÜRKİYE'DE ORGANİK TARIMA VERİLEN DESTEKLER

Ülkemizde organik tarımın geliştirilmesi amacıyla doğrudan veya dolaylı destekler verilmektedir. Belirtilen destekler yıldan yıla farklılıklar gösterebilmektedirler. Ülkemizde organik tarım yapan üreticilere verilen destekler aşağıda belirtilmiştir;

- Düşük faizli krediler,
- Doğrudan gelir desteği,
- Çevre amaçlı tarımsal arazilerin korunmasına yönelik desteklerdir.

Organik tarım desteğinden faydalanmak isteyen üreticilerin başvuru süreci Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından aşağıda şekilde belirlenmiştir;

1. Organik tarım desteklemesinden faydalanmak istediklerine dair Başvuru Dilekçesini belirtilen süreler içerisinde Çiftçi Kayıt Sistemi'ne (ÇKS) kayıtlı olduğu İl/İlçe Müdürlüklerimize vermek zorundadır.
2. Başvuru konusu üretim ve parseller; başvuru sahibi üretici adına ÇKS ve OTBİS (Organik Tarım Bilgi Sistemi)' de kayıtlı olan, hasadı gerçekleştirilmiş, organik statüdeki üretim parselleri olması gerekmektedir.

¹¹³ Mehmet Marangoz, Organik Ürünlerin Pazarlanması, Ekin Basım Yayın, Ankara, 2008, s.116.

¹¹⁴ İbaşı, s.221.

3. Organik tarım desteğinden faydalanmak isteyen üreticilerimizin ilgili üretimlerinin, OTBİS kayıtlarında yetkilendirilmiş kuruluş tarafından kontrolünün yapılması ve belirtilen Yönetmelik hükümlerince kontrol sonucunun uygun bulunması ve OTBİS' e kaydedilmiş olması gerekmektedir.
4. Üretilen ürüne organik ürün sertifikası düzenlenmiş ve OTBİS' de kayıtlı olması zorunludur.
5. OTBİS'te bilgilerinin tamamlanması görev ve sorumluluğu başvuru sahibi çiftçiye aittir.¹¹⁵

Tablo 3: 2016 Yılı Organik Tarım Destek Miktarları

Organik Tarım Desteklemeleri	
Meyve, Sebze	70 TL/dekar
Tarla Bitkileri	10 TL/dekar
Anaç Sığır, Manda	150 TL/baş
Buzağı	50 TL/baş
Anaç Koyun, Keçi	10 TL/baş
Arılı Kovan	5 TL/kovan
Alabalık	0,35 TL/kg
Çipura, Levrek	0,45 TL/kg

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü.

3.5.1. Faiz İndirimli Tarımsal Krediler

Bir yıl süre ile çıkarılmış olan 25 Şubat 2004 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile organik tarımsal ürünleri ve girdileri üreten müteşebbislere tarımsal kredilere uygulanan cari faiz oranından % 60 indirimli olarak azami 3 yıl vadeli yatırım ve 1 yıl vadeli işletme kredisi kullanma imkanı sağlanmıştır.¹¹⁶

115 T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Organik Tarım Desteklemesi Başvuru Süreci <http://www.tarim.gov.tr/tr/organik-tarim/item/370-faiz-indirimli-tarimsal-krediler>, (07.01.2016).

116 Selçuk İpek ve Gözde Çil, Uluslar arası Ticari Boyutuyla Organik Tarım ve Devlet Destekleri, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi (5:1), 2010, s.154.

Bir yıl süre ile çıkarılmış olan bu karar daha sonraki yıllarda 5 yıl vadeli yatırım ve 1,5 yıl vadeli işletme kredisi kullanma imkanını da sağlayarak 2004-2011 yılları için uzatılarak devam ettirilmiştir. Düşük faizli selektif kredi imkanı uygulamaya konulmasıyla gerek organik tarımsal üretim yapacak gerekse organik girdi üretecek müteşebbisler de destekleme kapsamına alınmıştır. 2012 yılında da desteklemeler devam etmiştir. Cari faiz oranından %50 indirimli işletme ve yatırım kredisi imkanı sağlanmış işletme kredisinin 18 ay içinde, yatırım kredisinin 7 yıl içinde ödenmesi zorunluluğu getirilmiştir.¹¹⁷ 2016 yılında da cari faiz oranından %50 indirim yapılan işletme kredisi devam etmiştir. Kredi üst limiti 5.000.000 TL olarak belirlenmiştir.

3.5.2.Doğrudan Gelir Desteği

Tarım sektörünün ve kırsal alanlarının kalkınma hedef ve stratejileri doğrultusunda geliştirilmesi ve desteklenmesi için bitkisel üretimde bulunan çiftçilere “doğrudan gelir desteği” yapılacaktır. Her yıl yenilenen doğrudan gelir desteği ödemelerinden organik tarımsal faaliyette bulunan çiftçilerin faydalanabilmesi için, çiftçi kayıt sistemine dahil olmaları, kontrol ve sertifikasyon kuruluşlarından biriyle sözleşme yapıp, organik tarım bilgi sistemine dahil olmaları gerekir. Çiftçiler organik tarım yapıyor ve ilave doğrudan gelir desteği almak istiyorlarsa başvuruda bulunmaları gerekmektedir. Çiftçi müracaat bilgileri organik tarım bilgi sistemindeki bilgilerle karşılaştırıldıktan sonra çiftçi kayıt sistemindeki doğrudan gelir desteği esas toplam alanları geçmemek kaydıyla ilave doğrudan gelir desteği ödemesi yapılmaktadır.¹¹⁸

30.04.2005 tarih ve 25801 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “Bitkisel Üretimle İlişkili Olarak, Doğrudan Gelir Desteği Ödemesi Yapılmasına İlişkin Tebliğ” ile organik tarım üreticilerine doğrudan gelir desteğine ek olarak dekara 3TL ek destek ödenmesi sağlanmıştır. Bu kapsamda 2005 yılı için 1042 üretici 131275 TL, 2006 yılı için de 1536 üretici 351565 TL ilave destekten yararlandırılmıştır.

¹¹⁷ T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Faiz İndirimli Tarımsal Krediler, <http://www.tarim.gov.tr/tr/organik-tarim/item/370-faiz-indirimli-tarimsal-krediler>, (07.01.2013).

¹¹⁸ Uzun, s.53.

2007 yılı için dekar başına 5TL ilave doğrudan gelir desteği ödenmesi yapılarak 1615 üretici 653732,5 TL ek destekten yararlandırılmıştır.¹¹⁹

2016 yılında ise Çiftçi Kayıt Sistemi'ne ve Organik Tarım Bilgi Sistemi'ne kayıtlı olan üreticilerin geçiş süreci ve üzeri organik üretimleri için destekleme ödemesinin yapılmasına devam edilmiştir. Organik tarım desteği 4 kategori altında verilmektedir. Ödeme miktarları ; 1. Kategori üretime 100 TL/da, 2. Kategori üretime 70 TL/da, 3. Kategori üretime 30 TL/da, 4. Kategori üretime 10 TL/da şeklindedir.

3.5.3.Çevre Amaçlı Tarımsal Arazilerin Korunması Programını Tercih Eden Üreticilerin Desteklenmesi (ÇATAK)

“Çevre Amaçlı Tarımsal Arazilerin Korunması Programını Tercih Eden Üreticilerin Desteklenmesine” ilişkin 2008/14268 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı 14.11.2008 tarihli ve 27054 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Organik tarımın da yer aldığı 2.kategori çevre dostu tarım teknikleri ve kültürel uygulamalarına 135 YTL/da ödeme yapılması kararlaştırılmıştır.¹²⁰

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın 11.2.2011 tarihli ve “1430 sayılı istek yazısı” ile “5488 sayılı Tarım Kanunu”nun 19’uncu maddesi uyarınca, Bakanlar Kurulu’nca 14.2.2011 tarih ve 27856 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı’nda, organik tarım için aşağıdaki ek destekler sağlanmıştır.

Bitkisel üretimde çiftçi kayıt sistemine dahil olan ve değerlendirmelerin yapıldığı tarih itibari ile en az bir yıl süre ile Organik Tarım Bilgi Sistemi'ne kayıtlı olarak organik tarım yapan çiftçilere destekleme ödemesi yapılır. Büyükbaş, küçükbaş hayvan, arı ve su ürünleri yetiştiriciliğinde organik tarım yapan çiftçilere hayvancılık desteklemelerine ilave olarak belirlenen organik tarım destekleme ödemesi yapılır. Organik tarım ve iyi tarım uygulamaları yapanlara aşağıda belirtilen miktarlarda destekleme ödemesi yapılır.¹²¹

¹¹⁹ Rehber, s.249.

¹²⁰ Ersun ve Arslan, s.54.

¹²¹ Rehber, s.250.

Sıra no	Desteklemeler	Destek Miktarı
1	Organik Tarım(Bitkisel Üretim)	25TL/dekar
2	Organik Tarım (Hayvancılık ilave destekleme)	
	Anaç sığır	112,5 TL/baş
	Koyun-keçi	7,5 TL/baş
	Arı	3,5TL/kovan
	Alabalık	0,325TL/kg

Tablo 4: Organik Tarım ve İyi Tarım Uygulamalarında Yapılan Destekleme Ödemeleri

Sıra No	Desteklemeler	Destek Miktarı
1	Organik Tarım (Meyve, sebze)	35 TL/dekar
2	Organik Tarım (Tarla Bitkileri)	10 TL/dekar
3	Organik Tarım (Hayvancılık, Arıcılık, Su ürünleri)	Aldığı desteğe % 50 İlave
4	İyi Tarım Uygulamaları (Meyve, Sebze)	25 TL/dekar
5	İyi Tarım Uygulamaları (Örtü altı)	100 TL/dekar

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü.

3.6.TÜRKİYE’DE ORGANİK TARIMIN ZAYIF VE GÜÇLÜ YÖNLERİ

3.6.1.Türkiye’de Organik Tarımın Zayıf Yönleri

- Türkiye’de organik üretim alanında eğitim düzeyinin düşük olması organik tarımın gelişmesini engelleyen nedenlerden biridir. Kırsal bölgelerimizde özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nde okuryazarlık oranı düşüktür bu da devletin ve diğer kurum ve kuruluşların yeterli eğitim desteğini sağlayamamasına neden olmaktadır. Organik tarım ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmayan çiftçiler ve üreticiler organik tarımın getireceği fırsatları da anlayamamaktadır.

- Ülke genelinde çok küçük bir kesim organik tarım konusunda bilgi sahibidir ve organik tarım yapılan araziler de oldukça küçüktür. Arazilerin küçük ölçekli olması maliyetleri de yükseltmektedir.

- Organik gıda fiyatları konvansiyonel ürünlere göre daha yüksektir.
- Organik tarımla alakalı ulusal ve uluslararası düzeyde veri tabanı yetersizliği önemli eksiklikler arasında yer almaktadır.
- Organik tarım alanındaki yayın ve çalışma yetersizliği, hastalık ve zararlılara karşı dayanıklı çeşitlerin az olması, pazar sıkıntısı, iç ve dış pazarın dengeli gelişmemesi, ürün analizlerinin yapılabildiği akredite bir laboratuvarın olmaması gibi sorunlar diğer zayıf yönleri oluşturmaktadır.¹²²
- Organik tarımda üreticiler çoğunlukla ithal girdilerden yararlanmaktadır ve yerli girdilerin geliştirilebilmesi adına yapılan araştırma geliştirme çalışmaları yetersizdir.
- Organik tarımdaki desteklemeler konusunda istenilen düzeye ulaşamamaktadır.
- Organik tarım üreticilerinin örgütlenmesinde sorunlar yaşanmaktadır ve tüketiciler arasında da örgütlenme söz konusu değildir.
- Organik tarım ile ilgili teknik eleman eksikliği vardır ve organik tarım ile ilgilenen kesim çok küçüktür. Aynı zamanda organik tarım yapan üreticilerin bilgi ve eğitim düzeyi yeterli değildir.
- Yerel ar-ge faaliyetleri yetersizdir. Bu konu da yine hükümetin desteğine ve yönlendirmesine bağlı bir konudur ve bu konuda da bugüne kadar ciddi anlamda bir çalışma yapılmamıştır. Özellikle ülkemizin organik bitkisel ve hayvansal ürünler konusunda ürün haritalarının çıkarılması ve elde edilen ürünlerin ham olarak değil de işlenerek satılması konusunda ciddi eksiklikler vardır.
- Toplumda genel olarak çevre koruma bilinci henüz gelişmemiştir. Genel olarak çevre koruma bilinci eğitim seviyesi ile doğru orantılıdır. Bu nedenle eğitim seviyesi yükseldikçe bu bilinç de artacaktır.¹²³

¹²² Ersun ve Arslan, s.144.

¹²³ Marangoz, s.139.

3.6.2. Türkiye’de Organik Tarımın Güçlü Yönleri

- Organik tarım ürünleri emek yoğun işçilik gerektirmektedir ve Türkiye’de özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde, Karadeniz ve Akdeniz Bölgeleri’nin iç kesimlerinde çiftçilerin önemli bir bölümü düşük ücret ile çalışmaktadır.

- Türkiye’de tarım tam olarak modernize olmamıştır ve özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde ilkel yöntemlerle tarım yapıldığı düşünülürse organik tarıma geçiş daha kolay olacaktır.

- Uygun doğal koşullarda çeşitli ürünler yetiştirilebilir. Türkiye’nin pek çok bölgesinde iklim koşullarına göre farklı ürünlerin yetiştirildiği görülmektedir (Örneğin Güneydoğu Anadolu Bölgesi pamuk, fıstık ve sebze, Akdeniz Bölgesi sebze ve meyve, Trakya Bölgesi ayçiçeği ve buğday gibi. Bu ürünler bu bölgelerde organik yöntemlerle de üretilebilir).¹²⁴

- Türkiye’de çiftçiler sentetik kimyasalları nadiren kullanmakta veya hiç kullanmamaktadır. Bu durum organik tarıma geçişi kolaylaştırmaktadır.

- Ülkemiz fındık, incir, üzüm, kayısı gibi ürünlerde dünya üretiminde önemli bir yere sahiptir.

- Doğal kaynakların ve biyo-çeşitliliğin yüksek olması, toprak ve su kaynaklarının çok fazla kirletilmemiş olması, biyolojik çeşitlilik için uygun iklim ve ekolojik koşulların olması organik tarımı destekleyici klasik bilgi ve deneyime sahip olunması önemli avantajlar arasında yer almaktadır.¹²⁵

- Güneydoğu Anadolu Projesinin devreye girmesiyle tarıma yeni açılan alanlar organik tarıma geçişi kolaylaştırmaktadır.

- Türkiye’de yenilenebilir enerji kaynakları potansiyeli fazladır bu da organik tarım için avantaj oluşturmaktadır.

¹²⁴ Marangoz, s.136.

¹²⁵ Ersun ve Arslan, s.143.

3.7.EKOLOJİK TARIM ORGANİZASYONU DERNEĞİ

Son derece eski bir geçmişe sahip olan organik tarım düşüncesi zamanla uygulama alanı bulmuş ve bu hususla ilgili olarak günümüzde dünyanın pek çok ülkesinde pek çok farklı kuruluş ortaya çıkmıştır. Bu arada ülkemizde ilk kez 1980'lerin başında bazı kuruluşlarca ticari manada sözleşmeli çiftçiler ile organik tarım faaliyetleri gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Daha sonra organik tarım felsefesine inanan üretici, tüketici, araştırmacı ve teknik elemanların katılımıyla organik tarımın belirli bir organizasyon altında gelişimini sağlamak amacıyla bu konuda görev yapacak olan Ekolojik Tarım Organizasyon Derneği (ETO), 1992 yılında kurulmuştur.¹²⁶

Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği, günümüze dek ekolojik tarımın farklı alanlarında çok sayıda kurs, seminer, konferans ve panel düzenlemiş, fuarlara katılmış, eğitim materyalleri hazırlamış, 1999, 2001, 2006 ve 2010 yıllarında dört Türkiye Ulusal Organik Tarım Sempozyumu, 2010 ve 2013 yıllarında Türkiye Ulusal Organik Hayvancılık Kongrelerini düzenlemiş özellikle hassas alanlarda organik tarımın benimsenmesine ve kapasite geliştirmeye yönelik birçok ulusal ve uluslararası proje yürütmüş ve ortak olarak görev almıştır. Derneğin 2007 yılının başında seçilen yönetim kurulunun hazırladığı programda, organik tarımın tüm yurt genelinde geliştirilerek yaygınlaştırılması, organik ürün pazarının genişletilmesi, ülkemizin organik tarımla ilgili yurt içi ve yurt dışı etkinliklerde temsil edilmesi konuları öncelikle ele alınmıştır.¹²⁷

Derneğin Amaçları;

- Organik tarımın tüm yurt çapında tanıtılmasını, yayılmasını, sevdirmesini sağlamak ve konu ile ilgili araştırmaların yapılmasına katkıda bulunmak,
- Organik tarım alanında faaliyette bulunan kişiler, kurumlar ve kuruluşlar arasındaki faaliyetleri düzenlemek, bu alanda yapılan çalışmalarını teşvik etmek,

¹²⁶ İbrahim Kısmalı, Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği (ETO), (Ed. Uygun Aksoy ve Ahmet Altındişli) Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği, İzmir, 1996, s.123.

¹²⁷ Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği, Hakkımızda, http://www.eto.org.tr/?page_id=6, (09.12.2012).

- Organik ürünlerle alakalı iç/dış piyasanın sağlıklı gelişimine katkıda bulunup bunları denetlemek,

- Sertifikasyon ve teftiş süreçlerinde örgüt desteği sunmak, dernek logosunun iç/dış piyasalarda denetimli bir şekilde kullanılabilmesine imkan tanımak,

- Üretim, işletme ve pazarlama aşamalarında karşılaşılan tüm sorunların çözümünde yerli ve yabancı, özel ve tüzel, kişi ve kuruluşlar ile iletişimde bulunmak, inceleme yapmak, rapor düzenlemek ve kamuoyunu aydınlatmaktır. ¹²⁸

Dernek bu amaçlarını gerçekleştirmek için;

- Organik tarım alanında faaliyette bulunanların (üretici, tüketici, teknik eleman, işleyici ve tüccar) fonksiyonel niteliklerinin geliştirilmesine katkıda bulunacak her türlü seminer, toplantı, sempozyum, konferans ve inceleme gezileri düzenler, kurslar açar ve bu gibi yurtiçi/yurt dışı faaliyetlere katılır.

- Organik üretim ve ilgili alanlarda sivil toplum faaliyetlerinin etkin hale getirilmesi ve geliştirilmesine katkıda bulunmak adına bu konuda çalışmalarda bulunan üniversiteler, enstitüler, araştırma kuruluşları, özel ve resmi kişi ve kuruluşlar ile işbirliği yapar.

- Organik ürünlerin iç ve dış satışa yönelik tanıtımına katkıda bulunur ve tüketimini teşvik edici çalışmalar yapar. İlgili kanun ve yönetmeliğin yürütülmesi hususunda yetkili resmi kurum ve kuruluşlar ile ilişki kurar, talep edildiğinde söz konusu kurumların çalışmalarına katkıda bulunur ve gerektiğinde aktif rol alır. ¹²⁹

¹²⁸ Dabbert ve diğerleri, s.276.

¹²⁹ Özge Çiçekli, Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği, http://www.bfeu.eu/index.php?ind=downloads&op=download_file&ide=59&file=etotan305t305mfina1.pdf, s.3, (01.01.2013).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN ORGANİK TARIM İHRACATININ DÜNYA ORGANİK PAZARINDAKİ YERİ

4.1.DÜNYA ORGANİK PAZARI

4.1.1. Dünya Ticaretine Konu Olan Organik Tarım Ürünleri

Organik tarım veya ürün denildiği zaman ilk akla gelen gıda maddeleridir. Organik ürün üretimi, piyasa oluşumu ve hatta dünya organik ürün ticaretinin başlangıcının da gıda ürünlerine dayalı olduğu açık bir şekilde görülmektedir. Bununla birlikte son dönemlerde organik ürün çeşitlerinde ciddi bir artış gerçekleşmiş, gıda dışı organik ürünler de üretilerek piyasada yerini almaya başlamıştır. Bu hızlı değişim günümüzde de büyük bir ivmeyle artarak devam etmektedir.¹³⁰

Dünya ticaretinde organik ürün sayısı oldukça fazladır genellikle hayvansal ve bitkisel ürünler ile çeşitli içecekleri ve işlenmiş gıdaları içermektedir.

Dünya ticaretinde yer alan organik ürünler, genel anlamda yaş meyve ve sebzeler, et ürünleri, dondurulmuş gıdalar, kuru ve sert kabuklu meyveler, su ürünleri, bakliyat, tıbbi bitkiler, baharatlar, yağlar, şeker ve şekerli ürünler, özellikle ülkemiz için bal, peynir, un ve unlu mamuller gibi gıda ürünleridir; yine bunların içerisinde kahve ve çay ile meyve suları vardır.

Dünyada en çok talep gören organik ürünler ise şu şekildedir:

Büyük pazarlarda üretilmeyen tropik ürünler: Kahve, kakao, çay, tropik meyve ve sebzeler (hem taze hem de meyve suyu konsantresi olarak), baharatlı ve şifalı otlar, kuru meyve ve fındık. Bu ürünler çoğunlukla yarı işlenmiş veya yeniden paketlenmek üzere alınmaktadır.

Sezon dışı ürünler: Taze meyve ve sebze gibi ürünler. Bu ürünler büyük pazarlarda da üretilmektedir ancak ülkelerin yerel sezonları dışındaki dönemlerde dışarıdan alınmaktadır.

¹³⁰ Gök, s.17.

Sezon içi ürünler: Sebze ve meyveler. Talep çokluğu nedeniyle arz eksikliği olan firmalar sezon eksikliği ürünleri almaktadırlar.

Diğer Ürünler: Tatlandırıcılar, et, süt ürünleri, yumurta gibi hayvansal ürünler, alkollü içecekler, tahıllar ve kuru baklagiller, pamuk, kozmetik, boya maddeleri.¹³¹

4.1.2. Dünya’da Organik Tarım Ürünlerine Olan Talep

Gelişmekte olan ülkeleri organik tarıma yönlendiren nedenlerin başında kendi ülkesinde yeterince bulunmayan ya da üretilmeyen ürünleri ithal etmek isteyen ülkeler gelmektedir. Gelişmekte olan ülkeler söz konusu ihracat fırsatlarını kaçırmak istememektedirler. Gelişmiş ülkeleri organik tarıma yönlendiren neden ise tüketici talepleridir.

Dünya genelinde organik ürün talebini meydana getiren ülkelerin liderliğini satın alma gücü fazla, gelişmiş ülkelerin yapması organik ürün ihracatındaki hacmini daha da genişletmek isteyen bütün ülkelerin dikkatini çeken diğer önemli husustur.

Organik ürünlerdeki dünya piyasasının büyüklüğüne ve gelişme potansiyeline bakıldığında söz konusu ürünleri sunabilecek ülkelerin ciddi bir avantaja sahip oldukları ve bunları son derece büyük fırsatların beklediği görülmektedir. Nitekim yakın geçmişte milyon dolarlarla ifade edilebilen organik tarım ticareti 2000’li yıllardaki büyük gelişme trendiyle birlikte 2006 yılında kırk milyar dolarlık bir pazar haline gelmiştir. Sadece 2005-6 döneminde pazarın büyüme oranı %22 olmuştur.¹³²

2009 yılında organik tarım ticareti 50 milyar dolara, 2014 yılında ise 79 milyar dolara ulaşmıştır.

Organik ürünlerin tüketiciler tarafından talep edilmesinde kişisel sağlığa ve özellikle çocukların sağlığına verilen önem ilk sırada yer almaktadır. Organik hayvansal üretim, hayvanlara açık, havadar ve güneşli belirli bir alanın ayrılmasını öngördüğü ve hayvan refahını öncelikli ele aldığı için Avrupa’da hayvanseverler arasında tercihte ilk sıralara doğru yükselmektedir.¹³³

¹³¹ Kara, s.28.

¹³² Amarjit, s.55.

¹³³ Ertan İlder ve diğerleri, Ekolojik Tarımın Tarihçesi ve Gelişimi, (Ed. Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği), İmak Ofset, Ankara, 2012, s.6.

Dünya organik ürün satışlarında ilk sırada ABD yer almaktadır. ABD'deki satışlar içinde organik meyve ve sebze satışları önemli bir yere sahiptir. Organik ürünlerin fiyatlarının konvansiyonel ürünlere kıyasla daha fazla olması nedeniyle, çevre bilinci gelişmiş olan ve gıda kökenli hastalıklarla daha fazla karşılaşmış olan gelişmiş ülkelerde organik ürünler daha yüksek oranda talep görmektedir. Özellikle Avrupa'da "deli dana", şap gibi hayvansal kökenli gıdalarda ortaya çıkan hastalıklar nedeniyle Avrupalı tüketicilerin insan ve hayvan sağlığına zarar vermeyen, ekolojiyi kirletmeyen ürünlere olan talebi artış göstermiştir.¹³⁴

Organik ürün üretimini, gelişmiş ülkelerde (ABD, Kanada, Avustralya, Japonya vb.) iç pazar talebi, gelişmekte olan ülkelerde ise ihracat talebi artışı yönlendirmiştir. Avrupa'da organik ürün üretiminde Danimarka, İngiltere ve İsveç öncülük etmişlerdir. Genelde gelişmekte olan ülkeler, üretimi artırma ve dış satıma sunma çabası içinde iken gelişmiş ülkeler, bir yandan dış alım bir yandan da iç üretimleriyle iç pazar talebini karşılama eğilimi içerisindedir. Dolayısıyla gelişmekte olan ülkeler dış satım açısından birbirlerine rakip ülkeler iken, gelişmiş ülkeler hedef pazar konumundadır.¹³⁵

Tarımsal üretim maliyetinin gelişmiş ülkelerde yüksek olması sebebiyle konvansiyonel tarım ürünleri bile oldukça yüksek fiyatlara sahiptir. Gelişmekte olan ülkelerde ise organik üretim ile ilgili bazı verim sorunları yaşanmasına rağmen düşük maliyet sonucu hedef pazarlara giriş çok daha kolay gerçekleşmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin ihraç ettiği en önemli ürünler kahve, kakao, çay ve pamuktur. Bunları ıtri ve tıbbi bitkiler, meyve ve sebzeler takip etmektedir. Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin önemli ihraç ürünleri ise tahıllar ve sebzelerdir.¹³⁶

Yukarıda da ifade edildiği üzere organik ürünlere olan talep her geçen gün artmakta olup yaşanan bu artışın orta vadede de süreceği öngörülmektedir. Organik ürünlerdeki artan talebi karşılayacak olan satışların önemli bir bölümü Kuzey Amerika ve Batı Avrupa ülkelerinde gerçekleşmektedir. Aynı zamanda Avustralya

¹³⁴ Filiz Pekizoğlu, Organik (Ekolojik, Biyolojik) Tarımda Pazarlama, (Ed. Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği), İmak Ofset, Ankara, 2012, s.233.

¹³⁵ Nilgün Sarıkaya, Organik Ürün Tüketimini Etkileyen Faktörler ve Tutumlar Üzerine Bir Saha Çalışması, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (14) 2007 / 2, s.113.

¹³⁶ Pekizoğlu, s.233.

ve Güney Amerika ülkelerinde de organik ürün talebinde ve üretiminde artış yaşanmaktadır. Organik ürün piyasasındaki en büyük ithalatçı ülkeler AB ülkeleri, ABD ve Japonya'dır.¹³⁷

4.1.3. Dünya'da Üreticilerin Organik Tarımı Tercih Sebepleri

Neden çiftçilerin organik tarımı benimsedikleri birçok araştırmanın konusunu oluşturmaktadır fakat belirlenen motivasyon kaynakları çalışmadan çalışmaya değişmektedir. Genel olarak konvansiyonel tarımdan organik tarıma geçişte etkili unsurlar beş kategoride sınıflandırılabilir. Birincisi, toprak erozyonu ve hayvanların sağlığının kötüye gitmesi gibi konvansiyonel tarımda yaşanan geçmiş problemlere çözüm bulmaktır. İkincisi, mali nedenler, mevcut ekonomik problemlerin çözülmesi ve çiftliğin uzun dönemde varlığını koruyabilmesidir. Üçüncüsü, bazı kimyasal maddelerin uygulanması sonucu oluşabilecek sağlık problemlerinin engellenmesi gibi kişisel nedenler olabilmektedir. Dördüncüsü, felsefi, politik, dini veya çevrecilik gibi genel etmenlerdir. Son olarak, organik girdi satıcıları, aile üyeleri, arkadaşların teşvikleri ve organik tarım tanıtım toplantılarına katılım gibi sosyal çevreden gelen teşvikler de yapılan araştırma sonuçlarına göre önemli etkenler arasındadır.¹³⁸

Gelişmekte olan ülkelerin birçoğu organik üretimde bazı avantajlara sahiptir. İklimsel avantajlar ve gelişmekte olan ülkelerin geleneksel üretim sistemlerine sahip olmaları ilk avantajdır. İkinci olarak da kimyasal maddelerin daha az kullanılmasının yanı sıra toprağın gübrelenmesinin de organik tarıma daha uygun olarak yapıyor olmasıdır. Belirtilen avantajlar ülkelerin organik ürün üretimine daha kolay uyum sağlamalarına neden olmaktadır.¹³⁹

Geleneksel tarımdan organik tarıma geçişte Avrupa ülkelerindeki durum incelendiğinde bunun tabandan gelen bir yaklaşımla olduğu sonucuna varılmaktadır. Halen Avrupa Birliği'nde organik üretime geçiş sürecinde birim alan başına belirli bir destek sağlandığı için organik üretimin hızla yayılması sağlanmıştır. Ancak geçiş sonrası dönemde desteğin azaltılması veya kaldırılması, özellikle Portekiz, Fransa ve

¹³⁷ İpek ve Çil, s.141.

¹³⁸ Kürşat Demiryürek, Dünya ve Türkiye'de Organik Tarım, Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Yıl:1, Sayı:8, Ankara, 2004, s.64.

¹³⁹ Turhan, s.18.

İspanya’da organik tarım işletmelerinin sayısının azalmasına neden olmuştur. Ancak İsrail örneğinde ise organik üretimle ilgili özendirici politikalar veya yayım yerine üreticiden gelen bilinçli talebin üretime geçişte daha ön plana çıktığı görülmektedir.¹⁴⁰

Tarımsal ilaçların ve kimyasal gübrelerin hatalı kullanımları sonucunda yağmurlarla yıkanarak yer altı su kaynaklarına kadar inen kimyasallar, kaynaklara karışarak nitrat ve nitrit gibi sağlık açısından birçok risk taşıyan kirlenmeye neden olur. Yeraltı sularındaki nitrat kirliliği son yıllarda dünyada olduğu gibi ülkemizde de oldukça önem verilen bir sorun haline gelmiştir. Aşırı nitrat içeren yeraltı sularının içme suyu olarak kullanımı önemli sağlık sorunlarına sebep olmaktadır. Çoğunlukla altı aydan küçük bebeklerde görülen methemoglobinemi hastalığının sebebi nitrattır. Bunun yanı sıra nitratin sindirim sisteminde de kanser riskini artırdığına ve idrar yollarında rahatsızlıklara yol açtığına dair birçok bulgu mevcuttur.¹⁴¹

Konvansiyonel tarımda kullanılan kimyasal girdiler nedeniyle çevre kirliliği önemli bir boyut kazanmıştır. Ayrıca bilinçsiz uygulamalar sonucunda toprağın canlı tabakası yok olmaya başlamıştır. Kullanılan tarım ilaçları ve kimyasal maddeler yer altı ve yer üstü kaynaklarına bulaşmakta bu da tüm canlıların sağlığını tehdit etmektedir. Yoğun ve kontrolsüzce kullanılan kimyasallar tarım işçilerinin sağlığı üzerinde de olumsuz etki yaratmaktadır. Diğer yandan toprağın yanlış kullanımı erozyona neden olmaktadır. Doğal kaynakların ve yararlı türlerin hızla yok olmasının da etkisiyle yeni bir tarım anlayışı olan organik tarıma geçiş hızlanmıştır.

Son yıllarda insanlarda görülen metabolik bozuklukların nedenleri araştırıldığında ortaya çıkan çarpıcı sonuç; tarımsal üretimde kullanılan pestisitlerin, hem üretim aşamasında hem de elde edilen gıda maddelerinin tüketimi sonucunda organizmada kanserojen madde birikimine yol açtığını göstermektedir. Öncelikle amacın sağlık olduğu göz önüne alındığında organik tarım uygulaması oldukça önem kazanmaktadır.

Kronik etkilerinin yanında tarım ilaçlarının kullanımı sırasında, akut zehirlenme ve ölüm olayları da görülmektedir. Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre,

¹⁴⁰ Aydoğan, s.35.

¹⁴¹ Atilla Ertem ve Özge Çiçekli, Niçin Organik Tarım Yapmalıyız?, Türkiye IV. Organik Tarım Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Erzurum, 28.06-01.07.2010, s.172.

her yıl 500 bin kişi tarım ilaçları ile zehirlenmekte ve bunlardan 5 bini bu sebeple yaşamını yitirmektedir. Günümüzde ülkemizde de yaygın olarak kullanılan tarım ilaçlarının beyin, lenf kanseri ve lösemi yaptığına dair yayınlar giderek çoğalmaktadır.¹⁴²

Dünya nüfusunda meydana gelen hızlı artış ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler insanoğlunu tarımsal üretimde birim alanda olabildiğince fazla verimi en kısa zamanda elde etmeye yöneltmiştir. Bitki ve hayvanları hızlı bir şekilde büyütmek, zararlı böcekleri yok etmek ve hastalıkların önüne geçmek için kimyasallar ciddi düzeyde kullanılmaya başlanmıştır. Tüketilen bütün sebze ve meyvelerde bu kimyasalların kalıntılarının bulunma ihtimali son derece yüksek olup bunlar da insan sağlığını ve çevreyi negatif yönde etkilemektedir. Bu kalıntılar zamanla vücut yağlarında birikerek tümör oluşumuna, kadınlarda göğüs kanserine neden olabilmektedir.¹⁴³

Organik tarımda insan sağlığı üzerinde olumsuz etkisi olan sentetik tarım ilaçları, gübreler ve hormonlar kullanılmadığı için tüketicilere güvenle tüketebilecekleri ürünler sunulmaktadır. Üretim sırasında sentetik kimyasallar kullanılmadığı için tarım işçilerinin de sağlığı korunmaktadır. Organik tarımda fosil yakıtların yerine rüzgar ve güneş gibi yenilenebilir enerji kaynakları kullanılmaktadır. Ayrıca organik tarımda enerji tüketimi diğer üretim sistemlerine göre daha azdır.

Pek çok kez ifade edildiği gibi organik tarım diğer klasik tarım yöntemlerinden pek çok açıdan farklıdır. Organik tarım yenilenebilir kaynakların kullanımını, geri dönüşümü ve atıklardaki besin maddelerinin toprağa dönüşümünü desteklemektedir. Organik tarım zararlılarla ve hastalıklarla mücadele konusunda sentetik pestisit, kimyasal gübre, büyüme hormonları, antibiyotik ya da gen değiştirme uygulamalarının kullanılmasına karşı çıkmaktadır. Çevre ve insan sağlığı açısından son derece zararlı olan kimyasal mücadeleler ve verim artırıcı yöntemler

¹⁴² Merve Tuba Yavuz, Ekolojik Hayvansal Ürünler ve İnsan Sağlığı Üzerine Etkileri, Türkiye 1. Organik Hayvancılık Kongresi Bildiriler Kitabı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Gümüşhane, 01-04.07.2010, s.254.

¹⁴³ Mustafa Tayar, Organik Hayvansal Ürünler ve Gıda Güvenliği Açısından Önemi, Türkiye 1. Organik Hayvancılık Kongresi Bildiriler Kitabı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Gümüşhane, 01-04.07.2010, s.34.

yerine, organik üreticiler ekosistemin korunmasına ve kirliliğin azaltılmasına yardımcı olan teknikleri kullanmaktadırlar.¹⁴⁴

Son yüzyılda modern tarım anlayışı çerçevesinde pestisit ve gübre kullanımı; ekosistem çeşitliliği, yabani bitki ve hayvan çeşitliliği ile tarımsal genetik kaynaklar üzerinde olumsuz etkiler ortaya çıkarmıştır. Tarımsal ekosistemlerin sürekliliği ve biyolojik proseslerin geliştirilmesi esasına dayanan organik tarım metodu, biyolojik çeşitlilik üzerinde yer alan tehdidin ortadan kaldırılmasına önemli ölçüde katkı sağlamaktadır.¹⁴⁵

Konvansiyonel tarımda uygulanan monokültür üretim metodu ile aynı toprağa sürekli aynı ürünün ekilmesi toprağın sömürülmesine ve zamanla bir atık haline gelmesine neden olurken organik tarımda uygulanan münavebe yani ekim nöbeti metodu toprak sağlığını muhafaza etmenin yanı sıra verimliliğini de arttırmaktadır.¹⁴⁶

Organik tarım ile kooperatiflerde bir araya gelen küçük ölçekli üreticiler tarafından üretilen çok sayıda sertifikalı organik tarım ürünü ihraç edilmekte böylece ülke ekonomisine katkı sağlanmaktadır. Organik tarımda işletmeler ekim nöbeti gereği birden fazla ürünü aynı dönemde üretmektedir. Bu nedenle üreticiler pazar fiyatlarında yaşanan dalgalanmalardan olumsuz etkilenmemektedirler. Organik tarım sistemi ile müşteri talepleri önceden bilinerek ihtiyaçtan fazla üretim yapılmadığından üreticiye avantaj sağlamaktadır.¹⁴⁷

Organik tarımda kullanılan girdi maliyetlerinin az olması da üreticinin avantajlarından biridir. Ayrıca organik tarım yeni istihdam alanları yaratmakta bu durum köyden kente olan göçleri azaltmaktadır. Ekolojik tarım kırsal kalkınmanın önemli unsurlarından biridir çünkü söz konusu sistem katma değeri yüksek karlı ürünler sunmaktadır.

Pek çok ülkede organik tarıma yönelik ilgi finansal sermayeye daha az, doğal kaynaklara göreceli olarak daha fazla ihtiyaç duyulduğu için çoğalmaktadır ve oluşan bu ilgi küçük işletmeler arasında daha da yoğunlaşmaktadır. Yoksul ve küçük üreticiler için organik tarım, onları konvansiyonel tarımın borç tuzağından ve kısır

¹⁴⁴ Aydoğan, s.32.

¹⁴⁵ Gök, s.13.

¹⁴⁶ Ayla, s.7.

¹⁴⁷ Ertem ve Çiçekli, s.172.

döngüsünden kurtarabilecek bir alternatif üretim yöntemidir.¹⁴⁸ Organik tarım yöntemleri, gelenek ve üretim kültürlerine de yakın olduğu için gelişmekte olan ülkelerde nispeten daha kolay kabul görmektedir. Ayrıca, organik tarımsal üretim sürecinde zararlı otlarla mücadele için ilaç kullanımının yasak olması sebebiyle organik tarım, konvansiyonel tarıma göre çok daha fazla emek gerektiren bir yapıdadır.¹⁴⁹ Böylece organik tarımın kırsalda istihdam ve gelir yaratıcı dolayısıyla da kentsel alanlara göçü tersine çevirici etkisi ortaya çıkmaktadır.

4.1.4. Dünya Organik Tarım Ürünleri Pazarının Durumu

1999 yılında organik ürün satışları yaklaşık 15,2 milyar dolar iken 2010 yılı verilerine göre yaklaşık 59 milyar dolara yükselmiştir. Organik ürün pazarı yine 2010 yılı verileri dikkate alındığında yaklaşık 4 kat büyümüştür. 2014 yılı IFOAM-FIBL araştırmasına göre organik ürün satışlarının 79 milyar doları aştığı ve 1999 yılına göre 5 kattan fazla büyüdüğü görülmektedir. Kuzey Amerika ve Avrupa organik tarım pazarından elde edilen gelirin %90'lık payına sahiptirler. Afrika ve Latin Amerika gibi bölgelerde ise üretim genellikle ihracata yöneliktir. 2014 yılı verilerine göre kıta bazında en büyük organik ürün pazarları Kuzey Amerika (39,2 milyar dolar) ve Avrupa (34,7 milyar dolar)'dır. Ülke bazında ise en büyük organik ürün pazarları ABD (35,9 milyar dolar), Almanya (10,5 milyar dolar) ve Fransa (6,8 milyar dolar)'dır. Organik ürün pazarında ABD %43'lik, AB %38'lik, Çin %6'lık paya sahiptir.

Kişi başına düşen organik ürün tüketiminin en fazla olduğu bölge Avrupa kıtasıdır. Ülke bazında ise kişi başına düşen organik ürün tüketiminin en fazla olduğu ülkeler; İsviçre (293 dolar), Lüksemburg (217 dolar) ve Danimarka (215 dolar)'dır.

¹⁴⁸ Lukas Kilcher, "How Organic Agriculture Contributes to Sustainable Development", The World Of Organic Agriculture: Statistics and Emerging Trends 2005, Minou Youssefi & Helga Willer (eds), International Federation Of Organic Agriculture Movements (IFOAM) & Research Institute of Organic Agriculture (FIBL) yayını, Hollanda, 2005, s.48.

¹⁴⁹ Anna Maria Haring ve Daniela Vairo, "Organic Farming Policy Development in the EU: What Can Multi-Stakeholder Processes Contribute?", Food Policy No:34, School of Oriental and African Studies (SOAS) Publication, Kent, İngiltere, 2009, s.265.

1999-2014 yılları arası organik ürün pazarı incelendiğinde pozitif yönde bir büyüme gözlemlenmektedir ancak söz konusu büyümenin sürdürülebilirliği için aşılması gereken zorluklar mevcuttur. En büyük zorluk ülkeler arası ortak standartların oluşturulmasında yaşanmaktadır. Ülkeler arası standartların uyum eksikliğinin yanında organik sembol ve logolarla ilgili karışıklık yaşanmaktadır. AB ve ABD'de bile, organik ürünlerin birden fazla logosu ve simgesi olması yaygın bir durumdur. Bu logoların çoğalmasının tüketiciler arasında karışıklığa neden olacağı ve talebi daraltacağı endişeleri mevcuttur.

4.2. TÜRKİYE’NİN ORGANİK ÜRÜN İHRACATI

Organik üretim yapılan ülkede geçerli olan yasal düzenlemeler o ülkedeki pazara yönelik olurken ürünün başka bir ülkeye ihracatı söz konusu ise alıcı ülkenin yasal sistemine göre akredite olmuş kontrol kuruluşlarınca denetlenmesi ve sertifikalandırılması gerekir. Bazı ülkeler Avrupa Birliği’nin üçüncü ülke listesinde olduğu gibi eşdeğerlik vermektedir. Diğer ülkelerin yetkili makamlarınca akredite edilmiş (veya zorunlu koşulları yerine getirmiş) kontrol ve sertifikasyon kuruluşları tarafından verilen sertifikalar, bu ürünlerin söz konusu pazarlarda da organik olarak satılabilmesine olanak tanımaktadır.¹⁵⁰ 06.01.1996 tarih ve 22515 Resmî Gazete’de yayımlanan İhracat Yönetmeliği ve eki “Kayda Bağlı İhracat Listesi” çerçevesinde organik ürünlerin ihracatı kayda bağlanmış ve ihracata ilişkin bilgilerin bir merkezde toplanması amacı ile Ege İhracatçı Birlikleri koordinatör birlik olarak yetkili kılınmıştır. Bahsedilen nedenle, ihracata ait istatistikî veriler koordinatör birlik olan Ege İhracatçı Birlikleri kayıtlarından elde edilebilmektedir. Ancak organik üretimimizin çok büyük bir bölümü ihraç edilmesine rağmen Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından açıklanan üretim istatistikleri ile Ege İhracatçı Birlikleri tarafından açıklanan dış ticaret istatistikleri arasında önemli bir farklılık görülmektedir. Bunun sebebi organik tarım ürünleri ihracatının kayda bağlı olmasına karşın firmaların zaman zaman İhracatçı Birlikleri’ne bildirimde bulunmamasıdır. Ayrıca üretimde genelde hammadde esas alınırken ihracatta işlenmiş ürün (yaş, kurutulmuş, dondurulmuş ve diğer şekillerde işlenmiş ürün) değerleri yer alabilmektedir. Örneğin organik pamuk üretimi üretim istatistiklerinde yer alırken

¹⁵⁰ İter ve diğerleri, s.4.

iplik veya konfeksiyon olarak ihraç edilen mamul organik ürünlere ait veriler bulunmaktadır. Bu sebeplerden dolayı yapılan ihracatın tamamının istatistiklere yansıtılmadığı her fırsatta dile getirilmekte ve boşlukların giderilmesine yönelik kurumlar arası çalışmalar devam etmektedir. AB ülkeleri en önemli ihraç pazarlarımızı oluşturmaktadır. AB ülkeleri dışında, Kuzey Avrupa ülkeleri, ABD, Kanada ve Japonya da ülkemiz için çok önemli pazarlardır.¹⁵¹

4.2.1.İhracat Miktarları

Tablo 5: 2015 Yılında En Çok İhracatı Yapılan Organik Ürünler

ÜRÜN	MİKTAR (KG)	TUTAR (\$)
KURU ÜZÜM	4.239.709	13.929.996
İNCİR VE İNCİR ÜRÜNLERİ	2.635.537	14.302.456
MEYVE VE MEYVE ÜRÜNLERİ	2.032.516	7.532.608
FINDIK VE FINDIK ÜRÜNLERİ	1.559.420	20.577.959
KAYISI VE KAYISI ÜRÜNLERİ	1.154.778	8.785.504
MISIR VE ÜRÜNLERİ	1.100.000	502.700
MERCİMEK VE ÇEŞİTLERİ	283.322	563.226
NOHUT	200.870	300.586
SEBZE VE SEBZE ÜRÜNLERİ	52.011	397.649
SUSAM	32.825	151.742
TOPLAM	13.290.988	67.044.426
GENEL TOPLAM (DİĞER ÜRÜNLER DAHİL)	13.548.757	68.229.817

Kaynak: T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı.

Ülkemizde ihracatı en fazla yapılan organik ürünler başlıca kuru üzüm, incir ve incir ürünleri, meyve ve meyve ürünleri, fındık ve fındık ürünleri, kayısı ve kayısı ürünleridir. İhracatı yapılan ürünlere miktar olarak bakıldığında kuru üzüm 4.240 ton ile ilk sırada yer aldığını bu ürünü ise sırası incir ve incir ürünleri 2.636 ton ile meyve ve meyve ürünleri 2.033 ton ile fındık ve fındık ürünleri 1.559 ton ile takip etmektedir. İhracatın tutar olarak getirisine bakıldığında ise 20.577.959 \$ ile fındık ve fındık ürünleri ilk sırada yer alırken bu ürüne en yakın getiriyi sağlayan incir ve incir ürünleri 14.302.456 \$ ile takip etmektedir. Organik tarım ihracatında genel

¹⁵¹ Emre Bile ve diğerleri, Dünyada ve Türkiye’de Organik Tarım, (Ed. Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği), İmak Ofset, Ankara, 2012, s.35.

toplama bakıldığında 13.549 ton ihraç edilen üründen yaklaşık olarak 68.229.817 \$ getiri sağlandığı gözlemlenmektedir. Dünyadaki organik tarım ihracat pazarı 79 milyar dolara ulaşmışken Türkiye'nin söz konusu pazardan aldığı pay %0,1'in altındadır.

4.2.2.İhracatın Ülkelere Göre Dağılımı

Tablo 6: 2015 Yılında En Çok Organik Ürün İhracatı Yapılan Ülkeler

ÜLKE	MİKTAR (KG)	TUTAR (\$)
FRANSA	1.686.100	9.934.099
ALMANYA	1.489.618	9.813.859
İSVİÇRE	1.344.725	7.367.368
BİRLEŞİK KRALLIK	1.188.324	5.841.961
HOLLANDA	1.184.752	7.975.922
İSVEÇ	856.752	3.941.915
KANADA	685.747	2.863.551
İTALYA	330.908	3.049.469
BİRLEŞİK DEVLETLER	146.281	4.095.879
JAPONYA	132.473	931.026
TOPLAM	9.045.680	55.815.049
GENEL TOPLAM (DİĞER ÜLKELER DAHİL)	13.548.757	68.229.817

Kaynak: T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı.

Ülkemizdeki organik ürünlerin en çok ihraç edildiği ülkelere bakıldığında genel olarak Avrupa pazarına yönelindiği gözlemlenmektedir. Hem miktar olarak hem de kazanılan tutar olarak bakıldığında en çok organik tarım ihracatının yapıldığı ülkenin Fransa olduğu görülmektedir. Fransa'ya 1.686 ton organik ürün ihracatı yapılmış, 9.934.099 \$ gelir elde edilmiştir.

Fransa'yı miktar olarak bakıldığında sırası ile Almanya 1.490 ton, İsviçre 1.345 ton ile takip etmektedir. Tutar olarak bakıldığında ise Fransa'yı sırası ile Almanya 9.813.859 \$, Hollanda 7.975.922 \$ izlemektedir.

2014 yılında en çok organik ürün ihracatı yapılan ülke Almanya olmasına rağmen 2015 yılında Fransa olmuştur.

2015 yılı verilerine göre toplam 9.498 ton organik ürün ihracatı yapılmış olup, 58.230.113 \$ gelir elde edilmiştir.

4.2.3. Türkiye’de İhracata Bağlı Organik Tarım Sisteminin İşleyişi

Organik tarım sisteminin işleyişi aşağıda maddeler halinde verilmiştir.

1.İthalatçı firmanın organik ürün talebi üzerine, ihracatçı firma organik ürün üretmeyi kabul eden üreticiyi ithalatçı firmanın kabul ettiği veya anlaşmalı olduğu kontrol kuruluşuna teklif eder. ¹⁵²

2.Kontrol kuruluşu, ihracatçı tarafından önerilen üreticileri ziyaret eder ve üreticilere işletmede hangi ürünlerin yetiştirildiği, organik tarım yapılacak arazinin kaç parselden oluştuğu, arazinin toplam büyüklüğü ve organik üretim yapılacak arazi büyüklüğü, işletmede hayvancılık faaliyeti yapılıyor mu, eğer yapılıyorsa hayvanların cinsleri ve sayısı, organik tarım yapılacak üründe daha önce uygulanan kültürel işlemler, son 3 yıldır yetiştirdiği ürünlerde kullandığı gübreler ve uygulama zamanları, hasat miktarı, hasat zamanı ve hasattan sonra uyguladığı işlemler, organik tarımın yapılacağı tarla/bahçede başka bir bitki kültürünün bulunup bulunmadığı sorularını yöneltir. ¹⁵³

3.Bu sorular ile işletme hakkında bir bilgi sahibi olunduktan sonra üreticilerin tarla ve bahçesinden toprak, yaprak ve meyve örnekleri alınarak kimyasal madde-gübre-ilaç analizine tabi tutulur. Üreticinin arazisi ziyaret edilerek organik tarım yapılacak parselleri çizilir, komşu bahçede yapılan bir ilaçlamanın bulaşma tehlikesinin olup olmadığı belirlenir, su ağzları ve depoları incelenir. ¹⁵⁴

4.Olumlu sonuç alındığı durumda üreticilerle ihracatçılar arasında sözleşme yapılır.

5.Üretici tarla veya bahçesinde hiçbir kimyasal gübre, ilaç, hormon kullanmayacağını ve ihracatçının görevlendireceği Ziraat Mühendislerinin tavsiyelerine uyacağını taahhüt eder.

6. İhracatçı, üreticiye her türlü teknik yardım sağlayacağını, ürünün tümünü alacağını ve ürüne ek pirim vereceğini taahhüt eder. ¹⁵⁵

¹⁵² Okan Yılmaz, İlk Adım, <http://www.ilkadimdergisi.net/node/1018>, (10.01.2013), s.1.

¹⁵³ Yılmaz, s.1.

¹⁵⁴ Ekolojik Tarım Ne Demektir?, <http://www.sabitbilgi.com/2011/11/ekolojk-tarm-ne-demektr.html>, 20.11.2011, s.1, (25.02.2013).

¹⁵⁵ Genel Organik Tarım Bilgileri, <http://www.durumum.com/tarim/genel-organik-tarim-bilgileri-t12125.html>, (27.02.2012)

7.İthalatçı ve ihracatçı firmalar tarafından ortak kabul görmüş kontrol kuruluşunun elemanları, üreticiyi ilaçlama, gübreleme, hasat ve kurutma gibi kritik evrelerde, ihracatçıyı ise işleme ve depolama gibi işlemler sırasında habersiz olarak ziyaret eder. Kontrol kuruluşu üretici ve ihracatçıyı tüm safhalarda inceleme hakkına sahiptir.¹⁵⁶

8. Kontrol kuruluşunun uzmanlarının direktiflerine göre üretilen ürünlerin organik ürün standartlarına uygun olması halinde ilk ve ikinci yıllara ait ürün “geçiş döneminde organik ürün”, üçüncü yıla ait ürün ise “tam organik ürün” olarak nitelendirilir. Kontrol kuruluşunca organik olarak üretildiği belgelenen ürünler, ithalatçı tarafından kabul edilen sertifika kuruluşunca gerekli analizlere tabi tutulduktan sonra sertifikalandırılarak satışa sunulur. Organik üretim kurallarına uymayan üreticiler projeden çıkarılır.¹⁵⁷

4.2.4. Dış Ticarete İlişkin Sertifikasyon

Organik gıda ve girdi üreterek iç ve dış pazara sunacak müteşebbisin sağlamak zorunda olduğu belgeler;

1.İhracatta, “Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Koruma Kontrol Genel Müdürlüğü (KKGM) Gıda Güvenlik ve Gıda Sağlık Sertifikası”.

2.İthalatta Dış Ticaret Müsteşarlığı’ndan “İthalat Lisans Belgesi”, “KKGM Gıda Sağlık Sertifikası”.

3.”KKGM Gıda Sicili” ve “Üretim İzni”.

4.Kontrol ve/veya Sertifikasyon Kuruluşu (KSK) “İthalat ve /veya İhracat Sertifikası”.

5.Gıda ve yem için KKGM ve TÜGEM “Ürün Yurtiçi Dolaşım Belgesi”.

6.Gübre ve toprak iyileştiriciler için “TÜGEM Lisans Belgesi”.

7.Kontrol ve/veya Sertifikasyon Kuruluşu ile yapılan ürün ve girdi sertifikasyon sözleşmesi.

8.KSK, gerekli kontrolleri tamamladıktan sonra, organik gıda ve girdinin gelmiş olduğu aşamayı gösteren sertifikayı düzenler ve müteşebbise verir.¹⁵⁸

¹⁵⁶ Yılmaz, s.1.

¹⁵⁷ Zengin, s.59.

¹⁵⁸ İbaşı, s.206.

BEŞİNCİ BÖLÜM

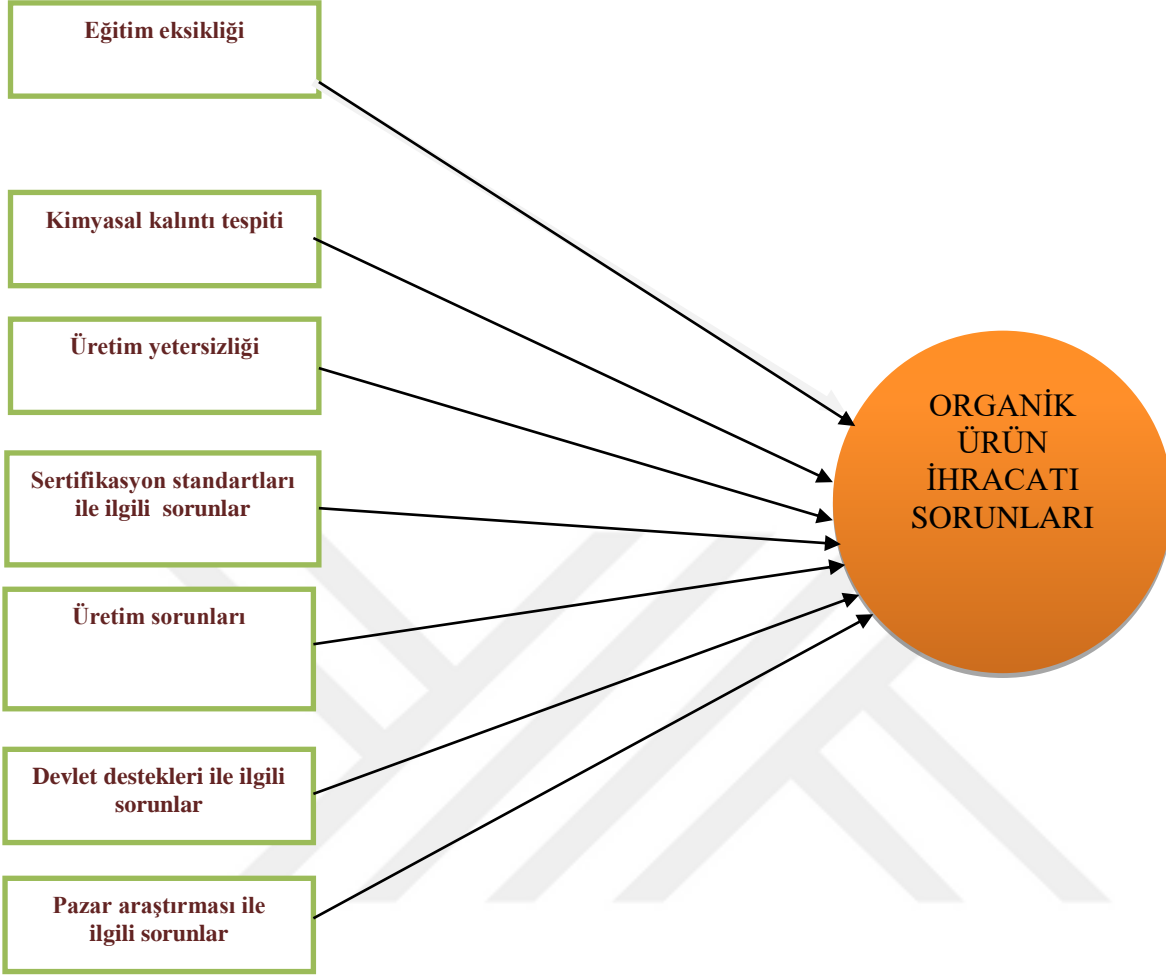
ORGANİK ÜRÜN İHRACATINA İLİŞKİN SORUNLARIN BELİRLENMESİ

5.1.ARAŞTIRMANIN KONUSU VE MODELİ

Bu çalışma Türkiye’de faaliyette bulunan organik ürün ihracatı yapan firmaların sorunlarının belirlenmesine yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmadaki esas amaç organik ürün ihracatını gerçekleştiren işletmelerin temel sorunlarının ve bu sorunların boyutlarının saptanmasıdır.

Organik ürün ihracatı yapan işletmelerin ihracat sorunlarının boyutları yedi alt boyutta değerlendirilmiştir. Bu boyutlar eğitim eksikliği (5 madde), kimyasal kalıntı tespiti (4 madde), üretim yetersizliği (3 madde), sertifikasyon standartları ile ilgili sorunlar (3 madde), üretim sorunları (4 madde), devlet destekleri ile ilgili sorunlar (3 madde) ve pazar araştırması ile ilgili sorunlar (2 madde) olmak üzere 7 alt boyuttan ve 29 alt yarıdan oluşmaktadır. Belirtilen kavramlar ve açıklamalar doğrultusunda oluşturulan araştırma modeli ve hipotezler aşağıda belirtilmiştir:

Şekil 25: Araştırma Modeli

5.2.HİPOTEZLER

5.2.1.Temel hipotez

H1: Organik ürün ihracatı yapan işletmelerin temel sorunlarının boyutları işletmelerin demografik özelliklerine göre anlamlı farklılıklar göstermektedir.

5.2.2.Alt hipotezler

H11: Firmadaki pozisyon değişkenine göre organik ürün ihracatı yapan işletmelerin temel sorunlarının boyutları farklılık göstermektedir.

H12: Eğitim durumu değişkenine göre organik ürün ihracatı yapan işletmelerin temel sorunlarının boyutları farklılık göstermektedir.

H13: Organik tarım sektöründe faaliyet gösterme yılı değişkenine göre organik ürün ihracatı yapan işletmelerin temel sorunlarının boyutları farklılık göstermektedir.

H14: Firmanın hukuki yapısı değişkenine göre organik ürün ihracatı yapan işletmelerin temel sorunlarının boyutları farklılık göstermektedir.

H15: İhracat konusunda çalışanların eğitim gereksinimi değişkenine göre organik ürün ihracatı yapan işletmelerin temel sorunları boyutları farklılık göstermektedir.

H16: Devlet desteklerinden yararlanma değişkenine göre organik ürün ihracatı yapan işletmelerin temel sorunlarının boyutları farklılık göstermektedir.

5.3.METODOLOJİ

Araştırma kapsamında Türkiye’de faaliyette bulunan ve organik ürün ihracatı gerçekleştiren işletmeler seçilmiştir. Veri toplama yöntemi olarak anket yöntemine başvurulmuştur. Araştırmaya 121 geçerli anket dahil edilmiştir. Anket formunun yapısı incelendiğinde 2 kısımdan oluştuğu görülmektedir. İlk bölümde ihracatı gerçekleştiren işletmelere yönelik genel işletme profillerini belirlemeye yönelik çoktan seçmeli soru formatında 17 soru sorulmuştur. İkinci bölümde yer alan sorular ise organik ürün ihracatçılarının temel sorunlarını tespit etmeye yönelik 31 yargıdan oluşturulmuştur. Anket formunun ilgili bölümlerinde kullanılan 5’li likert ölçeğe ilişkin kodlama ;

1= Kesinlikle Katılmıyorum, 2= Katılmıyorum, 3= Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum, 4= Katılıyorum, 5= Kesinlikle Katılıyorum şeklinde yapılmıştır.

Örnekleme yöntemi olarak veri toplama kolaylığından dolayı katılımcılar kolayda örnekleme yöntemine göre seçilmiştir. Araştırma kapsamında analiz edilen veriler 18.04-05.06.2015 tarihlerini kapsayan 47 günde toplanmıştır.

Veriler SPSS paket programı ile analize tabi tutulmuştur. Analiz yöntemleri olarak çoktan seçmeli sorulara frekans analizi, likert ölçekli sorulara faktör analizi ve organik ürün ihracatçılarının temel sorunlarının boyutları arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik korelasyon analizi kullanılmıştır. Demografik özelliklere göre organik ürün ihracatı yapan işletmelerin ihraç sorunları boyutlarının farklılık gösterip

göstermediğine ilişkin ise parametrik analiz yöntemlerinden bağımsız gruplar t testi ve anova analizi kullanılmıştır.

5.4.FREKANS ANALİZİ

Bu bölümde araştırmaya katılan organik ürün ihracatı yapan işletmelere ilişkin çoktan seçmeli tanımlayıcı soruların yüzdesel dağılımları yer almaktadır.

Tablo 7: Kuruluş Yılları

Firmanın Kuruluş Yılı			Firmanın Kuruluş Yılı		
Yıl	Sayı	Yüzde	Yıl	Sayı	Yüzde
939	1	0,83	1992	2	1,65
1940	1	0,83	1993	4	3,31
1946	1	0,83	1994	7	5,79
1950	1	0,83	1995	5	4,13
1956	1	0,83	1996	3	2,48
1962	2	1,65	1997	2	1,65
1963	1	0,83	1998	7	5,79
1970	1	0,83	1999	4	3,31
1972	1	0,83	2000	9	7,44
1978	1	0,83	2001	4	3,31
1980	2	1,65	2003	4	3,31
1981	1	0,83	2004	3	2,48
1982	1	0,83	2005	5	4,13
1983	3	2,48	2006	3	2,48
1986	6	4,96	2007	3	2,48
1987	4	3,31	2008	3	2,48
1988	2	1,65	2009	3	2,48
1989	2	1,65	2010	6	4,96
1990	4	3,31	2011	4	3,31
1991	4	3,31	Toplam	121	100

Yukarıdaki tablo incelendiğinde araştırmaya katılan işletmelerin kuruluşlarına ilişkin veriler yer almaktadır.

Tablo 8:Eğitim Durumu

Eğitim Durumu		
	Sayı	Yüzde
Lise	11	9,09
Yüksekokul	9	7,44
Lisans	59	48,76
Yüksek Lisans	41	33,88
Diğer	1	0,83
Toplam	121	100

Yukarıdaki tablo incelendiğinde araştırmaya katılan organik ürün ihracatı yapan işletmelerin çalışanlarının eğitim durumları; % 33 ile yüksek lisans mezunları, % 48 ile lisans mezunları, % 10 ile lise mezunları, % 7 ile yüksekokul mezunları şeklindedir. Buna göre organik ürün ihracatı yapan işletmelerin çalışanlarının genel olarak büyük çoğunluğu lisans ve yüksek lisans mezunu, yüksek eğitimlidir.

Tablo 9: Firmadaki Pozisyon

Firmadaki Pozisyon		
	Sayı	Yüzde
Şirket Sahibi	42	34,71
Genel Müdür	20	16,53
İhracat Müdürü	30	24,79
Diğer	29	23,97
Toplam	121	100

Yukarıdaki tablo incelendiğinde araştırmaya katılan organik ürün ihracatı yapan işletmelerin çalışanlarının; %34 ile şirket sahibi, % 16 ile genel müdür, % 24 ile ihracat müdürü ve % 23 ile diğer pozisyonlarda oldukları görülmektedir.

Tablo 10: Firmaların Organik Tarım Sektöründe Faaliyet Gösterdiği Yıl

Organik Tarım Sektöründe Faaliyet Gösterdiği Yıl		
	Sayı	Yüzde
1-4 yıl	27	22,31
5-9 yıl	53	43,80
10-14 yıl	24	19,83
15-19 yıl	10	8,26
20-24 yıl	3	2,48
25 yıl ve üzeri	4	3,31
Toplam	121	100

Yukarıdaki tablo incelendiğinde araştırmaya katılan organik ürün ihracatı yapan işletmelerinin organik tarım sektöründe en fazla % 43 ile 5-9 yıl, % 22 ile 1-4 yıl ve % 19 ile 10-14 yıldır faaliyette buldukları görülmektedir. Buna göre genel olarak işletmelerin organik tarım sektöründe yeni oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo 11: Firmadaki Çalışan Sayısı

Firmadaki Çalışan Sayısı		
	Sayı	Yüzde
1-9 kişi	23	19,01
10-19 kişi	31	25,62
20-29 kişi	22	18,18
30-39 kişi	15	12,40
40-49 kişi	3	2,48
50 kişi ve üzeri	7	22,31
Toplam	21	100

Tablo 11 incelendiğinde araştırmaya katılan organik ürün ihracatı yapan işletmelerin en çok % 25 ile 10-19 kişi, % 19 ile 1-9 kişi ve % 18 ile 20-29 kişi istihdam ettikleri görölmektedir.

Tablo 12: Firmanın Hukuki Yapısı

Firmanın Hukuki Yapısı		
	Sayı	Yüzde
Adi ortaklık	3	10,74
Limited	40	33,06
Anonim	68	56,20
Toplam	121	100

Yukarıdaki tablo incelendiğinde araştırmaya katılan organik ürün ihracatı yapan işletmelerin % 56'sı anonim şirket, % 33'ü limited şirket ve % 11'i ise adi ortaklık yapısında faaliyet göstermektedir.

Tablo 13:İhracat Departmanı

İhracat Departmanı Var mı?		
	Sayı	Yüzde
Evet	80	66,12
Hayır	41	33,88
Toplam	121	100

Yukarıdaki tablo incelendiğinde araştırmaya katılan organik ürün ihracatı yapan işletmelerin % 66'sında ihracat departmanı varken % 33'ünde ise ihracat departmanı yoktur.

Tablo 14: İhracat Faaliyetinde Bulunduğu Yıl Sayısı

İhracat faaliyetinde bulunduğu yıl sayısı		
	Sayı	Yüzde
1-4 yıl	29	23,97
5-9 yıl	34	28,10
10-14 yıl	31	25,62
15-19 yıl	16	13,22
20-24 yıl	8	6,61
25 yıl ve üzeri	3	2,48
Toplam	121	100

Yukarıdaki tablo incelendiğinde araştırmaya katılan organik ürün ihracatı yapan işletmelerin en fazla % 28 ile 5-9 yıldır ihracat faaliyetinde bulunduğu, % 25 ile 10-14 yıl ve % 23 ile 1-4 yıldır ihracat faaliyetinde bulunduğu görülmektedir.

Tablo 15:İhracat Yapılan Ülke Sayısı

İhracat Yapılan Ülke Sayısı		
	Sayı	Yüzde
1-4 ülke	30	24,79
5-9 ülke	42	34,71
10-14 ülke	30	24,79
15-19 ülke	6	4,96
20-24 ülke	2	1,65
25 ve daha fazla ülke	11	9,09
Toplam	121	100

Yukarıdaki tablo incelendiğinde araştırmaya katılan organik ürün ihracatı yapan işletmeler genel olarak % 34 ile 5-9 ülkeye, % 24 ile 1-4 ülkeye ve % 24 ile 10-14 ülkeye ihracat gerçekleştirmektedir.

Tablo 16: İhracat Sıklığı

İhracat Sıklığı		
	Sayı	Yüzde
Sürekli	67	55,37
Ürüne bağlı olarak mevsimsel	36	29,75
Ara sıra	17	14,05
Diğer	1	0,83
Toplam	121	100

Yukarıdaki tablo incelendiğinde araştırmaya katılan organik ürün ihracatı yapan işletmelerin % 55 ile büyük bir kısmı sürekli ihracat yapmaktadır.

Tablo 17: Organik Ürünler Dışında İhracat

Organik Ürünler Dışında İhracat Yaptığınız Ürünler		
	Sayı	Yüzde
Evet	91	75,21
Hayır	30	24,79
Toplam	121	100

Yukarıdaki tablo incelendiğinde araştırmaya katılan organik ürün ihracatı yapan işletmelerin % 75'i organik tarım ürünleri dışında da ürün ihraç ederken, % 25'i ise sadece organik tarım ürünleri ihracatı yapmaktadır.

Tablo 18: Eğitim Gereksinimi

Firma çalışanlarında eğitim gereksinimi var mı?		
	Sayı	Yüzde
Evet	92	76,03
Hayır	29	23,97
Toplam	121	100

Yukarıdaki tablo incelendiğinde araştırmaya katılan organik ürün ihracatı yapan işletmelerin % 76'sının çalışanları için özel eğitimlere ihtiyacı varken, %24'ü çalışanları için eğitimlere gerek olmadığını belirtmiştir.

Tablo 19:Eğitim Gereksinimi Duyulan Konular

Firma çalışanlarında eğitim gereksinimi duyulan konular		
	Sayı	Yüzde
Satış ve Pazarlama	51	42,15
Kalite	2	1,65
Muhasebe	5	4,13
Finansman	34	28,10
Toplam	92	76,03
Eğitim gereksinimi duymayanlar	29	23,97
Toplam	121	100

Eğitime ihtiyacı olduğunu belirten organik ürün ihracatı yapan işletmelerin bu gereksinimlerinin genel olarak % 42 ile satış ve pazarlama üzerine, % 28'i finans üzerine ve % 4'ü ise muhasebe konularında olduğu belirtmişlerdir.

Tablo 20: Devlet Destekleri

Devlet destekleri hakkında bilgi düzeyi		
	Sayı	Yüzde
Evet	90	74,38
Hayır	31	25,62
Toplam	121	100

Araştırmaya katılan organik ürün ihracatı yapan işletmelerin büyük bir çoğunluğu %74 ile devlet destek ve teşvikleri hakkında yeterli bilgi düzeyine sahip olduğunu belirtirken, %26'sı ise devlet destekleri hakkında yeteri kadar bilgi sahibi olmadıklarını belirtmiştir.

Tablo 21: Devlet Desteklerinden Yararlanma

Devlet desteklerinden yararlanıyor musunuz?		
	Sayı	Yüzde
Evet	83	68,60
Hayır	38	31,40
Toplam	121	100

Araştırmaya katılan organik ürün ihracatı yapan işletmelerin %68 ile büyük bir çoğunluğu devlet desteklerinden yararlanırken, % 32'lik kısmı devlet desteklerinden yararlanmamaktadır.

Tablo 22: Destek Türü

En çok hangi tür destekten yararlanıyorsunuz?		
	Sayı	Yüzde
Düşük Faizli Krediler	39	46,98
Doğrudan Gelir Desteği	27	2,53
Çevre Amaçlı Tarımsal Arazilerin Korunmasına Yönelik Destekler	17	20,48
Toplam	83	67,77
Devlet Desteklerinden Yararlanmayanlar	38	32,23
Toplam	121	100

Araştırmaya katılan organik ürün ihracatı yapan işletmelerin genel olarak en çok yararlandığı devlet destekleri %32 ile düşük faizli krediler, % 21 ile doğrudan gelir desteği ve % 14 ile çevre amaçlı tarımsal arazilerin korunmasına yönelik desteklerdir.

5.5.ORGANİK ÜRÜN İHRACATI YAPAN İŞLETMELERİN KARŞILAŞTIKLARI SORUNLARIN BOYUTLARINA İLİŞKİN FAKTÖR ANALİZİ

Organik ürün ihracatı yapan işletmelerin karşılaştıkları ana sorunlara ilişkin ölçeğin önem derecesi tablosu aşağıdaki gibidir.

	Ortalama	Std. Sapma
Ürünlerde kimyasal kalıntı tespit edilmesi firmanın imajını zedelemektedir.	4,31	0,85
Ürünlerde kimyasal kalıntı tespit edilmesi ülke imajını zedelemektedir.	4,26	0,87
Organik tarım konusunda eğitim seviyesi düşüktür.	4,21	0,81
Devletin kurum ve kuruluşları yeterli eğitim desteği sağlayamamaktadır.	4,18	0,85
Organik tarım alanındaki yayın ve çalışmalar yetersizdir.	4,12	0,86
Organik tarım ürünlerinde oluşan kimyasal kalıntılar ihracatı olumsuz etkilemektedir.	4,11	0,85
Organik tarım ile ilgili teknik eleman eksikliği vardır.	4,08	0,85
Analiz sonucunda kimyasal kalıntı tespit edilen ürünler geri önderilmektedir.	4,02	0,92
Organik tarıma geçen üretici sayısı azdır.	4,01	0,93
Ülke genelinde çok küçük bir kesim organik tarım ile ilgilenmektedir.	4,01	0,88
Organik tarım arazileri küçüktür.	3,98	0,96
Yerel girdilerin geliştirilebilmesi için gerekli olan araştırma geliştirme çalışmaları yetersizdir.	3,95	0,92
Organik tarım üretimi yetersizdir.	3,93	0,93
Sertifikasyon standartlarına uygun bulunmayan ürünler geri gönderilmektedir bu da firmayı zor durumda bırakmaktadır.	3,93	0,98
Organik tarım ile ilgili devlet destekleri yetersizdir.	3,86	0,96

Rakip ülkelerin işgücü maliyetlerinin düşüklüğü fiyat baskısı yaratmaktadır.	3,83	1,05
Desteklerden yararlanmak için gerekli olan bürokratik işlemler uzun ve yorucudur.	3,77	1,03
Ülkemizde organik tarım konvansiyonel tarım alanlarına yakın alanlarda yapılmaktadır.	3,63	1,04
Yabancı piyasalar ile ilgili ikincil kaynaklar yeterli değildir.	3,61	0,92
İthalatçı ülkelerin standartlarına uyum sağlamak maliyetlidir.	3,60	1,03
Devlet destekleri değişen koşullara göre güncellenmemektedir.	3,55	0,93
Organik hammadde temininde yetersizlik yaşanmaktadır.	3,40	1,22
Hastalık ve zararlılara karşı dayanıklı çeşitler azdır.	3,40	1,05
Ülkeler arası sertifikasyon standartlarının farkları her ülke için ayrı üretim yapmayı gerektirir.	3,40	1,05
Türkiye'de üretici organik tarım metoduna yabancıdır bu nedenle organik yetiştiricilik yaptığı alanlarda aynı zamanda yetiştirdiği diğer ürünlere kimyasallar uygulanmaktadır.	3,40	1,10
Devletin organik tarım destekleri kapsamında yaptığı ödemeler zamanında yapılmamaktadır.	3,25	0,97
Organik tarımda genellikle ithal girdi kullanılmaktadır.	3,03	1,11
Yabancı piyasalar ile ilgili araştırma yapmak maliyetlidir.	2,84	1,14
Ülkelerin sertifikasyon standartları net değildir.	2,79	1,30
Hedef pazar seçimi yüksek maliyetlidir.	2,57	1,10

Tüm maddelerin önem sıralamasına göre verildiği yukarıdaki tablodan araştırmaya katılan cevaplayıcıların organik ürün ihracatı yapan işletmeler ile ilgili sorunlara ilişkin yargılardan en fazla sorun olarak “Ürünlerde kimyasal kalıntı tespit edilmesi firmanın imajını zedelemektedir.” yargısı görülürken, en az sorun olarak “Hedef pazar seçimi yüksek maliyetlidir.” ifadesi görülmektedir. Bu ölçeğin genel olarak içsel tutarlılığı incelendiğinde % 87,2 ile oldukça yüksek bir tutarlılığa sahip olduğu görülmektedir.

Organik ürün ihracatı yapan işletmelerin karşılaştıkları ana sorunlara ilişkin ölçeği oluşturan soruların, araştırmaya katılan işletmelerin çalışanları tarafından kaç farklı alt boyutta algılandığını belirlemek için faktör analizi uygulanmıştır. Veri setinin faktör analizine uygunluğunun test edilmesi amacıyla, Bartlett küresellik testi ve Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği testi uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda KMO değeri 0,755 ile 0.50'nin üzerinde ve Bartlett testinin kuyruk olasılığının da 0.05 önem derecesinde anlamlı olduğu bu nedenle veri setinin faktör analizine uygun olduğu belirlenmiştir.

Faktörler	Maddeler	Faktör Yükleri						Cronbach Alpha(%)
Eğitim eksikliği	ee_1	0,841						0,83
	ee_2	0,751						
	ee_3	0,744						
	ee_4	0,664						
	ee_5	0,625						
Kimyasal kalıntı tespiti	kk_1		0,857					0,80
	kk_2		0,841					
	kk_3		0,665					
	kk_4		0,617					
Üretim yetersizliği	uy_1			0,831				0,84
	uy_2			0,806				
	uy_3			0,787				
Sertifikasyon standartları ile ilgili sorunlar	ss_1				0,766			0,70
	ss_2				0,758			
	ss_3				0,707			
Üretim sorunları	us_1					0,691		0,71
	us_2					0,672		
	us_3					0,645		
	us_4					0,553		
Devlet destekleri ile	dd_1						0,854	0,76
	dd_2						0,769	

ilgili sorunlar	dd_3							0,642		
Pazar araştırması ile ilgili sorunlar	pa_1								0,889	0,75
	pa_2								0,838	
	ÖZDEĞER	5,9	2,8	2,15	1,65	1,39	1,21	1,12		
	AÇIKLANAN VARYANS (%)	13,0	11,3	9,88	9,31	8,74	8,73	7,01		
	TOPLAM AÇIKLANAN VARYANS (%)	68,06								
Notlar: (i) Varimax Rotasyonlu Asal Bileşenler Analizi ii) KMO = 0.755, Barlett Testi =1227,563; p<.001										

Temel bileşenler yöntemi ile Varimax rotasyonu kullanılarak organik ürün ihracatında karşılaşılan sorunlar ölçeğine ilişkin verilen cevaplar analiz edilmiştir. Faktör analizi sonucunda 31 sorudan oluşan ölçeğin araştırmaya katılan organik ürün ihracatı yapan işletme çalışanları tarafından 7 alt boyutta algılandığı belirlenmiştir. Toplam açıklanan varyans, % 68,06 olarak bulunmuştur. Faktör yükleri ve uyum dereceleri düşük olan yargılar analizden çıkarıldıktan sonra faktörler sırası ile eğitim eksikliği (5 madde), kimyasal kalıntı tespiti (4 madde), üretim yetersizliği (3 madde), sertifikasyon standartları ile ilgili sorunlar (3 madde), üretim sorunları (4 madde), devlet destekleri ile ilgili sorunlar (3 madde) ve pazar araştırması ile ilgili sorunlar (2 madde) olarak adlandırılmıştır. Bu faktörlerin organik ürün ihracatında karşılaşılan sorunlar kavramını açıklamadaki katkıları sırasıyla %13,0, %11,3, %9,88, % 9,31, %8,74, %8,73, ve %7,01 olarak olmuştur.

Organik ürün ihracatında karşılaşılan sorunlar ölçeği boyutlarına ilişkin Cronbach Alpha değerleri sırasıyla yaklaşık olarak % 83, %80, %84, % 70, %71, % 76, ve %75 olarak bulunmuştur. Bu değerler %70'in üzerinde olduğu için faktörlerin altındaki maddelerin faktörü açıklamada güvenilir olduğu söylenebilir.

5.5.1.Fark Testleri

- Firmadaki çalışan pozisyonu değişkenine göre organik ürün ihracatı yapan işletmelerinin temel sorunları boyutlarının incelenmesi

Organik Ürün İhracatı Yapan İşletmelerin İhracat Sorunları Ölçeği Boyutları	Şirket Sahibi (n=42)		Genel Müdür (n=20)		İhracat Müdürü (n=30)		Diğer (n=28)		Anova Testi	
	Ort.	Std. Sap.	Ort.	Std. Sap.	Ort.	Std. Sap.	Ort.	Std. Sap.	F	p
Eğitim eksikliği	4,16	0,65	3,94	0,50	4,27	0,73	4,02	0,65	1,03	0,39
Kimyasal kalıntı tespiti	4,17	0,78	4,34	0,56	4,04	0,81	4,23	0,46	0,70	0,59
Üretim yetersizliği	4,08	0,77	4,07	0,75	3,93	0,90	3,81	0,85	0,68	0,60
Sertifikasyon standartları ile ilgili sorunlar	3,40	0,79	3,25	0,78	3,12	0,88	3,30	1,09	1,24	0,30
Üretim sorunları	3,30	0,82	3,66	0,72	3,27	0,67	3,38	0,88	1,07	0,37
Devlet destekleri ile ilgili sorunlar	3,67	0,74	3,43	0,77	3,46	0,87	3,43	0,86	0,59	0,67
Pazar araştırması ile ilgili sorunlar	2,44	0,99	2,73	1,03	2,63	0,93	3,14	0,98	2,37	0,06

Yukarıdaki tablo incelendiğinde organik ürün ihracat sorunları ölçeği boyutlarından eğitim eksikliği, kimyasal kalıntı tespiti, üretim yetersizliği, sertifikasyon standartları ile ilgili sorunlar, üretim sorunları, devlet destekleri ile ilgili sorunlar ve pazar araştırması ile ilgili sorunların boyutlarının ortalamalarının firmadaki çalışan pozisyonu değişkenine göre farklılık sergilemediği görülmektedir.

• Eğitim durumu değişkenine göre organik ürün ihracatı yapan işletmelerin temel sorunları boyutlarının incelenmesi

Organik ürün ihracatı yapan işletmelerin ihracat sorunları ölçeği boyutları	Lise (n=21)		Lisans (n=59)		Yüksek Lisans (n=41)		Anova Testi	
	Ort.	Std. Sap.	Ort.	Std. Sap.	Ort.	Std. Sap.	F	p
Eğitim eksikliği	4,09	0,52	4,21	0,70	4,04	0,64	0,75	0,56
Kimyasal kalıntı tespiti	3,48	1,07	4,27	0,66	4,21	0,56	3,62	0,01
Üretim yetersizliği	4,00	0,89	4,05	0,81	3,92	0,86	0,40	0,81
Sertifikasyon standartları ile ilgili sorunlar	2,79	0,90	3,41	0,78	3,26	0,93	1,43	0,23
Üretim sorunları	2,95	0,87	3,51	0,71	3,24	0,77	1,74	0,15
Devlet destekleri ile ilgili sorunlar	2,91	0,72	3,79	0,75	3,30	0,80	4,87	0,00
Pazar araştırması ile ilgili sorunlar	2,95	1,40	2,69	0,99	2,59	0,95	0,92	0,45

Yukarıdaki tablo incelendiğinde organik tarım ihracat sorunları ölçeği boyutlarından eğitim eksikliği, üretim yetersizliği, sertifikasyon standartları ile ilgili sorunlar, üretim sorunları ve pazar araştırması ile ilgili sorunlar boyutlarının ortalamalarının firmadaki çalışanların eğitim durumu değişkenine göre farklılık sergilemediği görülmektedir. Ayrıca kimyasal kalıntı tespiti ve devlet destekleri ile ilgili sorunlar eğitim durumu değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermektedir. Bu değişkenlik incelendiğinde kimyasal kalıntı tespiti değişkenine katılım düzeyi en yüksek grup lisans mezunları(4,27) bu grubu yüksek lisans(4,21) ve lise(3,48) grupları takip etmektedir.

- **Organik tarım sektöründe faaliyet gösterme yılı değişkenine göre organik ürün ihracatı yapan işletmelerin temel sorunları boyutlarının incelenmesi**

Organik Ürün İhracatı Yapan İşletmelerin İhracat Sorunları Ölçeği Boyutları	1-4 yıl (n=27)		5-9 yıl (n=53)		10-14 yıl (n=24)		15-19 yıl (n=10)		Anova Testi	
	Ort.	Std. Sap.	Ort.	Std. Sap.	Ort.	Std. Sap.	Ort.	Std. Sap.	F	p
Eğitim eksikliği	4,05	0,84	4,28	0,56	3,80	0,58	4,24	0,42	2,01	0,08
Kimyasal kalıntı tespiti	4,25	0,76	4,13	0,67	4,27	0,46	4,43	0,69	1,60	0,16
Üretim yetersizliği	3,89	1,00	4,10	0,77	3,83	0,74	3,83	0,93	0,68	0,64
Sertifikasyon standartları ile ilgili sorunlar	3,43	0,90	3,26	0,86	3,26	1,07	3,00	0,67	0,48	0,79
Üretim sorunları	3,19	0,88	3,48	0,77	3,48	0,63	3,18	0,85	1,03	0,40
Devlet destekleri ile ilgili sorunlar	3,63	0,69	3,51	0,79	3,49	0,80	3,50	1,28	0,15	0,98
Pazar araştırması ile ilgili sorunlar	2,80	1,08	2,65	0,94	2,83	0,86	2,55	1,26	1,09	0,37

Yukarıdaki tablo incelendiğinde organik ürün ihracatı sorunları ölçeği boyutlarından eğitim eksikliği, kimyasal kalıntı tespiti, üretim yetersizliği, sertifikasyon standartları ile ilgili sorunlar, üretim sorunları, devlet destekleri ile ilgili sorunlar ve pazar araştırması ile ilgili sorunlar boyutlarının ortalamalarının organik tarım sektöründe faaliyet gösterme yılı değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık sergilemediği görülmektedir.

• **Firmanın hukuki yapısı değişkenine göre organik ürün ihracatı yapan işletmelerinin temel sorunları boyutlarının incelenmesi**

Organik Ürün İhracatı Yapan İşletmelerin İhracat Sorunları Ölçeği Boyutları	Adi ortaklık (n=13)		Limited (n=40)		Anonim (n=68)		Anova Testi	
	Ort.	Std. Sap.	Ort.	Std. Sap.	Ort.	Std. Sap.	F	p
Eğitim eksikliği	3,54	0,61	4,30	0,51	4,13	0,68	7,29	0,00
Kimyasal kalıntı tespiti	4,17	0,52	4,20	0,85	4,17	0,62	0,03	0,97
Üretim yetersizliği	3,77	0,84	3,94	0,86	4,03	0,80	0,59	0,56
Sertifikasyon standartları ile ilgili sorunlar	3,28	0,89	3,29	0,97	3,25	0,86	0,03	0,97
Üretim sorunları	3,27	0,65	3,42	0,88	3,35	0,76	0,20	0,82
Devlet destekleri ile ilgili sorunlar	3,15	0,77	3,75	0,83	3,46	0,76	3,30	0,04
Pazar araştırması ile ilgili sorunlar	3,12	1,06	3,01	0,98	2,45	0,94	5,61	0,00

Yukarıdaki tablo incelendiğinde organik ürün ihracat sorunları ölçeği boyutlarından kimyasal kalıntı tespiti, üretim yetersizliği, sertifikasyon standartları ile ilgili sorunlar ve üretim sorunları boyutlarının ortalamalarının firmanın hukuki yapısı değişkenine göre farklılık sergilemediği görülmektedir. Ayrıca eğitim eksikliği, devlet destekleri ile ilgili sorunlar ve pazar araştırması ile ilgili sorunlar boyutları firmanın hukuki yapısı değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermektedir. Bu değişkenlik incelendiğinde;

✓ Eğitim yetersizliği boyutu için adi ortaklı yapısındaki işletmeler limited ve anonim işletmelere göre anlamlı farklılık göstermektedir.

✓ Pazar araştırması ile ilgili sorunlar boyutu için limited işletmeler anonim işletmelere göre anlamlı farklılıklar göstermektedir.

- İhracat konusunda firma çalışanlarında eğitim gereksinimi değişkenine göre organik ürün ihracatı yapan işletmelerinin temel sorunları boyutlarının incelenmesi

Organik Ürün İhracatı Yapan İşletmelerin İhracat Sorunları Ölçeği Boyutları	Evet (n= 92)		Hayır (n= 29)		Bağımsız Gruplar Arası t Testi	
	Ort.	Std. Sap.	Ort.	Std. Sap.	t	p
Eğitim eksikliği	4,18	0,61	3,92	0,76	1,878	0,063
Kimyasal kalıntı tespiti	4,21	0,69	4,08	0,69	0,899	0,371
Üretim yetersizliği	4,09	0,76	3,60	0,89	2,911	0,010
Sertifikasyon standartları ile ilgili sorunlar	3,39	0,82	2,87	1,01	2,792	0,006
Üretim sorunları	3,53	0,69	2,84	0,84	4,394	0,000
Devlet destekleri ile ilgili sorunlar	3,62	0,80	3,22	0,74	2,393	0,018
Pazar araştırması ile ilgili sorunlar	2,76	0,97	2,53	1,10	1,062	0,290

Yukarıdaki tablo incelendiğinde organik ürün ihracat sorunları ölçeği boyutlarından eğitim eksikliği, kimyasal kalıntı tespiti, üretim yetersizliği ve Pazar araştırması ile ilgili sorunlar boyutlarının ortalamalarının firmadaki çalışanların ihracat konusunda firma çalışanlarında eğitim gereksinimi olup olmama değişkenine göre farklılık sergilemediği görülmektedir. Ayrıca üretim yetersizliği, sertifikasyon standartları ile ilgili sorunlar, üretim sorunları ve devlet destekleri ile ilgili sorunlar boyutları firma çalışanlarında eğitim gereksinimi olup olmama değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermektedir.

- Devlet desteklerinden yararlanma değişkenine göre organik ürün ihracatı yapan işletmelerin temel sorunları boyutlarının incelenmesi

Organik Ürün İhracatı Yapan İşletmelerin İhracat Sorunları Ölçeği Boyutları	Evet (n= 83)		Hayır (n= 38)		Bağımsız Gruplar Arası t Testi	
	Ort.	Std. Sap.	Ort.	Std. Sap.	t	p
Eğitim eksikliği	4,19	0,62	3,98	0,72	1,626	0,106
Kimyasal kalıntı tespiti	4,21	0,63	4,10	0,79	0,855	0,394
Üretim yetersizliği	3,96	0,80	3,99	0,87	-0,170	0,865
Sertifikasyon standartları ile ilgili sorunlar	3,30	0,89	3,20	0,91	0,543	0,588
Üretim sorunları	3,43	0,69	3,22	0,97	1,349	0,180
Devlet destekleri ile ilgili sorunlar	3,51	0,86	3,55	0,67	-0,270	0,788
Pazar araştırması ile ilgili sorunlar	2,66	0,99	2,82	1,03	-0,810	0,419

Yukarıdaki tablo incelendiğinde organik tarım ihracat sorunları ölçeği boyutlarından, eğitim eksikliği, kimyasal kalıntı tespiti, üretim yetersizliği, sertifikasyon standartları ile ilgili sorunlar, üretim sorunları, devlet destekleri ile ilgili sorunlar ve pazar araştırması ile ilgili sorunlar boyutlarının ortalamalarının devlet desteklerinden yararlanma değişkenine göre farklılık sergilemediği görülmektedir.

5.5.2.Korelasyon Analizi

Korelasyon Analizi								
		Eğitim eksikliği	Kimyasal Kalıntı eksikliği	Üretim yetersizliği	Sertifikasyon standartları ile ilgili sorunlar	Üretim sorunları	Devlet destekleri ile ilgili sorunlar	Pazar araştırm ası ile ilgili sorunlar
Eğitim eksikliği	Pearson Correlation	1	0,320	0,491	0,148	0,174	0,248	0,053
	Sig. (2-tailed)		0,000	0,000	0,106	0,056	0,006	0,561
	N	121	121	121	121	121	121	121
Kimyasal kalıntı tespiti	Pearson Correlation	0,320	1	0,295	0,225	0,374	0,130	0,126
	Sig. (2-tailed)	0,000		0,001	0,013	0,000	0,156	0,167
	N	121	121	121	121	121	121	121
Üretim yetersizliği	Pearson Correlation	0,491	0,295	1	0,198	0,335	0,221	0,014
	Sig. (2-tailed)	0,000	0,001		0,029	0,000	0,015	0,881
	N	121	121	121	121	121	121	121
Sertifikasyon standartları İle ilgili sorunlar	Pearson Correlation	0,148	0,225	0,198	1	0,436	0,429	0,221
	Sig. (2-tailed)	0,106	0,013	0,029		0,000	0,000	0,015
	N	121	121	121	121	121	121	121
Üretim sorunları	Pearson Correlation	0,174	0,374	0,335	0,436	1	0,406	0,186
	Sig. (2-tailed)	0,056	0,000	0,000	0,000		0,000	0,041
	N	121	121	121	121	121	121	121

Devlet destekleri								
İle ilgili sorunlar	Pearson Correlation	0,248	0,130	0,221	0,429	0,406	1	0,143
	Sig. (2-tailed)	0,006	0,156	0,015	0,000	0,000		0,119
	N	121	121	121	121	121	121	121
Pazar araştırması								
İle ilgili sorunlar	Pearson Correlation	0,053	0,126	0,014	0,221	0,186	0,143	1
	Sig. (2-tailed)	0,561	0,167	0,881	0,015	0,041	0,119	
	N	121	121	121	121	121	121	121
**	Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).							
*	Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).							

Yukarıdaki tablo detaylı olarak incelendiğinde bağımsız değişkenler arasında pozitif anlamlı ilişkinin olduğu tespit edilmiş olmasına rağmen ayrıca korelasyon katsayıları 0,7'den küçük olduğu için bağımsız değişkenler arasında çoklu bağıntının olmadığına karar verilebilir. Yani bu ilişkilerin düzey ve yönlerinin yorumlanması istatistiksel açıdan anlamlıdır.

SONUÇ

Tarih boyunca insanoğlunun en önemli kaygısı beslenme olmuştur. İnsanoğlunun beslenme ihtiyaçlarını karşılamak için yaptığı tarımsal üretim insanlığın en eski faaliyetlerinden birisidir. Önceleri avcılık ve toplayıcılıkla karşılanan beslenme ihtiyacı daha sonra hayvan ve bitkilerin yetiştirilmesi ile karşılanmaya başlanmıştır. Ancak, beslenme ihtiyacı duyan nüfus arttıkça üretimi artırmaya çalışan insanoğlu, toprakla ilgili acı bir gerçekle yüz yüze kalmıştır; üretimin kaynağı olan toprağın gücü sınırlıdır ve ekildikçe gücünü yitirmektedir. Bu sebeple, insanoğlu daha verimli toprak arayışını tarih boyunca sürdürmüştür. Fakat dünya nüfusu arttıkça üreticiler dünyada kullanılabilir tarım alanlarının sınırlı olması nedeniyle işleyebildiği topraktan en yüksek verimi almaya çalışmışlardır. Ancak toprak, ürettikçe gücünü kaybeden ve verimi azalan bir kaynaktır. Kaybolan gücü yerine koymak için de gübre gibi destekleyici organizmalar kullanma zorunluluğu oluşmuştur.

Yirminci yüzyıl, bir yandan dünya nüfusunun hızla artmaya başladığı diğer yandan da doğal kaynakların azalmaya başladığı bir dönem olmuştur. Bunun sonucu olarak yer yer kendini gösteren açlık sorunu, özellikle savaş sonrası dönemlerde iyice ortaya çıkmaya başlamış, ülkeler açlık sorunuyla baş edebilmek için tarımsal üretimi artırma çabası içine girmişlerdir. Bu arayışların sonucu olarak ortaya çıkan 'yeşil devrim' olgusu ile birlikte, özellikle 1960'lardan itibaren, yapay girdilerin tarımsal üretimde kullanımı başlamıştır.

1980'li yıllara geldiği zaman tarımda arz açığı bilhassa gelişmiş ülkeler için sona ermiş hatta pek çok temel tarımsal üründe arz fazlası sorun olmaya başlamıştır. Yine bu dönemlerde belirgin biçimde ortaya çıkan bir gerçek, tarımdaki olumlu havanın değişmesine sebep olmaya başlamıştır. Özellikle yapay girdilerin yoğun bir biçimde kullanıldığı tarım alanlarında çevre, geri dönülmez bir biçimde tahrip olmakta ve doğanın dengesi bozulmaktadır. Üretimin monokültür biçiminde yapılmasının gen kaynaklarının erozyonuna neden olduğu, üretimde kullanılan kimyasal ilaçlar ve kimyasal gübrelerin yer altı sularına ulaşarak üründe ve çevrede neden olduğu kirlenmenin insan ve hayvan hayatını olumsuz etkilediği yine bu dönemde kanıtlanmaya başlanmıştır. Çevresel kirlenmenin ötesinde, kimyasal

girdiler kullanılarak yapılan konvansiyonel tarımın insan sağlığı üzerindeki çeşitli olumsuz etkileri de bu dönemlerde ortaya çıkmaya başlamıştır.

Tarımda yakalanan verimlilik artışı, o ülkenin kendi kendine yeterliliğinde önemli bir unsur olmuş ve bu durum sanayileşmeye geçmeyi kolaylaştırmıştır. Ancak sanayileşmiş ülkelerin kamuoyları ('deli dana' gibi yaşanan gıda skandallarının da etkisiyle), ülkenin gıda ürünlerinde kendi kendine yeterliliğini değil, tüketilen gıdanın kalitesini sorgulamaya başlamıştır. Bu olumsuzluklar karşısında başta Kuzey Avrupa ülkeleri olmak üzere, pek çok sanayileşmiş ülkede çevre konusunda hassas üreticiler, insanlarda ve diğer canlılarda olumsuz etkilere neden olmayan temiz üretim yöntemlerinin ve ürünlerin arayışına girmeye başlamışlardır. Bunun etkisiyle çevre ve insan dostu "organik (ekolojik, biyolojik)" tarım 1980'lerden itibaren hem talep hem de arz anlamında hızla yayılmaya başlamıştır. 1990'lı yıllardan itibaren de bu hızlı artış trendi devam etmiş ve sektör 2000'li yıllarla birlikte artık bir 'niş' pazar olmaktan çıkıp olgunlaşmamış bir sektör haline gelmiştir

Organik tarım ticaretinde özellikle AB ve Kuzey Amerika ülkelerinin alıcı olmaları ve bu ülkelerde söz konusu ürünlerde önemli boyutlarda arz açığı bulunması, gelişmekte olan ülkeleri bu pazarlardan pay almaya iten çok önemli bir unsurdur. Uluslararası pazarlarda oluşturduğu fırsatlar yanında, organik tarımın olanak tanıdığı diğer fayda, özellikle gelişmekte olan ülkeler için kendi kendine yeterlilik hedeflerine ulaşmada oynadığı roldür. Gelişmekte olan ülkeler birçok tarımsal girdide dışa bağımlıdır. Organik ürünlerin sayesinde ithal girdiler organik girdilerle ikame edilecektir bu durumda da dışa bağımlılık azalabilmektedir. Örneğin ithal kimyasal gübrelerin yerini hayvancılıkta doğal olarak üretilen yerel organik gübreler alabilmektedir. Dış ticaret açığına sahip pek çok az gelişmiş ülkede bu durum sınırlı döviz kaynaklarına olumlu etkide bulunmakta ve dolayısıyla bu ülkelerin döviz açığını azaltıcı bir etki yaratabilmektedir. Tüm bunlardan anlaşılacağı üzere organik tarımsal üretimin ekonomik açıdan kendi kendine yeterli bir toplum olabilme konusunda gelişmekte olan ülkelere önemli faydaları bulunmaktadır.

Organik tarım, pek çok gelişmekte olan ülke için, ekonomik ve ticari fırsat anlamına gelse de, özellikle gelişmiş ülkeler için çevreye duyarlı ve doğal kaynakların sürdürülebilirliğini sağlayan bir üretim şekli olması nedeniyle tercih

edilmektedir. Bu ülkeler, tarımsal üretimdeki artışların elde edilebilmesi için gübre ve ilaç kullanımının, ıslah çalışmalarının ve sulamanın en yoğun yapıldığı bölgelerdir. Yoğun kaynak kullanımını gerektiren konvansiyonel tarım nedeni ile oluşan toprak kaybı, toprak kirlenmesi ve yeraltı su kaynaklarının kirlenmesi gibi sorunların önüne organik tarım sayesinde geçilebilecektir. Gelişmiş ülkeler için, organik tarım, geri döndürülemez doğal kaynakların sürdürülebilirliğini sağlamak için elzem bir üretim şeklidir. Diğer taraftan gelişmekte olan ülkeler, çevreye zarar veren girdilere gelişmiş ülkelere göre daha geç ve nispeten daha az ulaştıkları için organik tarıma geçişte daha şanslı sayılmaktadırlar. Bu sebeple organik tarım üretiminin az gelişmiş ülkelerde özendirilmesi daha kolay olabilecektir.

Ancak, çevresel anlamda daha az kirli olma avantajı böyle kalacağı anlamına da gelmemektedir. Çünkü, gelir düzeyi düşük ve ekonomik problemleri ağır, fakir ülkelerde doğal kaynakların korunması adeta imkânsız hale gelmektedir. Bu ülkeler, döviz gelirlerini artırmak için daha fazla üretmeye çalışmakta ve bunun sonucunda doğal kaynaklarındaki tahribat daha yoğun yaşanabilmektedir. Aynı şekilde, fakir ülkeler, daha yüksek gelir elde etmek amacıyla da kirli endüstrilerin ülkelerine gelmesine daha sıcak bakmaktadırlar. Tüm bunlardan anlaşılacağı üzere, doğal kaynaklar ve organik tarım gibi doğal kaynakların sürdürülebilirliğini sağlayan üretim biçimleri başta Türkiye olmak üzere tüm ülkeleri organik tarıma geçişte önümüzdeki yıllarda oldukça zorlayan bir diğer unsur olacaktır.

Organik tarımın gerekliliğini gösteren bir diğer olgu da beslenme ve insan sağlığı ilişkisidir. Tarımsal ürünlerde verim artışı ve zararlılar ile mücadele için kullanılan kimyasal girdilerin çevreye olduğu kadar tüm canlılara olumsuz etkileri vardır. Özellikle üretimde zararlıların kontrolü amacıyla kullanılan pestisitlerin insan sağlığı için yarattığı tehditler son yıllarda çok artış göstermeye başlamıştır. İnsanoğlunun tükettiği gıdalardaki kalıntı oranları izin verilen limitlerin altında olsa dahi tüketilen pek çok gıdadan bu kalıntılar alındığı için günlük tüketilen toplam kalıntı miktarı yüksek olabilmektedir.

Tüm bunların ötesinde tarım ilaçları kümülatif nitelikli maddelerdir ve çok az alınsalar bile yağlı dokularda birikmektedirler. Bunun yanı sıra üretim aşamasında ürünün doğallığını bozan yalnızca pestisitler değildir. Kimyasal gübrelerle ve çeşitli hormonlara ek olarak işlenmiş tarım ürünlerinin raf ömrünü uzatacak ve

dayanıklılığını arttıracak pek çok koruyucu kimyasal katkı maddeleri de kullanılmaktadır.

Son yıllarda hemen hemen tüm ülkelerde müthiş bir ivme ile artan kanser vakalarının başlıca nedenlerinden bir tanesinin de tüketilen gıdalar olduğ, herkes tarafından kabul edilen bir gerçektir. Çünkü, kimyasallar sadece toprağa ve suya zarar vermekle kalmamakta yediğimiz besinleri ve tüm besin zincirini de kirletmektedirler. Tüm bu gelişmelere bağlı olarak ülkelerin sağlık harcamaları da içinden çıkılmaz bir hal almış bulunmaktadır. Bunun en önemli sebeplerinden biri de kanser tedavisinin uzun süreli ve çok yüksek maliyetli olmasıdır. Bu nedenle ülkelerin organik tarıma yaptıkları yatırımlar uzun vadede ülkelerin sağlık harcamaları üzerinde olumlu bir etki yapmaktadır. Bu yatırım sürecinde, konvansiyonel tarımda yeteri kadar ilerleyemediği için toprağı temiz kalmış pek çok az gelişmiş ülke önemli bir avantaja sahip olmaktadır. Diğer bir deyişle, az gelişmiş ülkeler bir anlamda az gelişmişliğin avantajlarına sahiptirler.

Bu çalışmada organik ürün ihracatı yapan işletmelerinin ihracatta karşılaştıkları sorunların boyutları tespit edilmiştir. Bu amaçla öncelikle demografik ve tanımlayıcı sorulardan oluşan 17 soru ile işletmelere yönelik genel bilgiler elde edilmiştir. Buna göre;

Genel olarak işletmelerin kuruluş yılları incelendiğinde araştırmaya katılan işletmelerin 1939'dan 2011'e kadar geniş bir yelpazede kurulmuş işletmeler olduğu görülmektedir. Yani sektörde oldukça tecrübeli işletmelerin yanı sıra yeni işletmelerde araştırmaya dahil edilmiştir. Bunun amacı yeni ve eski işletmelerin genel olarak karşılaştıkları sorunların farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesidir.

Araştırmaya katılan cevaplayıcılar incelendiğinde genel olarak en az müdür pozisyonundaki çalışanlardan oluşmaktadır. Yani organik ürün ihracatı yapan işletmelerde işle ilgili sorumluluğu yüksek ve sorunlara vakıf bir cevaplayıcı kitlesi ile çalışılmıştır.

Organik tarım uzun bir geçmişi olan bir sektör değildir. Küresel ısınma, hormonlu gıdaların yaygınlaşması ve sağlık açısından daha bilinçlenmiş yeni bir neslin ortaya çıkması ile son yıllarda popüleritesi artmış bir sektördür. Bu sektörde var olmak isteyen Türk işletmeleri de ortalama olarak son 10-15 yıldır bu sektörde faaliyet göstermektedirler.

Çalışan sayıları işletmelerin genel olarak büyüklükleri ve kurumsallıkları açısından bilgi veren değişkenlerdir. Bu bağlamda araştırmaya dahil olan firmalar incelendiğinde genel olarak küçük ölçekli bir yapıda faaliyet göstermektedirler. Bu işletmeler genel olarak limited ve anonim şirket yapısında faaliyet göstermektedirler.

Araştırmaya konu olan organik ürün ihracatı yapan işletmelerin büyük bir kısmının ihracat departmanı bulunmaktadır. İşletmeler organik tarım sektöründe faaliyette buldukları yıla paralel olarak ihracatta da faaliyette bulunmaktadır. İhracat yapılan ülke sayısı incelendiğinde ise işletmeler genel olarak az sayıda ülkeye ihracat gerçekleştirmektedirler.

İşletmeler büyüyebilmek ve daha etkin faaliyette bulunabilmek için genel olarak büyük bir oranda çalışanlarının eğitime ihtiyacı olduğunu belirtmişlerdir. Bu eğitimlerin de genel olarak satış ve pazarlama destekli olması gerektiği ortaya çıkmıştır. Ürünlerini kalite standartlarında üreten işletmeler ürünlerini daha etkin pazarlayabilecek ekiplere ihtiyaç duymaktadırlar.

Bu işletmelerin büyük bir kısmı devlet teşviklerinden yararlanarak faaliyette bulunmaktadır. Türkiye'nin genel problemi olan sermaye eksikliği bu sektörde de mevcuttur. Bu bağlamda devlet teşviklerinden genel olarak düşük faizli kredilerden yararlanılmaktadır.

Organik tarım işletmelerinin karşılaştıkları ana sorunlara ilişkin ölçeği oluşturan soruların, araştırmaya katılan organik tarım işletmesi çalışanları tarafından kaç farklı alt boyutta algılandığını belirlemek için faktör analizi uygulanmıştır. Organik tarım işletmelerinin ihracat sorunları yedi alt boyutta değerlendirilmiştir. Bu boyutlar; eğitim eksikliği(5 madde), kimyasal kalıntı tespiti (4 madde), üretim yetersizliği (3 madde), sertifikasyon standartları ile ilgili sorunlar (3 madde), üretim sorunları (4 madde), devlet destekleri ile ilgili sorunlar (3 madde) ve pazar araştırması ile ilgili sorunlardır (2 madde). Bu yedi alt boyut 29 alt yargıdan oluşmaktadır. Ölçek güvenilirleri incelendiğinde; Cronbach Alpha değerleri sırasıyla yaklaşık olarak % 83, %80, %84, % 70, %71, % 76, ve %75 olarak bulunmuştur. Bu değerler %70'in üzerinde olduğu için faktörlerin altındaki maddelerin faktörü açıklamada güvenilir olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan cevaplayıcıların çalıştıkları pozisyona göre organik tarım işletmelerinin sorunları anlamlı farklılıklar içermemektedir. Yani genel olarak ihracat

problemleri her pozisyondaki işletme çalışanı tarafından benzer şekilde algılanmaktadır. Bu nedenle sektörün genel olarak ortak problemlerinin olduğu ve bu problemlere ortak çözümlerin aranması gerektiği söylenebilir.

Eğitim durumu değişkenine göre farklılıklar incelendiğinde kimyasal kalıntı ile ilgili sorunlar ve devlet destekleri ile ilgili boyutlarda anlamlı farklılıklar mevcuttur. Bu nedenle işletmelerin bu boyutlarda farklı özellikleri ve öncelikleri olduğu dikkate alınarak hem kimyasal kalıntı tespiti ile ilgili sorunların hem de devlet desteklerinin çözümleri ile ilgili ürün çeşitlenmesi sağlanabilir.

Sektör tecrübesine göre organik ürün ihracatı yapan işletmelerin ihracat sorunları boyutları incelendiğinde anlamlı bir farklılık işletmeler arasında mevcut değildir. Yani genel olarak tecrübeden bağımsız organik ürün ihracatı yapan işletmelerin ortak sorunlar yaşadığı ve ortak çözümler geliştirilmesi gerektiği söylenebilir.

İşletmelerin hukuki yapılarına göre farklılıklar incelendiğinde ise devlet destekleri ile ilgili boyut ve pazar araştırması ile ilgili boyut açısından anlamlı farklılıklar söz konusudur. Organik tarım işletmelerine verilen devlet teşviklerinde işletmenin büyüklüğü ve hukuki yapısının göz önünde bulundurulması fayda sağlayabilir.

Organik ürün ihracatında karşılaşılan sorunlara ilişkin farklılıklar eğitim ihtiyacına göre incelendiğinde ise üretim yetersizliği, sertifikasyon standartları, ürün yetiştirme ile ilgili sorunlar boyutları anlamlı farklılıklar göstermektedir. Buna göre işletmelere kaliteli ürün üretimi, sertifikasyon ve ürün yetiştiriciliği ile ilgili eğitimlerin verilmesi önemli faydalar sağlayabilir.

Devlet desteklerinden yararlanma açısından işletmeler arasında anlamlı farklılıklar söz konusu değildir. Yani düşük faizli kredi kullanma ve sermaye desteği bütün işletmeler için gerekli ve ortak bir sorundur.

Araştırmadan elde edilen bulguların literatür ışığında değerlendirilmesi sonucunda aşağıdaki öneriler getirilmiştir:

- Organik tarımın planlanıp uygulanmasında tüm dünyada geçerli genel bilgilerin dışında, bölgelere uygun türlerin seçilmesi, faydalı böceklerin tespit edilmesi vs. gibi bölgesel araştırmaların yapılmasına ihtiyaç vardır. Bu sebeple, organik üretime yönelik araştırmaların devlet tarafından yapılması ve/veya

desteklenmesi büyük önem arz etmektedir. Devletin bu noktada üzerine önemli görevler düşmektedir. Devlet, öncelikle organik tarım konusunda araştırmalar yürüten ve yürütme kapasitesine sahip üniversiteler, TÜBİTAK ve ilgili diğerkuruluşlara maddi destekler sağlayarak bu araştırmaların gelişimini sağlayabilir. Aynı şekilde devlet, Tarım Bakanlığı'na ait TAGEM ve TUGEM gibi merkezlerde de bu araştırmaların yapılması için çeşitli olanaklar sağlayabilir.

- Organik tarımın gelişmesi için öncelikle kapsamlı bir sektör stratejisi, ulusal programı hazırlanabilmesi ve devletin sektörde aktif bir yönlendirici olabilmesi için ilgili tüm üretici ve üretimle ilgili bilgileri içeren bir kayıt sistemi oluşturması gerekmektedir. Tarım sektöründe yeterli kayıtların olmamasının yarattığı sorunları Tarım Bakanlığı günlük politikalarında yaşamaktadır. Benzer sıkıntıların henüz daha olgunlaşma aşamasında olan organik tarım sektörü için yaşanmaması oldukça önemlidir.

- Kamunun üzerinde durması gereken diğerk bir politika alanı üreticilerin ürünlerini birlikler aracılığı ile katma değeri yüksek bir şekilde pazarlayabilmesi için üreticilerin ve birliklerin teşvik edilmeleridir. Bu yöntem üreticilere sağlanan kazançların ve üreticilerin pazarlama kapasitelerinin artması anlamına gelmektedir. Günümüzde özellikle büyük şehirlerde egemen bir güç olmaya başlayan süper market zincirlerinin pazarlama kanallarına dâhil olmak ve sürdürülebilir bir şekilde mal tedariki için üreticilerin bireysel çabalarının ötesinde birlik ve kooperatifler aracılığı ile ürünlerini pazarlamaya çalışmalarını mevcut genel tarım sistemindeki tecrübeler de düşünüldüğü zaman kesinlikle devlet tarafından teşvik edilmeli ve zorlanmalıdır.

- Tarımsal ürünlerin, işlendikleri zaman elde edecekleri katma değer de düşünüldüğünde devletin üreticilerin ürünlerini işlenmiş bir şekilde pazarlayabilmesi için 'ürün işleme kapasitesini arttırıcı' devlet desteği sağlanması konusunu da düşünmesi gerekmektedir. Bu noktada, bazı ülkelerde olduğu gibi çeşitli krediler, vergi kolaylıkları vb. araçların kullanılması mümkündür. Destekler sağlanırken çevresel yönden hassas bölgelerin seçilmesi ve desteklerin öncelikle oralara yönlendirilmesi konusunun da karar vericiler tarafından düşünülmesi gerekmektedir. Konvansiyonel tarım tekniklerine uzun yıllardır yoğun bir şekilde maruz kalan ve verimlilik yönünden kaybedilme riski yüksek olan bölgelere öncelik verilmelidir.

- Türkiye’de organik pazarı canlandırmak ve talebi artırmak amacı ile kamu kurumlarının ve belediyelerin organik ürünleri kullanmalarının teşvik edilmesi de politika alternatiflerinden bir tanesidir. Buna örnek olarak, bazı AB ülkelerinde uygulandığı gibi birtakım hastanelerin hastalar için hazırladıkları yemeklerde organik ürün kullanmaları gösterilebilir. Aynı şekilde, kamu kurumlarına veya okullara yemek tedariki sağlayan firmaların, organik malzeme kullanmaları şartı getirilebilir. Basit birkaç uygulamanın yaratacağı reklam etkisi ve talep canlanması düşünülürse söz konusu uygulamalar iç piyasanın gelişimi açısından çok faydalı olabileceklerdir.

- Organik tarımda, araştırma, üreticilerin eğitimi gibi alanlarda kullanılmak üzere çeşitli fon kaynaklarının kurulması da bir diğer önemli uygulama olacaktır. Örneğin, İtalya’da konvansiyonel tarımda kullanılan ilaçlara konulan ek bir vergi organik tarımın araştırma projelerinin finansmanında kullanılmaktadır. Diğer bir deyişle, organik tarımın araştırma maliyetlerinin bir kısmını, konvansiyonel tarım finanse etmektedir.

KAYNAKÇA

Aksoy, Uygun, Ekolojik Tarımdaki Gelişmeler, (Ed. Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği), Emre Basımevi, İzmir, 1999.

Altın, Murat ve Adnan Orak, Organik Tarım, (Ed. Ahmet Aydemir), Tema Yayınları, 2006.

Altunışık, Süreyya, Organik Tarımda Toprak Verimliliğinin Korunması, Gübreler ve Organik Toprak İyileştiricileri, 29.01. 2008, <http://www.bahcesel.net/feed/kutuphane/organik-tarim/6042-organik-tarimda-toprak-verimlilikinin-korunmasi-gubreler-ve-organik-toprak-iyilestiricileri.txt>, (25.12.2012).

Atasay, Erdem, Bitkisel Üretimde Organik Tarım, Eğirdir Bahçe Kültürleri Araştırma Enstitüsü, Yayın Tarihi: 01.09.2006.

Avcı, Mustafa, Organik Tarımda Sertifikasyon Sistemi ve Belli Başlı Sertifikasyon Standartlarının Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Tarımsal Yapılar ve Sulama Anabilim Dalı, Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2007.

Aydoğan, Mehmet, Samsun İlinde Organik ve Konvansiyonel Fındık Yetiştiricilerinin Gübre Kullanımı Konusundaki İletişim Kaynaklarının Sosyal Ağ Analizi ile Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü, Samsun, 2012.

Ayla, Dilara, Türkiye’de Organik Tarım, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Trabzon, 2011.

Bakırcı, Muzaffer, Türkiye’de Organik Tarımın Geleceği ve Türkiye-Avrupa Birliği (AB) Tarım Müzakerelerine Etkisi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Coğrafya Dergisi, Sayı 13, İstanbul, 2005.

Balaban, Yasemin, Hayaller Serisi, Organik Tarım, Elma Yayınevi, Mayıs, 2014.

Bayaner, Ahmet, Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Organik Tarım Faaliyetleri, Türkiye IV. Organik Tarım Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Erzurum, 28.06-01.07.2010.

Bayram, Bahri, Halil Yolcu ve Vecihi Aksakal, Türkiye’de Organik Tarım ve Sorunları, Atatürk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dergisi, 38 (2), 203-206, 2007, ISSN : 1300-9036.

Bile, Emre, Özge Çiçekli, Uygun Aksoy ve Ahmet Altındişli, Dünyada ve Türkiye’de Organik Tarım, (Ed. Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği), İmak Ofset, Ankara, 2012.

Bülbül, Sacide, Nurhayat Bayturan ve Ramazan Ayan, Ekolojik Tarımda Kontrol ve Sertifikasyon, (Ed. Uygun Aksoy ve Ahmet Altındişli) Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği, İzmir, 1996.

Çetin, Nükhet, Dünyada ve Türkiye’de Organik Tarım Ürünleri Dış Ticareti ve Türkiye’nin AB’ye Uyumu, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Antalya, 2005.

Çiçekli, Özge, Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği, http://www.bfeu.eu/index.php?ind=downloads&op=download_file&ide=59&file=etan305t305mfinal.pdf, s.3, (01.01.2013).

Dabbert, Stephan, Anna Maria Haring ve Raffaele Zanolli, AB ve Türkiye’de Organik Tarım, Çev. Harun Vatansever, AB ve Türkiye’de Organik Tarım, Özkan Matbaacılık, Ankara, 2007.

Demiryürek, Kürşat, Dünya ve Türkiye’de Organik Tarım, Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Yıl:1, Sayı:8, Ankara, 2004.

Deniz, Esmâ, Organik Tarım Sektör Raporu, Avrupa Komisyonu, Avrupa İşletmeler Ağı-Karadeniz, 2009.

Diril, Yasemin, Türkiye- Japonya İlişkileri, Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi, 10.03.2008,
http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=97:turkiye-japonya-likileri-uzaktaki-yakn-uelke&catid=92:analizler-uzakdogu&Itemid=140, (08.07.2012).

Dolun, Leyla, Organik Tarım, Türkiye Kalkınma Bankası Araştırma Müdürlüğü, Ankara, 2003.

Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği, Ekolojik Tarım,
<http://www.eto.org.tr/?p=577#more-577>, (09.12.2012).

Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği, Hakkımızda,
http://www.eto.org.tr/?page_id=6, (09.12.2012).

Ekolojik Tarım Ne Demektir?, <http://www.sabitbilgi.com/2011/11/ekolojk-tarm-ne-demektr.html>, 20.11.2011, s.1, (25.02.2013).

Ellwood, Wayne, DTÖ:Kimin Ticaret Örgütü, Metis Yayınları, İstanbul, 2002.

Er, Celal ve Dilek Başalma, Organik Tarımdaki Gelişmeler, Nabel Yayın Dağıtım, Ankara, 2008.

Ersun, Nur ve Kahraman Arslan, Türkiye’de Organik Tarım ve İyi Tarım Uygulamaları, Express Basımevi, İstanbul, 2011.

Ertem, Atilla ve Özge Çiçekli, Niçin Organik Tarım Yapmalıyız?, Türkiye IV. Organik Tarım Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Erzurum, 28.06-01.07.2010.

Essousi, L. H., Zahaf, M., Decision Making Process of Community Organic Food Consumers: An Explatory Study. *Journal of Consumer Marketing*, 25/2: 95-104, 2008.

Fotopoulos, Christos, Athanasios Krystallis ve Mitchell Ness, “Wine Produced By Organic Grapes İn Greece: Using Means—End Chains Analysis to Reveal Organic Buyers’ Purchasing Motives in Comparison to the Non-Buyers”, *Food Quality and Preference*, C. 14, S. 7, s. 549-566, 2003.

Genel Organik Tarım Bilgileri, <http://www.durumum.com/tarim/genel-organik-tarim-bilgileri-t12125.html>, (27.02.2012).

Gök, Seçil Adalet, Genişleyen Avrupa Birliği Pazarında Türkiye’nin Organik Tarım Ürünleri Ticareti Açısından Değerlendirilmesi, AB Uzmanlık Tezi, T.C Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, Ankara, 2008.

Gökçe, Gümüş Funda ve Canan Usta, Biyolojik Kontrol, Organik Tarım ve Çevre Kirlenmesi, *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi* 6 (1): 63-67, 2013, ISSN: 1308-0040, E-ISSN: 2146-0132.

Güneği, Sibel Yetkin ve Vildan Karaarslan, Organik Tarıma Başlama ve İlkeleri, Türkiye IV. Organik Tarım Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Erzurum, 28.06-01.07.2010.

Haring, Anna Maria ve Vairo, Daniela, “Organic Farming Policy Development in the EU: What Can Multi-Stakeholder Processes Contribute?”, *Food Policy* No:34, School of Oriental and African Studies (SOAS) Publication, Kent, İngiltere, 265-272, 2009.

Hekimoğlu, Burhan ve Mustafa Altindeğer, Organik Tarım ve Bitki Koruma Açısından Organik Tarımda Kullanılacak Yöntemler, T.C Samsun Valiliği, Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, Samsun, 2006.

IFOAM, Ekolojik Tarımın İlkeleri,

http://www.ifoam.org/about_ifoam/pdfs/POA_folder_turkish.pdf, (12.12.2012).

IFOAM, Organik Tarımın Tanımı,

http://www.ifoam.org/growing_organic/definitions/sdhw/pdf/DOA_Turkish.pdf, (08.12.2012).

İlbaş, Ali İrfan, Organik Tarım, İlkeler ve Ulusal Mevzuat, Eflatun Yayınevi, 2009, Ankara.

İlter, Ertan ve Ahmet Altındışli, Ekolojik Tarım ve İlkeleri, (Ed. Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği), Emre Basımevi, İzmir, 1996.

İlter, Ertan, Uygun Aksoy ve Ahmet Altındışli, Ekolojik Tarımın Tarihçesi ve Gelişimi, (Ed. Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği), İmak Ofset, Ankara, 2012.

İpek, Selçuk ve Gözde Çil, Uluslar arası Ticari Boyutuyla Organik Tarım ve Devlet Destekleri, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi (5:1), 2010.

Kara, Ayşe, Organik Ürünlerin Pazarlanmasında Tüketicilerin Tutumlarının ve Tercihlerinin Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, 2007.

Karaarslan, Vildan ve diğerleri, Türkiye’de Organik Hayvancılık, Türkiye 1. Organik Hayvancılık Kongresi Bildiriler Kitabı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Gümüşhane, 01-04.07.2010, s.21.

Kasap, Yaşar, Ekolojik Tarım Bilgisi, Ravza Yayınları, Mardin, 2011.

Kırımhan, Sücaattin, Organik Tarım Sistemleri ve Çevre, Turhan Kitabevi, Ankara, 2005.

Kısmalı, İbrahim, Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği (ETO), (Ed. Uygun Aksoy ve Ahmet Altındışli) Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği, İzmir, 1996.

Kilcher, Lukas, “How Organic Agriculture Contributes to Sustainable Development”, The World Of Organic Agriculture: Statistics and Emerging Trends 2005, Minou Yussefi & Helga Willer (eds), 48-55, International Federation Of Organic Agriculture Movements (IFOAM) & Research Institute of Organic Agriculture (FiBL) yayını, Hollanda, 2005.

Koç, Dilek, Organik Tarım Ürünleri Dış Pazar Araştırması, T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, 2009.

Kurt, Zahide, Organik Tarım Ürünlerinin Pazarlanması ve Uygulamalar, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İzmir, 2006.

Lampkin, Nic, Development of Policies for Organic Agriculture, UK Organic Research 2002: Proceedings of the COR Conference, 26-28 Mart 2002, Aberystwyth, p321-324, 2002.

Mander, U., Mikk, M. ve Kulvik, M., Ecological And Low Intensity Agriculture as Contributors to Landscape And Biological Diversity. Landscape And Urban Planning, Vol. 46:169-177, 1999.

Marangoz, Mehmet, Organik Ürünlerin Pazarlanması, Ekin Basım Yayın, Ankara, 2008.

Merdan, Kurtuluş, Gümüşhane'nin Ekonomik Yapısı ve Organik Tarım, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Erzurum, 2007.

Nardalı, Sinan, Organik Ürünlerin Pazarlanması ve Etik Sorunlar, İnter Basımevi, İstanbul, 2011.

Onoğur, Ersin, Ekolojik Tarımda Bitki Korumanın Esasları, (Ed. Uygun Aksoy ve Ahmet Altındişli) Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği, İzmir, 1996.

Organik Tarımda N-P-K Değerlerini Anlamak, Tarım Gazetesi, 26.01.2009, http://www.tarimgazetesi.org/tg_app/?p=636, (22.12.2012).

Özlu, Refi Ratip ve Vildan Karaarslan, Türkiyede'de ve AB'de Organik Tarım Mevzuatının Durumu, Türkiye IV. Organik Tarım Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Erzurum, 28.06-01.07.2010.

Pekizoğlu, Filiz, Organik (Ekolojik, Biyolojik) Tarımda Pazarlama, (Ed. Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği), İmak Ofset, Ankara, 2012.

Petek, Metin, Organik Hayvansal Üretim, Türkiye IV. Organik Tarım Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Erzurum, 28.06-01.07.2010.

Rehber, Erkan, Organik Tarım Ekonomisi, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2011.

Richter, Toralf ve Padel, Susanne, "The European Market for Organic Food", World of Organic Agriculture: Statistics & Future Prospects 2007, Minou Yussefi & Helga Willer (eds), 143-154 , International Federation Of Organic Agriculture Movements (IFOAM) & Research Institute of Organic Agriculture (FiBL) Holland, 2007.

Sahota, Amarjit, "Overview of Global Market for Organic Food and Drink", World of Organic Agriculture: Statistics & Future Prospects 2007, Minou Yussefi & Helga

Willer (eds),52-56, International Federation Of Organic Agriculture Movements (IFOAM) & Research Institute of Organic Agriculture (FiBL) Publication, Holland, 2007.

Sarikaya, Nilgün, Organik Ürün Tüketimini Etkileyen Faktörler ve Tutumlar Üzerine Bir Saha Çalışması, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (14) 2007 / 2.

Schmid, Otto, Christopher Stopes, Nicolas Lampkin ve Victor Gonzalvez, Organic Action Plans: Development, Implementation and Evaluation, Research Institute of Organic Agriculture (FiBL) and International Federation of Organic Agriculture Movement (IFOAM) EU Group Publication, Brüksel, 2008.

Shiva, Vandana, Su Savaşları, Bgst Yayınları, İstanbul, 2007.

Siderer, Yona, Alain Maquet ve Elke Anklam, “Need for research to support consumer confidence in the growing organic food market”, Trends in Food Science and Technology, C. 16, S. 8, s. 332-343, 2005.

Soyergin, Serap, Organik Tarımda Toprak Verimliliğinin Korunması, Gübreler ve Organik Toprak İyileştiricileri, <http://muslumcoskun.com/pdf/OrganikTar.pdf>.

Tarakçıoğlu, Işık, Organik Pamuk ve Tekstil Sanayi, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 2008.

Tatar, Begüm, ABD Organik Tarım Pazarına Genel Bakış, İzmir Ticaret Odası, Pusula Dergisi, Yıl:2004 Sayı:3.

T.C.Gıda,Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü,
Organik Tarım, 16.02.2012,
<http://organik.tarim.gov.tr/sayfam.asp?sid=31&pid=31&ld=Y%FCr%FCtme%20ve%20%DDzleme%20Organlar%FD>, (17.12.2012).

T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü, Organik Tarıma Nasıl Başlanır?, 28.05.2012,
<http://organik.tarim.gov.tr/sayfam.asp?sid=60&pid=60&ld=Organik%20Tar%FDma%20Nas%FDI%20Ba%FElan%FDr?>, (01.12.2012).

T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü, Türkiye Organik Tarım Stratejik Plan (2012-2016).

T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Faiz İndirimli Tarımsal Krediler, <http://www.tarim.gov.tr/tr/organik-tarm/item/370-faiz-indirimli-tarimsal-krediler>, (07.01.2013).

T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Organik Tarım Desteklemesi Başvuru Süreci, <http://www.tarim.gov.tr/tr/organik-tarm/item/370-faiz-indirimli-tarimsal-krediler>, (07.01.2016).

T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı İzmir İl Müdürlüğü, Organik Tarım, <http://www.izmir-tarim.gov.tr/index.asp?bimSayfa=organikTarim>, (10.12.2012).

T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Organik Tarım, Çiftçi Eğitim Serisi 1, Ankara, 2010.

Tayar, Mustafa, Organik Hayvansal Ürünler ve Gıda Güvenliği Açısından Önemi, Türkiye 1. Organik Hayvancılık Kongresi Bildiriler Kitabı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Gümüşhane, 01-04.07.2010.

Tozan, Mehmet ve Atilla Ertem, Ekolojik Tarımın ve Ürünlerin Dünü, Bugünü, (Ed. Uygun Aksoy ve Ahmet Altındişli), Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği, İzmir, 1996.

Turhan, Şule, Tarımda Sürdürülebilirlik ve Organik Tarım, Tarım Ekonomisi Dergisi, Yıl:2005; 11(1) : 13 – 24,
http://journal.tarekoder.org/archive/2005/2005_1_02.pdf, (30.08.2016).

Türk, Rahmi, Arca Atay ve Ersegün Sarı, Organik Tarıma Başlarken, Bursa Ticaret ve Sanayi Odası, Bursa, 2005.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü, http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-gida-ve-tarim-orgutu-_fao_.tr.mfa, (29.12.2012).

Usal, Gülcan, Toros Dağ Köylerinde Organik Tarım Yoluyla Üretici Gelirlerini Arttırma Olanakları, Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Adana, 2006.

Uzun, Fatma, Organik Tarım Üretim ve İhracatı, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslar arası İktisat Anabilim Dalı, İstanbul, 2006.

Ünal, Sabiha, Organik Tarım ve Hayvancılık, Veteriner Hekimler Derneği Dergisi, Cilt: 77, Sayı: 4, 2006.

Yavuz, Merve Tuba, Ekolojik Hayvansal Ürünler ve İnsan Sağlığı Üzerine Etkileri, Türkiye 1. Organik Hayvancılık Kongresi Bildiriler Kitabı, Tarım ve Köyşleri Bakanlığı, Gümüşhane, 01-04.07.2010.

Yılmaz, Okan, İlk Adım, <http://www.ilkadimdergisi.net/node/1018>, (10.01.2013).

Zengin, Mehmet, Organik Tarım, Hasad Yayıncılık, Konya, 2007.